

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

SEAN MARTIN

ORTA ÇAĞ'DA AVRUPA'DA ALEVİ HAREKETİ

KATHARLAR

SEAN MARTIN

ORTA ÇAĞ'DA AVRUPA'DA ALEVİ HAREKETİ

KATHARLAR

KAL KEDON

KAL KEDON

ORTA ÇAĞ'DA AVRUPA'DA ALEVİ HAREKETİ KATHARLAR

Sean Martin

Orijinal Adı: *The Cathars*

Kalkedon Yayıncılık: 91

Popüler Tarih: 1

Hocapaşa Mah, Kargılı Sok, Celal Orman İşhanı, No 1/ Kat 3, Daire 32
Sirkeci-İstanbul

Telefon ve Fax: 0212 512 43 56

Web: www.kalkedonyayinlari.com

e-mail: kalkedonyayinlari@gmail.com

Yayına Hazırlayan: **Hakan Tanıtıran**

Kapak Tasarımı: **Sinan Açıoğlu**

Düzeltili: **Özlem Şinşek**

Bu kitap Can Matbaası'nda basılmıştır

Davutpaşa Cad. İpek İş Merkezi, Kat: 3 No: 7 Topkapı İstanbul.

Tel: 0 212 613 10 77

İngilizce İlk Baskı: **Pocket Essentials, 2004**

Türkçe İlk Baskı: **Ağustos 2009**

Copyright© Kalkedon Yayınları 2009

isbn: 978-605-5679-15-6

ORTA ÇAĞ'DA AVRUPA'DA ALEVİ HAREKETİ

KATHARLAR

Sean Martin

Türkçesi

Barış Baysal

İnsanlık tarihi boyunca, inananlar sürekli birbirleriyle savaştılar. Gnostikler ve gizemciler ise bundan kaçındılar. İnsanlar bir teoloji ya da inanç uğruna öldürmeye her an hazır dılar. Bunu bilgi adına yapmaya ise değildiler. İnanç uğruna öldürmeye hazır olan bu kişilerin bilginin önünü tıkmak konusunda çıkarları vardı.

Michael Baigent ve Richard Leigh
The Inquisition

Bir şövalyeye heretikleri neden öldürmediklerini soran Piskopos Fulk şu bildik yanıtı aldı: “Yapamayız. Onların içinde yetiştik. Aralarında akrabalarımız var ve hayatlarını kusursuzca yaşıyorlar.”

Malcolm Lambert
The Cathars

Kurtuluş; başka inançlardan çok, heretik denen bu adamların inancıyla elde edilir.

Bir Fransız köylüsü,
Emmanuel Le Roy Ladurie, Montaillou

İÇİNDEKİLER

Albigenler ya da Işık İnsanları	13
Ali Galip	
GİRİŞ	17
HERETİKLER VE ORTADOKSLUK	21
Düalizm	23
İyi Din	24
Dünya, Beden ve Şeytan	26
Esseniler, Gnostikler ve İlk Hristiyanlar	30
Iznik Konsili	33
Maniheizm ve Diğer Düalist Heretikler	35
Bogomiller	38
TANRININ ÜZÜM BAĞINDAKİ TİLKİLER	43
İlk Batılı Heretikler	43
Kilise Reformları	46
İlk Katharlar	47
Yaşayan İkonalar	52
<i>Consolamentum</i>	54
Katharizmin Yayılışı	58
St Felix Konsili	60
İtalya'da Katharizm	63

ALBİGEN SEFERİ	67
On Üçüncü Yüzyılın Eşiğinde Languedoc	67
3. Innocent	70
Bir Barış ve İyi Niyet Girişimi	73
Albigen Seferi	77
Simon de Montfort	81
Dördüncü Lateran Konsili	85
Toulouse Kuşatması	86
De Montfort'un Katharizm Üzerindeki Etkileri	87
Nöbet Değişimi	90
Paris Barışı	91
 ENGİZİSYON	 95
İlk Engizisyon Hâkimleri	96
Languedoc'ta Engizisyon	97
Trencavel ve St Gilles Ayaklanmaları	101
Montsegur'un Düşüşü	102
Montsegur Sonrası Engizisyon	105
Queribus'un Düşüşü	107
 AUTİER DİRİLİŞİ	 109
Peter Autier	110
<i>Endura</i>	114
Geoffrey d'Ablis ve Bernard Gui	117
Son Ermiş	118
Montaillou	121
 İTALYA VE BOSNA	 123
On Üçüncü Yüzyıl İtalyan Katharizmi	123
Kathar Yazmaları	124
İtalyan Katharizminin Çöküşü	126
Son Katharlar	128
Bosna Cemaati'nin Gizemi	131

KATAR HAZİNESİ	135
Katharlar ve Kutsal Kâse	135
Trobadorlar ve Tapınak Şövalyeleri	138
Modern Katharlar	139
Zulmeden Toplum	141
KRONOLOJİ	144

ALBİGENLER YA DA IŞIK İNSANLARI

Ali Galip

“... bugün Fransa’da Pirene dağlarının doğu yamacında Tulus kenti çevresinde; on iki sayısının kutsallığı, karşılaşan kişilerin üçer kez öpüşmesi, insana saygı, belli tapınak yerlerinin (onlarda kilise) olmazlanışı, din adamlarının bir lokma, bir hırka ile yetinmesi, ele, dile, bele bağlılık, ateşin ve ocağın kutsanması vb. olarak yaşamaktadır”.⁽¹⁾

Elinizde tuttuğunuz kitap Sivas’tan, Tunceli’den, Malatya’dan, yaşadıkları yurtlarından koparılarak göçe zorlanan Anadolu Alevileri’nin gittikleri yeni topraklarda, Bulgaristan’da, Bosna’da, İtalya’da ve Fransa’da başlarından geçenlere bir nebze de olsa tanıklık ediyor. Her ne kadar Katharlar (Albigenler) üzerine yapılan araştırmalar onların Hristiyan görünümlerine ve söylemlerine odaklandığı için hep bir gizem içerisinde kalmalarına ve anlaşılamamalarına neden olsa da bu çalışmalar yavaş da olsa resmin parçalarını ortaya çıkararak bizlere resmin bütününe görmek için olanak sağlamaktadır.

Sean Martin de bu çalışmasında “gerçek Hristiyan biziz” diyen bu insanları incelerken onların erdemlerinden ve felsefelerinden o derece etkilenmiş ki bu insanlardan “iyi Hristiyanlar” diye bahsetmeyi seçmektedir.

Hem Sean Martin’in hem de Katharlar’ı araştıran bir çok araştırmacının cevabını aradıkları soru şuydu: “gerçek Hristiyan biziz” diyen bu insanların inançlarındaki farklılık nereden gel-

mekteydi? Çünkü Albigenler hem “gerçek Hristiyan biziz” diyorlar hem de kiliseye gitmiyor ve ibadetlerini evlerde gerçekleştiriyorlardı. Bu insanların ruhban sınıfları da diğerlerinden farklıydı; İnsanı Kamilleri, Erenleri vardı ve onların izlerinden gidiyorlardı. Kendilerine yol gösteren insanları “Dede” diye çağırıyorlardı. Albigenler’de kadın ve erkekler eşitti ve her iki cins beraber ibadet ediyor ve kadınlar ermiş olabiliyorlar, yani ruhban sınıfı içinde yer alıyorlardı. Yine bu insanlar İsa’nın çarmığa gerilişine ve yeniden dirilişe inanmıyorlar hakire doğum ve tanrının oğlu inanışlarına değer vermiyorlardı.

Diğer Hristiyan mezhepleriyle Katharlar arasındaki farklılıklar bunlarla da bitmiyordu: Katolikler ve Ortodokslar’dan farklı olarak cemaat Ermişler, müminler ve dinleyiciler olarak üç ana bölümden oluşuyor, ermişlerle sıradan inananlar kıyafet ya da yaşantıları ile birbirinden ayırlamıyordu. Dine giriş bir törenle oluyor ve buna el verme anlamına gelen *Conselementum* adı veriliyordu. Ortak mülkiyeti bir erdem olarak gören bu insanlar doğunun bilgece geleneklerini Batı’ya taşımışlardı.

Katharlar’ın Fransa ve diğer Avrupa ülkelerine Doğu’dan geldikleri biliniyordu. Ancak bu insanların kim oldukları kalm bir sis duvarıyla örülmüş ve tarihin karanlıklarında unutulmaya terk edilmişti. Oysa Albigenler’in bugün karanlık gibi görünen kökleri onların yaşadıkları çağda apaçık biliniyordu. Bu insanları kurumsal iktidarlarına karşı bir tehdit olarak gören ve ard arda toplanan Hristiyan konsüllerinde -1160 yılında Oxford’da, 1162 yılında Flanders’te, 1167 yılında Burgundu’da ve 1179 yılında toplanan büyük konsilde- Katharlar’ın Divriği kökenli sapkınların ardılları ve uzantıları oldukları vurgulandı ve lanetlendiler.⁽²⁾

Oksidanya Alevileri yaygın olarak Albigenler olarak adlandırılırlardı. Albigen, albi ve gen sözcüklerinden oluşan bir birleşik kelimedir. Albi, Latince “parlak beyaz ışıık” anlamına gelen Alba kökünden türetilmiştir. Gen birçok dilde insan demektir. Albigen deviminin Türkçe karşılığı “parlak ışıık insanı”dır. “Işıık

insanı” Alevi tanımlamasının da tam karşılığıdır. On altıncı yüzyılın son çeyreğine kadar Anadolu’da Alevi zümreleri “ışıklar” veya “ışık tailesi” olarak adlandırılırlardı.¹³⁾ Katarlar üzerinde çalışan her araştırmacı gibi Sean Martin de bu insanların izlerini takip ederek önce Bulgaristan’a oradan da Anadolu’ya ulaşmaktadır. Bilmedikleri şey bu insanların Alevi kimliği ve kökleridir. Alevi inancı konusunda bilgi sahibi olmamak Katharlar üzerinde çalışma yapan araştırmacıların ortak handikapıdır. İşte bu nedenle kitabın üst başlığını *Orta Çağ’da Alevi Hareketi* olarak belirledik.

Alevilik ve Takiye

Hristiyan teolojisi içerisinde sapkın (Heretik) olarak görülen bu insanların bugün İslam coğrafyasında “asıl Müslümanlar biziz” diyerek yaşayan insanlarla olan ilişkisi dışarıdan kolayca görülemeyecek bir sırlar örtüsü altındadır. Bilmedikler şey İslam egemenliği altında yaşamaya mecbur kaldıklarında “asıl Müslümanlar biziz” deyip sudan sebeplerle camiye gitmeyenler, oruç tutmayanlar, namaz kılmayanlar, haccı reddedenler, geçmişte aynı coğrafyada Hristiyan mezalimi ile kuşatıldıklarında “gerçek Hristiyanlar bizleriz” deyip, kiliseye gitmemişler, valtiz olmamışlar, haça tapmamışlar, Hz. İsa’nın ve Hz. Meryem’in kutsalıklarını reddetmişlerdir.

Aslında bu insanlar ne geçmişlerinde Hristiyan oldular ne de İslam ikliminde yaşamaya başladıklarında Müslümanlığı seçtiler. Onlar sadece kendilerine yönelen ölümcül tehlikeleri savuşturmak için geliştirdikleri güvenlik söylemlerini hâkim dini rüzgârlara göre yeniden düzenlediler. Onlar geçmişlerinde ne kadar Hristiyan oldularsa bugün de o kadar Müslümandırlar.

Alevilerin kendilerini düşman çevrelerde olduklarından farklı şekilde ifade etmeleri, onlar için bir güvenlik çemberi oluşturmakla birlikte, geçmişte ve günümüzde Alevilerin üzerlerine aldıkları korkunç ortalığı, asıl olanı ortadan kaldıracak kadar iyi

işlev görmüş, zaman zaman da asıl olanın yerini almıştır.⁽⁴⁾

Aleviler in yapukları takıyyenin, Alevilik üzerindeki en büyük tahribatı ve onarılmaz yıkıcı etkisi, Hristiyan ve Müslüman ege-menliğinde yaşayan aynı inanışın, birbirleriyle ilişkilendirilmesi-ni imkânsız hale getirmiş olmasıdır. Bu inanışın tarihi ikiye bö-lünmüş ve iki parçayı birbirine bağlayan halkaları neredeyse kaybolmuştur.

Geçmişte Aleviler, Hristiyanlığın sapkın bir kolu sayıldılar. Bugünün Alevileri de Müslümanlığın sapkın bir mezhebi olarak niteleniyorlar. Aynı inanışın zamana ve zemine göre farklı dış görünümsergilemesi, onun niteliğini ve tanımını değiştirmez. Bu insanların tarihini, yaşamsal zorunluluktan dolayı bürün-dükleri dış görünüşlerini doğru kabul ederek, birbirinden ba-ğımsız iki ayrı parçaya bölmek, kasıt da olsa, bilgisizlik de olsa onarılması gereken büyük bir hatadır.

Alevilik yakın tarihlerde ortaya çıkmış, ana gövdesi İslamiyet olan bir inanış veya mezhep değildir. O, kökleri kendisine giden asıl gövdesinden koparıldıktan sonra tarumar edilmiş, binlerce yıllık bağımsız bir inanış ve kadim bir yol, bir ulu erkândır. Kopmuş iki parçanın bir araya gelmesi, Aleviliğin geçmişine ka-vuşması, kaybolmuş hafızasını kazanması gerekmektedir.

Alevilik, kendi geçmişini hatırladığında, tarihin bir kesitinde, suyu iyice bulandırarak Aleviliğin geçmişi ile bağlarını koparıp onu başka geçmişlere ve belirsizliklere bağlamak üzere kurgu-lanmış savların hiçbirinin tarihsel gerçekler üzerine oturmadığı anlaşılabacaktır.⁽⁵⁾

Dipnotlar

1) Nejat Birdoğan, Anadolu Aleviliği ve Pir Sultan Abdal, Pir Sultan Abdal Kültür Der-neği Yay., 1998.

2) Seta B. Dedoian, *The Fatimid Armenians*, s.38 Brill 1997.

3) Erdoğan Çınar, *Aleviliğin Gizli Tarihi*, Kalkedon Yayınları, 10. Baskı, 2008.

4) Erdoğan Çınar, *Aleviliğin Kökleri*, Kalkedon Yayınları, 3. Baskı, 2009.

5) Erdoğan Çınar, *Aleviliğin kayıp Bin Yılı*, Kalkedon Yayınları, 5. Baskı, 2008.

GİRİŞ: Béziers

22 Temmuz 1209, Magdalalı Meryem Günü'nde henüz tam bir kıyım planı yapılmamıştı.

Papalık elçisi Arnold Amaury'nin önderliğinde kuzeyden bir Fransız ordusu Languedoc'ta, Beziers kasabasının dışında kamp kurmuştu. Rhône Nehri vadisinden aşağıya doğru bir aydır intikalde olan ordunun görevi kasabanın yaşlılarından oraya sığındıkları bilinen 222 Kathar'ı -kasaba nüfusunun yüzde 10'u-⁽¹⁾ teslim etmelerini istemektir. Yaşlılar bu talebi reddettiler. Böyle davranmalarının sebebi Kathar inancının gücü olduğu kadar Katharlar'ın yayılma şansı bulabildiği güneydeki karışık politik ortamdı.

Katharlar Languedoc'ta öne çıkarak beri elli yıl olmuştu ve on üçüncü yüzyılın başıyla birlikte Katharizm Languedoc'taki en yaygın din haline gelmişti. Dönemin Katolik ruhban sınıfının aksine, Katharlar dikkat çekecek kadar erdemliyidiler ve apostolik bir yoksunluk ve sadelik içinde yaşıyorlardı. Tek başına bu bile, Lyons merkezli bir grup olan Waldensianlar'ın başına gel-

1. Lambert, *The Cathars*, s. 103.

diptir. Bu heretik olarak adlandırılmalarına yetiyordu.⁽²⁾ Ancak Katarlar Waldenianlar'dan ayrılan bir değil iki kardeş manevi toplumdur. Katar manasına göre, biri iyi biri kötü olmak üzere, ilk dâimî ilke vardır ve dünya ikincisinin bir mülkiyetindedir. Katarlar bir yandan da şiddetle Şeytanın Fâhişesini ortadan kaldırdıkları Roma Kilisesine karşı bitmez tükenmez bir düşmanlık besliyorlardı.

Roma'ya karşı çıkanlar yalnızca Katarlar değildi: bugün Fransa olarak adlandırabileceğimiz güneyin büyük kesiminde halk tamamen bağımsızdı ve kuzey ordusu ile Papalık temsilcilerini yabancı işgalciler olarak görüyordu. Bu nedenle dost güneyliler olan Katarlar'ın düşmana teslim edilmesi düşünülemezdi. Ancak düşman heretikler değil, Toulouse, Foix ve Carcassonne'dan yerel soyluların, güçlü kontların ve vikontların otoritesine ve otonomisine meydan okuyan herkeşti.

Heretikler ve politika iç içe geçtiğinde patlamaya hazır hale geldi ve Papa 3. Innocent (1198-1216) bir Haçlı Seferi için gerekli koşullar oluştuğunu düşündü. Batı, 1095'ten beri farklı seviyelerde başarılar elde etmiş Haçlı seferleri düzenlemişti ancak bunların tümü Müslümanlar'a karşı idi. Innocent'in papalığı döneminde bu durum değişmeye başladı. 1202 yılında düzenlenen Dördüncü Haçlı Seferi, heretikler ve Languedoc'un soyluları için iyiye işaret değildi: Sefer Kutsal Topraklar'a yönelik düzenlenmiş olsa da, Haçlılar 1204 yılının baharında hedeflerinden saptılar ve müttefik Hristiyan kenti İstanbul'u talan ettiler. Katarlar'a yönelik düzenlenen sefer ise farklıydı: Bu, müttefik köylü erkeklere ve kadınlara karşı baıda gerçekleştirilecek ilk Haçlı seferi olacaktı.

Arnold Amaury komutanlarını bir araya topladı. Heretiklerin

2. Lyonslu Yoksullar olarak da bilinen Waldensianlar havarilere özgü bir yoksunluk içinde yaşamışlardır. Papa 3. Celestine tarafından yayımlanan *Ad abolendum* adlı genelgeyle 1184 yılında heretik ilan edilmişler, bunun sonucunda daha da radikalleşmişlerdir.

bir dövüş olmaksızın teslim edilmeyeceği açıktı. Toplantı sürerken küçük bir grup Haçlı askeri ile kasabanın surları üzerindekiler arasında bir patırtı koptu. Karşılıklı hakaretler yağıyordu. Aceleci davranan bir grup kasabalı kapıları açtı ve Beziers'ten küçük bir grup adam Haçlılar'a derslerini vermek için dışarı fırladı. Hızla kuzeylilere hak ettikleri dersi verdiler ancak kapıların açıldığı haberi çabucak yayıldı. Haçlılar kasabaya akın ettiler. Arnold Amaury'ye haber uçuruldu. Ne yapmaları gerekiyordu? Katharlar'ı Katolikler'den nasıl ayırt edeceklerdi? Papanın temsilcisi, Timothy 2'den³ alını yapılarak şu ünlü emri verdi: "Hep-sini öldürün. Tanrı kendinden yana olanları tanıyacaktır."

"Hristiyanlık mezbahası"nın⁴ ardı arkası kesilmeyen katliamlarında 15-20 bin arası insan kılıçtan geçirildi. (Daha muhafazakâr bir yaklaşıma göre kurbanların sayısı yalnızca 9000 civarındadır.) St Nazaire Katedrali'ne sığınan kadınlar ve çocuklar bile es geçilmedi: Katedral ateşe verildi ve kaçmaya çalışanlar kılıçla öldürüldü. Akşam vakti Beziers'in sokaklarından kan nehirleri süzülüyordu. Öldürme işleri bittikten sonra Haçlılar ne kaldıysa yağmaladılar.

Bilinen adıyla Albigen Seferi başlamıştı. Ne var ki, Dördüncü Haçlı Seferi'nin aksine daha baştan kontrolden çıkmıştı. Beziers'teki zulüm, yalnızca kendilerinin Tanrı'nın seçilmişleri olduğu ve dünyanın aslında kötücül olduğu şeklindeki Kathar inancını pekiştirecekti.

3. 2 Timothy 2:19 "Tanrı kendinden yana olanları tanıyacaktır." (Tyndale çevirisi).

4. O'Shea, *The Perfect Heresy*, s. 86.

HERETİKLER VE ORTADOKSLUK

Katharizm Orta Çağ'ın en yaygın heretik hareketiydi. Katolik Kilisesi ve yandaşlarının ona Büyük Heretik Hareket adını vermesi de onun başarısının bir göstergesiydi. On ikinci yüzyıldan on üçüncü yüzyıla geçiş süreci onun doruk noktasına ulaştığı dönemdi: Aragon'dan Flanders'e, Napoli'den Languedoc'a kadar Katharlar'a rastlamak mümkündü. Onların rahiplere denk konumda olan 'Ermış'lerinin öyle erdemli bir yaşam tarzları vardı ki düşmanları bile onların aslında kutsal ve iyi insanlar olduğunu itiraf etmek zorunda kalıyorlardı. Katharlar krallardan kontlara, marangozlara ve dokumacılara kadar toplumun her kesiminden yaygın destek görüyorlardı. Kilise tarafından asla hoş karşılanmamış olan kadınlar saygı görebileceklerini ve inanca etkin biçimde katılabileceklerini bildikleri için Kathar oluyorlardı. Kadınlar, erdem ve apostolik yoksunluk bileşiminin -Kathar kilisesinin popülerliği dışında- Roma'yı tedirgin ettiğini söylemeye bile gerek yok. Ancak Kilise'nin dünyevi iktidar peşine düşüp İsa'nın mesajını saptırdığına inanan Katharlar da Roma'yı rahat bırakmıyordu.

Katolikler'in Katharlar'ın üzerine gideceği fikri hiç de şaşırtıcı değildi; ancak Fransa'nın güneyindeki bazı bölgelerde Katharlar sayıca Katolikler'den daha kalabalıktılar. Çağdaşlarını asıl şaşırtan Papa'nın heretikliğin ortadan kaldırılması için bir Haçlı Seferi düzenlemesi değil, Haçlılar'ın yüzyıllardan beri yankıları süren çapta katliamlar gerçekleştirmiş olmasıdır. Languedoc'ta bu suçların hiç biri asla gerçek anlamda unutulmadı.

Tuhaf olan, tüm o popüleritesine karşın Katharizm'in asıl köklerinin bilinmemesidir. Kilise'nin ve bir bütün olarak Avrupa'nın, on ikinci yüzyılın Rönesansı olarak bilinen dönemin eşliğinde ciddi değişimler yaşadığı bir dönemde yeşermiştir. Her ne kadar Beziers'teki gibi zalimliklerin anlaşılması mümkün değilse de Kilise'nin ve heretikliğin ondan nasıl yeşerdiğinin tarihini araştırarak Katharlar'ın katillerinin zihinsel yapılarını anlamak için bir miktar yol kat edebiliriz. Ayrıca, düalist heretikliğin tarihçesini -özellikle Katharizm'de de olduğu gibi şeytanı en az Tanrı kadar güçlü gören inancın- araştırmak da bütünsel bir bakış açısı için yardımcı olacaktır. Katharizm gibi Düalizmin de kökleri belirsizdir.

Düalizm

Düalizm Hristiyanlık'tan önce de vardı. Hatta yazılı tarihten bile eski olduğu söylenebilir. Kavram ilk defa 1700 yılında İngiliz Doğu bilimci Thomas Hyde tarafından Tanrı ile şeytanı iki rakiip ve kadim ilke olarak gören dini sistemleri tanımlamak için kullanıldı.⁽⁵⁾ Zamanla kavramın anlamı, merkezine ikili karşıtlıkları (Descartes felsefesindeki akıl/beden ya da Platon'daki ruh/ölümlü beden karşıtlıkları gibi) koyan her sistemi karşılayacak şekilde genişledi. Düalist motifler tek tanrılı (İslam, Yahudilik ve Hristiyanlık gibi bir tek tanrıyı tanıyan), çok tanrılı (Şintoizm, Vika inanışının bazı biçimleri ya da klasik Yunan dini gibi birçok tanrıyı tanıyan) veya monistik (her şeyin -ilahi, maddi ve insani- bir tek ve aynı özden geldiğini savunan Hinduizm, Budizm, Taoizm ve Panteizm gibi) olan tüm büyük dinlerde şu ya da bu şekilde vardır. Örneğin, köktenci Hristiyanlık'ta dünyeyi birçok şeyi -rock müzik, uyuşturucu, New Age felsefeleri, Hollywood filmleri- şeytan işi olarak görme biçiminde beliren açık bir düalist motif vardır. Aynı şekilde, aşırı İslami gruplar gayrimüslimleri ya gerçekten bîhaber ya da Peygamberin dinini bilinçli bir şekilde zayıflatmaya çalışan insanlar olarak görürler. Her iki durumda da, yalnızca tek bir çıkış yolunun gösterildiği (sırasıyla İsa'ya ve Muhammed'e inanmak) bir 'biz ve onlar' anlayışı baskındır.

Dünyanın farklı inançlarında boy gösteren bu farklı seviyelerdeki düalizmin ötesinde asıl dini düalizm iyi ve kötü biçimindeki iki karşıt ilke konusunda tamamen ayrı bir yere sahiptir. Düalist gelenek içinde iki düşünce ekolü olduğu düşünülür: mutlak ya da radikal Düalizm ve bastırılmış ya da ılımlı Düalizm. İtalyan dinler tarihçisi Ugo Bianchi Düalizmi üç maddede ele almıştır:

5. Yuri Stoyanov, *The Other God*, s. 2. Onun zamanının önde gelen doğu bilimcisi Oxford'daki Bodleia Kütüphanesi'nin görevlisi Hyde (1636-1703) idi. Bu kişi "çivi yazısı" terimini türetti ve satrancın kökenini araştırdı.

1) Mutlak Düalizm iyi ve kötü biçimindeki iki ilkeyi kadim ve eşit olarak görürken, bastırılmış Düalizm kötüyü iyiden daha az güce sahip ikincil bir ilke olarak kabul eder.

2) Mutlak Düalizm iki ilkeyi sonsuzluk için birbirleriyle kav-
gaya kilitlenmiş olarak kabul edip birçok ekolde zamanı döngü-
sel olarak görürken (birçok mutlakçı düalist bu nedenle ruh gö-
çüne inanmaya eğilimlidir); bastırılmış Düalizm tarihsel zama-
nın bir sonu olduğunu düşünür ve zamanın sonunda kötünün
iyi tarafından yenilgiye uğratılacağına inanır.

3) Mutlak Düalizm maddi dünyanın, özünde kötücül olduğu-
nu düşünürken; bastırılmış Düalizm yaratımı esasen iyi olarak
görür.⁽⁶⁾

İyi Din

Zerdüştlük'ün düalist bir bakış açısını benimseyen ilk büyük
dünya dini olduğu düşünülür. Ne var ki, Düalizm Zerdüştlük'-
den bin yıl olmasa da birkaç yüzyıl önce antik Mısır dininde
mevcuttu (Zerdüştlük'ün çıkış tarihi tam olarak bilinmiyor). En
iyi bilinenleri Horus (kimi yerlerde Osiris) ve Seth karşıtlığı ol-
mak üzere, kutuplar -aydınlık ve karanlık gibi- antik Mısır dini
düşüncesinde genellikle vardı. Söylencenin günümüze gelen
versiyonlarında iki tanrı sürekli birbirleriyle savaş halinde göste-
rilir ve Seth asla Horus'u yenmeyi başaramaz (bir gözünü kör
edebilmenin dışında) ancak kendisi de yok edilemez. Bu ikisi
'iki tanrı', 'iki kardeş' ve 'iki savaşçı' olarak farklı biçimlerde di-
le getirilirler. Her ne kadar özlerinde iyiye (Horus) karşı kötü
(Seth) olarak görülmeseler de Seth hilekâr yaklaşımlar geliştir-
miş ve adı Mısır dini ritüellerinden çıkarılana ve Mısır pante-
onundan kesin biçimde afroz edilene kadar aşama aşama şey-
tanlaştırılmıştır.

6) Ugo Bianchi, *Il Dualismo Religioso* (Roma, 1958), Stoyanov, s. 4-5.

Bir yandan Seth aşamalı olarak daha koyu renklere boyanmaktayken öte yandan kötünün karşısına iyiyi yerleştiren bir düalist sistem Pers ülkesinde yeşermekteydi. Peygamber Zerdüşt (ya da Zarathustra) İyi Din ya da Zerdüşlük adıyla bilmen dini kuran Persli büyük bir dini reformcuydu. Onun etkili olduğu tarihler tam olarak bilinmemekle birlikte farklı dönemlere oturtulmaktadır: MÖ 1700-1400, MÖ 1400-1000, MÖ 1000-600. Mevcut çalışmalar Zerdüşlük'un dünyanın ifşa yoluyla yayılan en eski dini olduğunu göstermektedir. Öyle ki, bu din "büyük ihtimalle doğrudan ya da dolaylı olarak insanoglunu diğer tüm dinlerden daha fazla etkilemiştir."⁷⁾ Zerdüşt, "bireysel bir hükümün doktrinlerini, cennet ve cehennemi, bedeninin yeniden dirilişini, Son Yargılamayı ve ruhla bedeninin yeniden birleşmesiyle meydana gelen sonsuz yaşamı öğreten ilk kişiydi."⁸⁾ Tüm bu fikirler sonradan Yahudiliği, Hristiyanlığı ve Müslümanlığı da etkileyecekti. Zerdüşlüğü bu dinlerden ayıran nitelik ise onun kötülüğe yaklaşımıydı. Geleneksel biçiminde, hemen altında eşit bir ikiz güç olan Spenta Mainyu (cömert ya da kutsal ruh) ile Angra Mainyu'yu (saldırgan ya da yıkıcı ruh) barındıran Ahura Mazda (Bilge Tanrı) adında tek bir iyi tanrı vardır. Her ne kadar Ahura Mazda'nın mizacı iyi olsa da içindeki tüm kötülüğün kaynağı tarihsel zamanın sonunda, yani sonsuzluğun başlangıcında yenilecek olan Angra Mainyu'dan gelmektedir.

Klasik Zerdüşlük Pers imparatorluğu yükselip düşerken bir takım değişimlere uğradı. Zamanla Ahura Mazda, ikili karşılıklılığa dayalı bir orijinal üçlemenin etkisini azaltacak biçimde Spenta Mainyu ile anılmaya başlandı. Bilge Tanrı ve onun karşısının isimleri de aynı biçimde dönüşüm geçirerek Ohrmazd ve Ahriman oldu. Ahameniş Hanedanlığı döneminde (MÖ 550-

7) Mary Boyce, *Zoroastrians: Their Religious Beliefs and Practices* (Routledge and Kegan Paul, 1979), s. 1.

8) Mary Boyce, *Özgüç PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org*

330) Ahimman artık Ohrmazd tarafından yaratılan ve ona içkin olarak değil onun eğiti olarak görülüyordu.

Dünya, Beden ve  eytan

Zerd st lik, tüm biçimleriyle, dünyayı kötü ve iyi g ler arasındaki bir savaş meydanı olarak görür ve her bireyin hangi tarafta yer alacağını seçmesi beklenir. İki karşıt ilke fikri ile birlikte bu da daha sonra Katharizm'i etkileyecektir. Hristiyanlık döneminden önce gelişen beden ve ruh elişkisi, Ahriman'ın Hristiyanlıktaki eğiti  eytan gibi diğer kavramlar da heretikliğin şekillenmesinde rol oynayacaktır.

Beden/ruh çelişkisi, her ne kadar bugün Descartes⁽¹⁰⁾ ve modern deneysel bilim ile eşanlamalı gibi görünse de ilk defa M  6. yüzyılda Orpheus kültü ile yeşerip antik Yunan'ın dini yaşamının önemli bir parçası haline gelmiş gibi görünmektedir. Orfizm, içinde Düalizm ögelerini barındırmaktadır. Efsanevi bir kişilik olan Orpheus'un hem Apollo'nun oğlu hem de Dionysos tarafından kurulan hanedanın Trakyalı kralı Oiağros olduğu söylenmektedir. Apollo, bir düzen ve mantık tanrısı olarak, sarhoşluk ve esriklik tanrısı olan Dionysos'un geleneksel bağlamda karşıtı konumundadır. Ancak geç dönem Zerd st lik'de olduğu gibi Orfizm'de de hiçbir tanrı diğerinden üstün değildir. Ne var ki bedeni ruhun maddi taşıyıcısı olarak gören Zerd st l ğ n aksine Orfizm, ruhu ilahi ve ölümsüz olarak görürken bedeni dünyevi hayat süresince onun kötücül,  l ml  hapishanesi olarak değerlendirir. Bu inancın kökleri Dionysos'un çocukluk hik yesinden gelmektedir: Zeus'un oğlu olan ocuk, Zeus'un daha  n-

9) Ahemenişler döneminin bir başka gelişmesi de Zerd st lik'den Zurvanizm'in türemesidir. Bu dine göre Ohrmazd ve Ahriman zaman ve kader tanrısı Zurvan'ın ikiz çocuklarıdır

10) Rene Descartes (1596-1650) akılla beden arasındaki aşılamaz çelişkiyi dile getirmiştir. Kendisi modern felsefenin kurucuları arasında sayılır.

ce alt ettiği daha yaşlı tanrılar ırkı olan Titanlar'ı kiskandırır. Titanlar çocuğu bir aynayla kandırırlar ve o, aynada kendisiyle meşgulken onu öldürür ve parçalara ayırırlar.¹¹⁾ Sonradan Dionysos diriltirse de Zeus şimşeklerini kullanarak Titanları yok eder ve bu yaşlı tanrılarının kalıntılarından insanoğlu doğar. Fiziksel bedeninin Titan kumaşından yapıldığı düşünülür ve bu nedenle kötücüdür, ancak ruh Dionysos'un ilahi malzemesinden yapılmıştır. Temel amacı ruhun sonraki hayatta bulacağı kader olan Orfizim, bir takım ibadetler geliştirmiştir. Orfistlere göre bu ibadetler sayesinde ruhları öte dünyada kurtulacak ve madde ile ölüm yaşam döngüsünün zincirlerinden sıyrılacaktır.

Şeytan, Yahudi düşüncesinde başlangıçta, suçlanan bir melekti¹²⁾ ancak sonradan aynen kendinden önceki Ahriman'a olduğu gibi yüceltilme şansına sahip oldu. Önemli bir role sahip olduğu şuradan anlaşılabilir: İlk Eski Ahit kitabı olan Eyüp Kitabında Şeytan Tanrı'ya cennette hizmet eden "Tanrı oğulları"ndan (Eyüp 1,6) biridir¹³⁾ Tanrı Şeytan'dan neden geç kaldığına dair hesap sorar. Şeytan şöyle yanıtlar: "*Orada burada dola- nıyor, yeryüzünü geziyordum*" (Eyüp 1,7). Tanrı ona kendisinin en inançlı kulu olan dindar Eyüp'le karşılaşp karşılaşmadığını sorar. Şeytan Eyüp'ün elinden her şeyi alındığı zaman da Tanrı'ya kulluk yapıp yapmayacağını sorgular. Tanrı da Şeytanın Yeryüzüne giderek Eyüp u sinamaya başlamasına izin verir.

Ağırlıkları düşünüldüğünde haklı olarak Eski Ahit olarak adlandırılabilir bir dizi beklenmedik felaket yaşayan Eyüp'ün eşekleri Sabalar tarafından çalınır (Eyüp 1,15), bir ayet sonra

11) Buna göre Orfizim üzerinde olası bir Mısır etkisi vardır. Söylence bazı versiyonlarında Seth'e karşı duran Horus değil, Osiris'tir. Seth önce Osiris'i boğar sonra da bedenini parçalara ayırır. Osiris sonradan tekrar dirilecektir.

12) Orijinal olarak Şeytan kelimesi -İbranice'de 'karşı çıkan' anlamına gelir- bu şekilde davranan herhangi bir meleği ilade eden bir unvandır. Elaine Pagels, *The Origin of Satan*, s. 39. Buna paralel biçimde İsa kelimesi de bir unvandır (Yağlanan anlamında).

13) Yaradılış hikâyesinde Havva Şeytan değil İblis tarafından kandırılır.

koyunlarına (ve onlara eşlik eden çobanlarına) şimşek çarpar ve ölürler, on yedinci ayette de Keldaniler develerini alıp kaçarlar. Eyüp daha tepki göstermeye vakit bulamadan soluk soluğa kalmış bir köle daha kötü haberler getirir: Eyüp'un çocukları içeride yemek yemekteyken bir fırtına evini yıkmış ve çocuklarının hepsi ölmüştür. Eyüp acı içinde üstünü başını yırtar, saçlarını yolar ve yüzünü toprağa eğerek Tanrı ya başlangıçta verdiklerini geri aldığı için şükreder.

Şeytan cennete döndüğünde Tanrı ona Eyüp'e elinden gelenin en kötüsünü yaptığı halde Eyüp'un inancının sarsılmadığını söyler. Tanrı bahsi kazandığını düşünür ancak Şeytan, efendisine yenilmek istemediği için Eyüp'ün inancının fiziksel bir saldırıya uğrasa dahi sarsılmayacak denli güçlü olup olmadığını sorar. Bir kez daha Tanrı Şeytana onu öldürmemesi kaydıyla Eyüp'u sınaması için izin verir. Bu defa Şeytan Eyüp'ün bedeninin her yanında yaralar açar. Eyüp ise ciddi bir tedavi yerine yaralarını kırık bir çömlekle kazımaya karar verir. Eyüp yine acılarına katlanır ve Şeytan geçici olarak kitaptan ayrılır.

Şeytan Eyüp kitabında gaddar bir yanı olsa da kurnaz rolü yapar. Onun hâlâ esasen bir çeşit ilahi kul olduğuna dair şüphe yoktur: Şeytan Tanrı'nın buyurduklarını tam olarak yerine getirmiyor olsa bile en azından Tanrı Şeytan'ın hilelerini yeryüzü gerçekliğinde hayata geçirmesinden memnun gibi görünmektedir. Ahameniş döneminin kapanışına doğru (MÖ 330 civarı) yazılmış olan İkinci Tarihler Kitabı'na kadar Şeytan'ın Tanrı ve onun yarattıklarına karşı açık bir güç haline gelmek için Tanrı'nın gölgesinden dışarı adım attığını göremeyiz. Bunu ilginç bir şekilde bir hikâyenin daha önceki anlatımında bizzat Tanrı'nın üstlendiği role bürünerek yapar.¹⁴⁾ Bahsi geçen hikâye ilk kez İkinci İsmail Kitabı'nın 24. bölümünde anlatılan İsraili kabilelerin nüfus

14) Şeytan birden fazla vesileyle Tanrı kılığında görünür: Daha erken dönem Eski Ahitlerde insanlığın karşısına -tüm gazabıyla- çıkan daima Tanrı'dır.

sayımı meselesidir: İsraililere yine kızmış olan Tanrı Davut'a insanlarını saymasını emreder. Sayımı yapacak olan Davut'un or-
dusu bu istekten memnun kalmaz ama krallarının emrini yerine
getirir. İsrail'in tamamını dolaştıkları dokuz ay yirmi gün sonra
nüfus sayımını bitirmiş halde Kudüs'e dönerler. Bu noktada Da-
vut vicdan azabına kapılır ve Tanrı'ya nüfus sayımının çok kötü
bir günah olduğunu söyler. Ne var ki, Davut ve İsrail halkı hak-
kında Tanrı kararını vermiştir. Davut'a günahın cezası olarak üç
seçenek sunar: üç yıllık kıtlık¹⁵⁾, üç ay boyunca düşmanlar tara-
fından kovalanma ya da üç günlük salgın hastalık. Davut seçim
yapamaz ve kendini Tanrı'nın merhametine teslim eder. Tanrı
ise merhamet göstermeyerek ülkeye üç günlük bir salgın hasta-
lık buluşturır ve 70.000 İsraili ölür. İkinci Tarihler Kitabında
Davut'tan nüfus sayımını yapmasını isteyen Tanrı değil Şey-
tan'dır. Sonuç olarak ise talihsiz İsraililer için arada bir fark
yoktur.

Şeytan'ın niçin itham edici bir melekten -hemen hemen Aha-
meniş döneminin sonlarına doğru- Tanrı ve İnsanoğlunun kar-
şıtına dönüştüğü, hâlâ gizemini korumaktadır. Bunun olası bir
açıklaması Babil esaretinden henüz kurtulmuş olan İsrail'deki
durum olabilir. Sürgündeki kabileler geri döndükten sonra ora-
da kalmış olan kabilelerle aralarında bir sürtüşmenin başladığı;
sürgünlerin, Tevrat'ta yazıldığı üzere sürgün cezasını çektikleri
için kendilerinin Tanrı'nın gerçek çocukları olduklarını iddia et-
tikleri düşünülmektedir.¹⁶⁾ MÖ 168'de İsrail'in Seleukos'lu kralı
Antiochos Epiphanes, Sami ırkına karşı bir temizliğe giriştiğin-
de olaylar doruk noktasına çıkmıştı. İsyan hızla yayıldı ve Anti-
ochos'un kuvvetleri yenilgiye uğratıldıktan sonra eski sürgünle-
rin tutucu çocukları Tapınağın kontrolünü ele geçirdiler. Onlar

15) Bazı versiyonlarda yedi yıllık kıtlık olarak geçer.

16) Elaine Pagels, *The Origin of Satan*, s. 42.

için Helen yanlısı Hasmonean hanedanının alışkanlıkları en az Selenukoslular kadar zararlıydı. Belki de İsrail içindeki bu gerilimler daha önce Tanrı'nın meleklerinden biri olan Şeytan'ın aynen tutucuların Hasmoneanları hainlik ve kalleslikle suçlamalarına benzer biçimde aforoz edilmesini açıklayabilir.

Esseniler, Gnostikler ve İlk Hristiyanlar

Düalizmin köklerinin zamanın puslu havasıyla gölgelenmesi gibi Hristiyanlığın kökleri de aynı şekilde yüzyıllar içinde yarı karartılmıştır. Katharlar, henüz Roma Kilisesi dinin baskın aracı haline gelmeden önce kendilerini Hristiyanlığın ilk aşamalarına dayandırıyorlardı. Roma'nın MÖ. 63 yılında başlayan İsrail hâkimiyeti İsrail içindeki bazı gruplardan tepki görüyordu. Bunların en önemlileri Ölü Deniz'e yukarıdan bakan Kumran mağaralarında yerleşmiş bulunan radikal bir Yahudi grup olan Esseniler'di. Birçok farklı yazar tarafından bizzat Vaftizci John ve İsa'nın da saygıdeğer görevlerine başlamadan önce bir zamanlar bu Ölü Deniz toplumunun birer üyesi olduğu yazılmıştır. Her ne kadar bu durum tartışmalı olsa da, Esseniler'in, İsrailliler'in işledikleri günahların Eski Ahit'i (Tanrı tarafından İbrahim'e gönderilen) geçersiz kıldığına dayanarak Tanrı'dan yeni bir kitap bekledikleri bilinmektedir. Iosephus ve Philo gibi Romalı tarihçilere göre Esseniler bir kısmı tamamen ibadete kapanmış -Kumran'da evlenmeme yemini ederek dua ve ibadet içinde yaşayanlar- bir kısmı da Mümin oldukları halde kasabalarda yaşayan, günlük alışverişler yapan ve evlenen ikinci derece üyelerden oluşmaktaydı. Katharlar da -hemen kendilerinden önceki ataları Bogomiller gibi- kendi cemaatlerini bu şekilde kuracaklardı.

Katharlar'dan çok daha önce Esseniler de gerçek anlamda düalistti. Dünyayı cennet ve cehennem güçlerinin savaş alanı ve insanı bu savaşın mikrokozmosu olarak görüyorlardı: *"Doğru ve yanlışın ruhları insan kalbi içinde savaşıyor... Gerçeğe ve doğruya yatkın insan yalanlardan nefret eder, yalancılığa yatkın olan ise doğru-*

*dan nefret eder.*¹⁷ Onlar asıl önemli olanın kişinin etnik kökeni değil -Musevi olsun olmasın- ahlakı olduğunu iddia ederler: yalnızca kalbin sağlığı kurtarılacaktır.

Esseniler bazı erken dönem Hristiyan topluluklarını etkilemiş olsalar da hepsinin üzerinde etkileri yoktur. Kilise Birinci İznik Konsili'nde Hristiyan inancında neyin kabul edilebilir neyin edilemez olduğuna karar vermeden önce Hristiyanlık karmaşık inanç ve pratiklerden oluşmaktaydı. Katharlar kendilerinin ilk Hristiyanlar'dan geldiklerini iddia ederken muhtemelen akıllarında Havariler tarafından uygulanan sade Hristiyanlık vardı. Yalnızca Ortodoks Hristiyanlığı oluşturan nitelikleri değil aynı zamanda bunu yaparak heretikliği de tarif eden ve erken dönem Hristiyan grupların çoğunu bu heretikler içine dâhil eden İznik Konsili'nden önce serpilen asıl Hristiyanlık zincirinin bir parçası olduklarını kastediyorlardı. İşlerin nasıl geliştiğini anlamak için birinci yüzyılda İsrail'de ve yeni doğmakta olan Kilisedeki çalkantılı politik ortamı ele almalıyız.

İsa döneminde ve hemen ardından gelen dönemde (muhtemelen MS yirmilerin ortalarıyla otuzların ortaları arasında) onun takipçileri, Romalılar ve Ferisiler'den zulüm gören bir azınlıktı. Hareket içinde kimin İsa'nın halefi olacağı konusunda devam eden bir tartışma vardı. Petrus, geleneksel olarak üzerine Kilisenin inşa edildiği Kaya olarak görülüyordu¹⁸ ve Roma Katolik Kilisesi onu ilk Papa olarak kabul edip kendisinin Petrus'tan geldiğini iddia edecekti. Sorun da bu noktada başladı. İsa'nın, Büyük James adıyla da bilinen kardeşi James'in¹⁹ İsa'nın çarmıha gerilmesi sonrası Kudüs'teki ilk Hristiyan toplumunun önderi olduğu ve James yandaşlarının Hristiyanlığın en ateşli misyonerlerinden olan Aziz Paulus ile fikir uyuşmazlığına düştükleri iddia

17) Pagels, s. 60-61.

18) Matta 16.18: "Sana söylüyorum Petrus, sen bir kayasın ve bu kayanın üzerinde ben kendi kilisemi inşa edeceğim."

19) Robert Eisenman, *James the Brother of Jesus*.

edilmektedir. Paulus'un fikirlerinin Hristiyan inancının temel-
lendiği teolojinin oluşumunda -en geniş olmasa da- geniş bir rol
oynadığı düşünülünce bu durum daha da önem kazanmaktadır.
Paulus bugün bile tartışmalı bir karakter olmayı sürdürmekte-
dir: nedeni de İsa'nın sözlerinden nadiren yararlanması ve ken-
di -Yeni Ahit'in geniş bir bölümünü oluşturan- mektuplarını öğ-
retisini açıklığa kavuşturmak ve emirlere uymaları için diğer Hı-
ristiyan toplumlara sıkça kaynak göstermesidir. İlk dönem Hı-
ristiyanlığı ayrılmaz bir bütün olsaydı bu tür mektuplara ihtiyaç
duyulmazdı. Bu nedenle "İsa'nın değil, Paulus'un Hristiyanlığın
kurucusu olduğunu"⁽²⁰⁾ ve Hristiyan heretikliğin köklerinin bu-
rada yattığını söylemek çok da ileri gitmek sayılamaz: "Aslında
Paulus ilk 'Hristiyan' heretikti ve onun -sonradan geç dönem
Hristiyanlığın temelini oluşturan- öğretileri 'orijinal' ya da 'saf'
Hristiyanlıktan bariz bir sapmaydı."⁽²¹⁾ Bizzat İsa'nın gerçekte
öğrettiklerinden nadiren alıntı yaparak "İsa'nın öğretilerini ilk
bozan kişi"⁽²²⁾ oldu. İsa insanları *Dağdaki Vaaz* ile etkilerken Pa-
ulus *Çarmıha Gerilmiş İsa* ile etkiler; ikisinin arasında büyük fark
vardır.

MS 66 yılındaki Yahudi isyanı James'ın Kudüs'teki cemaatini
dağıtırken aynı esnada muhtemelen Roma'da bir hücrede ölmüş
ya da ölmekte olan Paulus'un Hristiyanlığı yayılmaya devam
ediyordu. Ne var ki, Paulus Hristiyanlığı da İznik Konsili'nden
önceki üç yüz yıl boyunca yayılmış ortodoks olmayan grupların
direnişiyle karşılaşacaktı. Bu grupların bazıları Esseniler'in Dü-
alizmini geliştirmiş ve Gnosis'in veya doğrudan deneysel tanrı
bilgisinin önemini vurgulamışlardır ve bu nedenle bunlara genel
olarak Gnostikler denmiştir. Her biri karmaşık kozmolojilere sa-

20) A. N. Wilson, *Paul: The Mind of the Apostle*, s. 258.

21) Michael Baigent ve Richard Leigh, *The Dead Sea Scrolls Deception*, s. 266.

22) Thomas Jefferson'un W. Short'a yazdığı bir mektuptan, George Sildes, *The Great Thoughts* (Ballantine Books, 1985), s. 208.

hip sayısız Gnostik düşünce ekolü olmasına karşın bunların çoğu dünyanın kötücül bir yaratıcı tarafından yaratıldığı konusunda hemfikirdirler. Bu nedenle bastırılmış ya da antikozmik düalistler olduğu söylenebilir. Gnostik ekollerin en önemlisi büyük olasılıkla ikinci yüzyılın ortalarında Marcion tarafından kurulandır. Marcion iki tanrının var olduğuna inanmaktadır: Gerçek tanrı ile maddi dünya ve Eski Ahit'in tanrısı olan sahte tanrı. Marcion yandaşları dünyeviliği reddeden tutucu sofulardır. Yeni doğmakta olan Roma Kilisesi bunlardan ürktü ve Marcion'u heretik ilan etti.

İki tanrı ve sofuluk anlayışının dışında daha sonra Gnostik bakış açısı Katharizm'de de belirecekti. Buna göre İsa etten kemikten bir insan değil bir görüntüydü. Birçok Gnostik, İsa'nın Çarmıhta çektiği acıyı ve Yeniden Dirilişini içinde hiç bir insani acı olmayan ruhani bir olgu olarak görür. Bu fikre daha sonra Doketizm denmiş ve heretik ilan edilmiştir. Ne var ki, Katharizm kurtuluşa giden yolun -müminlerin doğrudan bilgiye sahip olmasından ziyade- Ermişlerin yönlendirmeleriyle bulunabileceğini vurgulayarak Gnostik düşünce ekollerinin birçoğundan ayrılır. Bu niteliğiyle Katharizm ironik bir şekilde, kurtuluşun yalnızca rahiplerin müdahalesiyle bulunabileceğini iddia eden Katolik inancıyla benzeşmektedir.

İznik Konsili

28 Ekim 312 tarihinde Roma imparatoru Büyük Konstantin (306-337) üvey kardeşi Maxentius'a karşı Roma'nın hemen dışındaki Milvio Köprüsü Savaşında ezici bir zafer kazandığında batı uygarlığının izlediği yol tamamen değişmişti. Konstantin'in tahta çıkmasından beri iki adam sonu gelmez bir mücadeleye girişmişlerdi. Milvio Köprüsünde ise olaylar son kerteye ulaşmıştı. Savaştan bir gece önce, işler Konstantin için iyi gitmiyordu. Adamları rakibinin adamlarının dörtte biri kadardı ve yenilgi kaçınılmaz görünüyordu. Akşam çökerken Konstantin batan güneşin önün-

de Yunanca *khi* ve *rho* ('khrist' İsa'nın adının ilk iki harfi) harflerinin bir haç ve *in hoc signo vinces** sözü eşliğinde belirdiğini gördü. Konstantin bunun bir kehanet olduğunu düşündü ve askerlerinin kalkanlarına haç çizilmesini emretti. Ertesi gün inanılmaz bir zafer kazandığında Konstantin zaferi Hristiyanlar'ın tanrısına ithaf etti ve Milano Fermanı'nı yayınlayarak imparatorluk sınırları içinde dinsel katliamların son bulmasını emretti.⁽²³⁾

Hristiyanlık yeni kazandığı statüyle yayılmaya başladığında sorunlar da belirdi. Özellikle Baba Tanrı ile Oğul İsa'nın iki farklı varlıklar olduğuna ve İsa'nın Tanrı'dan daha aşağıda olduğuna inanan Aryanizm tartışma yaratmaktaydı. Sorunu çözmek için Konstantin 20 Mayıs 325'te yapılan İznik Konsili'ni topladı. Konsil'in sürdüğü iki ay boyunca 300 ya da daha fazla cemaat lideri İznik'te, Paskalya Günü'nün belirlenmesinin de dâhil olduğu bir dizi sorunu ele aldı ama en önemli sorun Aryanizm'di. İsa'nın ilahi doğasına dair ortodoks bir bakış açısı yaratma çabasıyla İznik Kararları 19 Haziran'da açıklandı ve Ortodokslar'la geri kalanlar arasındaki savaş çizgileri belirmeye başladı. Kararlarda belirtilen ilkelere bağlılık ortodoksluğun temelini oluşturuyordu. Bunlar içinde "cennetin ve yeryüzünün yaratıcısı Tanrıya, Babaya", "Tanrının tek oğlu... ebediyen Babadan olma, gerçek Tanrıdan gelme gerçek Tanrı, yaratılan değil, olan, Babayla birlikte var olan, Bakire Meryem'den doğan ve insan olan" İsa'ya inanmak vardı. "O bizim için Pontius Pilatus'un emriyle çarmıha gerildi, acı çekti, öldü ve gömüldü. Üçüncü gün Kutsal Kitaplar'da yazıldığı gibi yeniden dirildi." İsa'nın cemaati yalnızca "tek bir katolik ve apostolik Kilise"⁽²⁴⁾ tarafından yönetilmeliydi.

* Bu işaret seni zafere götürecektir. (çn)

23) Konstantin'in annesi İmparatoriçe İstanbullu Helena'nın sadık bir Hristiyan olması oğlunun din değiştirmesini etkilemiş olabilir. İmparatoriçe kendisine yeri rüyasında bildirilen Gerçek Haç'ın peşine düşmüştür.

24) Bu cümle aslında İkinci Ekümenik Konsil'de -ilki Nicaea Konsili idi- 381 yılında eklenmişti.

İsa'nın tanrısallığı ve "Babayla birlikte var olması" konusu oylama sonucu kabul edildi. Aryanlar oylamayı kaybettiler ve heretik ilan edildiler. Kilise açık bir mesaj veriyordu: Kişinin kurtuluşu ermesinin tek yolu kendileriydi.

İlginç biçimde, İznik Konsili'nin daha az önemseyerek ele aldığı sorunlardan biri de -kendilerini hadım eden bağnazlarla ilgili ne yapılacağı konusunun yanı sıra- kimi zaman işkence altında bile Hristiyanların inançlarından saptıklarını iddia eden güçlü bir sofu grubun Kiliseye kabul edilip edilmemesiydi. Bu grup Yunanca *katharoi* kelimesiyle eş anlamlı olarak Katharlar ya da arınmışlar olarak bilinmekteydi. Her ne kadar bu mezhep düalist değilse de ve Orta Çağ Katharları'yla hiç bir ilişkisi olmasa da²⁵ başlarına gelenlerin gelecekte olacakların meşum bir habercisi olduğu söylenebilir: İznikli Katharlar suçlandılar ve heretik ilan edildiler, bunların kültü ise beşinci yüzyılda tamamen sona erdi.

Maniheizm ve Diğer Düalist Heretikler

İsa'nın doğumunun ardından gelen ilk yüzyıllarda oluşan dinsel ortam, konumları Nicaea Konsili tarafından Ortodoksluğa yakınlıkları ile değerlendirilen birçok grubun oluşmasına zemin hazırlamış olsa da, bu dönemde adı bile Kiliseyi korkutan yeni bir din yeşermekteydi: Maniheizm. Maniheizm, bir Yahudi-Hristiyan mezhebi olan ve ilginç biçimde *arınmışlar* (*katharoi*) olarak bilinen Elkasitler içinde Babil'de yetişmiş Persli peygamber Mani (216-275) tarafından kurulmuştu. Açıkladığı bir dizi vahyin ardından Mani Elkasitleri düzeltmek istedi ancak kınandı ve kovuldu. O ise yılmadı ve kendi tabiriyle Işık Dini'ni yaymak için üç eski Elkasit ile birlikte (içlerinden biri babasıydı) zorlu bir misyonerliğe girişti. Mani kendisinin Zoroaster, Buddha ve İsa ile aynı gelenekten geldiğini ancak onların yalnızca kendi vahiylerinde olan gerçeğin tamamını ifşa etmediklerini iddia etti.

25) Bunlar Romalı rahip Novatius'un takipçileriydi ve Novatianlar olarak bilinmekteydiler.

Mani'nin öğretisi olabildiğince çok insana ulaşmayı amaçlar şekilde düzenlenmişti. O aslında tam olarak -Zerdüştlük, Hristiyanlık ve Budizmden aldığı fikirlerle- toplama bir din yaratarak insanlığı tek bir üstün inançta birleştirmeyi ve kurtarmayı amaçlıyordu. Maniheizm'de iki belirgin sınıf vardı: Seçilmişler ve Dinleyiciler. Seçilmişler, inancın ruhban sınıfıydı ve katı bir sofuluk yaşamı sürerek etten, şaraptan, küfürden ve cinsellikten uzak dururlardı. Dinleyicilerin de -Mani cemaatinin hizmet eden müminleri- seçilmişlerin bakımını yapmak gibi belli kurallara uymaları beklenirdi ve her ne kadar mülk sahibi olmalarına ve evlenmelerine izin verilse de çocuk sahibi olmaları yasaktı. Mani sistemi burada uzun uzadıya ele alınamayacak denli karmaşık olsa da, Maniheizmin radikal biçimde düalist olduğunu, vaftizin geçerliliğini reddettiğini, İsa'nın çarmıhta acı çekmediğini, bedenin geri dönüşünün olmadığını, kötülük ilkesinin iyilik ilkesiyle eşit olduğunu iddia ettiklerini hatırlatmakta yarar vardır.

Kilise'ye göre, Maniheizm Marcionizm'den bile zararlı bir heretik inançtı. Halktan yaygın destek görmüştü ve Hippos'lu St Augustinus da dokuz yıl boyunca bu inancın Dinleyicilerinden biri olmuştu. St Ambrose vaazı ve Milano'daki bir bahçede karşılaştığı *epifaninin** ardından *De Manichaeis*** ve *De Heresibus**** adlı iki kitabında Maniheizmi reddeder ve bu kitaplar sapkınlıkla ilgili tüm konularda Kilisenin başucu kitapları haline gelir. Onuncu yüzyılın sonuna doğru Büyük Heretik Yayılma boy göstermeye başladığında şüpheli heretiklerin tanınması için sıkça kullanıldı. Augustinus'a göre eski inancı, Gospeller'in doğrularının bozulmasıyla oluşmuştu ve onun misyonerleri ile rahipleri sahtekâr ve kurnazdı.

Augustinus'un en sözünü sakınmaz ve en yetkili ağızdan kar-

* 6 Ocak'ta kutlanan Hristiyan yortusu. (çn)

** Maniheizm hakkında. (çn)

*** Heretikler hakkında. (çn)

şı çıkışları sonrası Maniheizm taraftar kaybetmeye başladı. 372 yılında Maniheiztlerin bir araya gelmeleri yasaklandı ve Roma imparatoru Büyük Theodosius (379-395) -Hristiyanlığı 380 yılında devlet dini ilan eden kişi- onlara karşı yasa çıkarttı. Beşinci ve altıncı yüzyıllar Roma'nın Mani'nin takipçilerini zayıflatmaya çalışmasıyla geçti. Aynı süreçte Bizans İmparatorluğu da aynı uğraş içindeydi. Yönetiminin başlarında Bizans imparatoru Büyük Iustinianus (527-565) Maniheiztler için ölüm cezasını getirdi. Işık Dini mensupları için genellikle tercih edilen idam şekli, yakmaydı. Iustinianus dönemindeki zulüm öyle etkili oldu ki, 565 yılında o öldüğünde Maniheizm baıdan tamamıyla yok olmuştu. Kilise yönetim biçimini iyice sıkılaştırıyordu.²⁶

Maniheizm her ne kadar Avrupa'dan silinmiş olsa da adı düalist, heretik ya da yalnızca politik bir muhalifi tanımlayacak biçimde kullanılmaya devam etti. (Manyak kelimesi de kuşkusuz Maniheiztlerin aşağılanması için onların adlarından türetilmiş bir kelimedir.) Heretiklik doğuya ve Ermenistan'a kaymaya başladı. Burası ilk Hristiyan ulus olmasına karşın Bizans İmparatorluğu ve başka yerlerdeki zulümden kaçan heretik mülteciler için bulunmaz bir cennetti. Bu sırada iki yeni düalist heretik inanç Maniheizmin yerini almaktaydı: Masalyanlar ve Paulikanlar. Aynı zamanda Enthusiastlar (Yunanca entheos 'içinde tanrıyı taşımak' kelimesinden gelme) olarak da bilinen Masalyanlar, tam olarak kuzey doğu Mezopotamya'dan gelmekteydiler ve dördüncü yüzyılın sonlarında belirledikleri düşünülmektedir. 447 yılında Masalyanizmin Ermenistan'daki en büyük heretik tehdit olduğu düşünülerek Ermenistan Kilisesi bunların yandaşlarına

26) Kelt ve Nestorian Kiliseleri gibi Roma çıkışlı Hristiyanlık biçimlerinin yanı sıra hemen hemen aynı dönemlerde düalist olmayan başka heretik hareketler de -Doğudan Gelen Günah'ı kabul etmeyen Pelagianizm gibi- belirmişür. Kelt Kilisesi Avrupa'daki Hristiyanlığın orijinal biçimi iken Nestorian Kilisesi -gördüğü baskılara karşın- bugün hala varlığını sürdürmektedir.

karşı bir takım önlemler aldı. Bu inancın temel ilkelerinden biri her bir insanın içinde hayatı boyunca sürdüreceği dua (masalyan kelimesi dua eden insanlar anlamına gelir) ve sofuluk aracılığıyla bertaraf etmesi gereken bir şeytanın olduğu inancıydı. Şeytan bir kez bertaraf edildiğinde artık günah işleme ihtimali ortadan kalkar ve mümin dünyevi hayata geri dönebilir. Sonuç olarak, Masalyanlar sık sık ahlaksızlık ve şehvet düşkünlüğü suçlamalarıyla karşı karşıya kaldılar. Bunların heretikliğinin bulunduğu düşünülen her ev yakılma riski taşıyordu.

Paulikanlara ise Ermenistan'da ilk defa altıncı yüzyılda rastlandı. Paulikanlar kendi içlerinde Maniheistler gibi Seçilmiş-Dinleyici ayrımı yapmadıkları ve solu da olmadıkları için Maniheistlerden etkilenip etkilenmedikleri tartışmalı bir konudur. Paulikanlar'ın hangi tarihte düalist -asında, İsa'nın bir insan olarak doğup vaftiz edilene dek tanrısallaşmadığına inanan Adoptyonistlere yakın oldukları söylenebilir- oldukları da tartışmalıdır ve bu, dokuzuncu yüzyıla kadar gerçekleşmemiş olabilir.²⁷⁾ Maniheizmden bir sapma olan Paulikanlar ciddiye alınması gereken savaşçılardı. Pasilist Katharlar'ın aksine Paulikanlar'ın askeri cesareti anormal boyutlardaydı. Ermenistan ve Anadolu'da yedi Paulikan Kilisesi vardı ve bunların merkezi büyük olasılıkla mezhebin adının kaynağı olan Aziz Paulus'un kurduğu Korinthos'taki kiliseydi.

Bogomiller

Karanlık çağların uzun gecesi Avrupa'nın üzerine çöktüğünde Kilise iki farklı yönden gelen tehditlerle yüz yüzeydi: Sekizinci yüzyılın başlarından itibaren Hristiyan krallıkların içlerine ani baskınlar yapan yeni din İslam'ın yükselişi ve dördüncü yüzyılda Hunlarla birlikte başlayan göçmen saldırıları dalgası. Kilisenin konumu doğu Ortodoks kilisesiyle aralıksız süren çekişme

27) Nina G. Garsoian, *The Paulicians*, s. 112, s. 186-231.

nedeniyle zayıflamıştı. Bu durum 1054 yılında doğu ve batı kiliselerinin sonsuza dek ayrılmalarına neden olan dramatik bölünmeye dek artarak devam edecekti. Roma ile İstanbul arasındaki geçiş yolunda bulunan Balkanlar bir iki yüzyıl önce Ermenistan'ın yaptığı gibi bir dizi heterodoks mezhebe ev sahipliği yaparak teolojik bir çatışma alanı haline dönüşmüştü.

Katharlar'ın selefleri Bogomiller'in önünü açan en önemli gelişme ilk Bulgar imparatorluğunun kurulması oldu (681-1118). Bulgaristan İstanbul için dikenli bir çalılık gibiydi ve pagan oluşu sorunları daha da artırıyordu. Bulgaristan'a karşı bir mevzi yaratmak amacıyla Bizans İmparatorluğu'nun doğu sınırlarından yerleşimciler zorla Trakya'ya yerleştirildiler. Ne var ki bu yerleştirilenler arasında Paulikanlar da vardı. Pagan bir imparatorluğun sınırlarına heretikleri yerleştirmek bela aramak demekti ve bela da İstanbul'un başına sarılacak olandı.²⁸⁾

Hiç kimse Bogomiller'in tam olarak nereden geldiğini bilmemektedir. İlk defa 940'lı yıllarda İstanbul patriği Theophylact Lecapenus'a bu yeni sapkınlıkla ilgili bilgi istemek için iki kere yazmak zorunda kalan Bulgar Çarı Peter'in (927-969) hükümdarlığı sırasında keşfedildiler. Theophylact katedralken çok evinde zaman geçiren bir adam olmasına karşın Bogomiller'in Maniheizm ve Paulikanlık karışımı bir dine sahip olduklarını yazmaya vakit bulabildi. Bir dizi tesadüfi kaza ise onu Peter'e daha fazla ayrıntı yazmaktan alıkoydu ve bu yeni düalist inanç tehlikeli boyutlarda yayılmaya devam etti. Öyle ki Cosmas adıyla bilinen Bulgar rahibi bu yeni mezhebi Peter'in hükümdarlığının son dönemlerinde yazdığı (tam olarak 974 yılında tamamladı) *Heretiklere Karşı Vaaz* adlı kitabında ifşa etmek zorunda kaldı.

Cosmas, mezhebin Bogomil adlı bir rahip tarafından kurulduğunu fakat onun adının anlamı ya da gerçekten bu ada sahip olup olmadığı konularında bir kesinlik olmadığını yazmaktadır.

28) Bu süreçle ilgili daha fazla bilgi için, Stoyanov, s. 139-158.

10 Katharlar

Kimilerine göre Bogomil “Tanrı’nın sevdiği” anlamına gelirken başkalarına göre ise “Tanrı’nın merhametine mazhar olan” ya da “Tanrı’ya yakaran” anlamına gelmektedir. Cosmas’a göre Bogomiller Eski Ahit’i ve Kilise ayinlerini reddetmekte ve yalnızca Babamız (Pater Noster) duasını kullanmaktadırlar. İkonlara ya da kutsal emanetlere saygı duymazlar aynı zamanda haçı da İsa’nın işkence gördüğü alet olduğu için dışlarlar. Kilise nin şeytan’la işbirliği yapıpına inanırlar. Onlara göre Şeytan hem görünen dünyanın yaratıcısı hem de İsa’nın kardeşidir. Rahipleri aşırı sofudur ve et, şarap ve evlilikten sakınırlar. Bogomiller -en azından başlangıçta- şeytanı Tanrı’dan sonra gelen düşmüş bir melek olarak gördükleri için ılımlı düalisttiler. Kutsal kitapları baştan aşağı bilmekteydiler ancak Cosmas’ın kafasını karıştıran şey onların bu kitapları yorumlama şekliydi. Örneğin, Müsrif Oğul (Prodigal Son) mesesindeki (Luka 15.11-32) evde duran büyük oğlun İsa, genç ve müsrif oğlun ise Şeytan olduğunu düşünürlerdi. Bogomiller Çarmıha Gerilme olayına Doketik yaklaşırlardı.

Bogomil cemaati iki ana sınıfa bölünmüştü. Maniheistler’in Seçilmişler ve Dinleyicileri gibi Ermişler ve Müminler vardı. Ayrıca Bogomillerde bir de Müminlerin bir alt sınıfı olan Dinleyiciler de mevcuttu. 1050 yılı civarlarında yazan İstanbullu keşiş Euthymius’a göre Bogomil Dinleyicisi, kutsal kitabın adayın başına konularak gerçekleştirildiği bir vaftizin ardından Mümin oluyordu. Asıl vaftizler ise suyla değil secdeye vararak yapılıyordu. Euthymius’a göre bu uygulama Hristiyan vaftizini yok sayıyor ve yeni Mümin’i Şeytan’ın yoluna sevk ediyordu.

Müminlikten Ermişliğe giden yol uzun ve zorluydu. Yoğun öğretiler, sofü pratikler ve çalışmaların tamamlanması iki ya da daha fazla yıl sürebiliyordu. Bir Müminin Ermiş olması için yapılan ayin bir Dinleyicinin Mümin olması için yapılan ayine benziyordu ve buna consolamentum (teselli etme) ya da vaftiz deniyordu. Euthymius’a göre, bu “tamamen sapkınlık ve delilik”, “şeytana ve onun gizemlerine hizmet etmek”⁽²⁹⁾, Bogomiller ise

kendilerini gerçek apostolik Hristiyanlığın takipçileri olarak görüyorlardı. Kendileri İsa ve havarilerinin izinde giden Bogomil önderlerinin 12 öğrencisi vardı ve hayatlarını sadelik ve yoksulluk içinde geçirerek Kilise'nin dönüşü olmayan çürümesine ve yanlış öğretilerine tepki gösterirlerdi.

Euthymius'u daha da endişelendiren şey Bogomiller'in, misyonerlerin heretik inancı etkin biçimde yayması sayesinde tam olarak gelişmiş bir karşı cemaate dönüşmekte olmalarıydı. Bogomiller'in nasıl, ne zaman ve nerede örgütlendikleri hâlâ bir tartışma konusudur, ancak Çar Peter'in hükümdarlığı süresince kendi öğretileriyle öne çıkan bir grup oldukları açıktır. Ayrıca Paulikanlar, Maniheiztler ve Zoroastrianistler'den etkilenip etkilanmedikleri de tartışmalıdır. Bogomiller arasında isimleri bugüne dek gelmiş kişilerden biri çok geniş topraklara yayılmış bir kitap olan *Haç Efsanesi*'ni yazan Yeremya (ki bunun bizzat Bogomil'in takma adı olduğu söyleniyor), diğer ikisi de inancın kitaplarını yanlarında Bulgaristan'a getiren Sydor Eryazin ve Jacob Tsentsal'dır. İlginç olanı, her iki adamın da Frenk olarak tarif edilmesidir (Fryazin ismi Frenk anlamına gelir). Bu da Bogomiliğin ilk ortaya çıktığı dönemlerde batıda aktif heretik grupların varlığını göstermektedir. Anadolu'da John Tzurillas ve Raheas on birinci yüzyılda aktif olarak Bogomil misyonerliği yapmışlardır ve bunlar aynı kendilerinden önceki Masalyanlar gibi manastırlara sızmakta ustadırlar.

Belki de hareketin kurucusunun ardından en önemli Bogomil on birinci yüzyılın ikinci yarısından itibaren etkin olan Hekim Basileios'tur. Onun yönetiminin, ta ki Bizans İmparatoru Alexius Comnenus'un (1081-1118) heretiklere karşı mücadelesi sonucu yakalanana kadar 52 yıl sürdüğü söylenmektedir. On birinci yüzyılın sonlarına doğru heretikler hâlâ imparator için bir sorundur: Özellikle kuzey Trakya Paulikanlar için merkez hali-

ne gelmiştir ve Alexius gereken her türlü yolu deneyerek bunların yandaşlarını Ortodoksluğa çekmeye kararlıdır. Sonuçta atalarının zorlu savaşçılar olduğu bilinen Paulikanlar'a karşı silahlı saldırılar olmuştur. Kimi zaman heretiklerin dize getirilmesi için izlenen yollar arasına imparatorun da dinsel tartışma için hevesli görüldüğü uzun tartışmalar eklenmiştir. Yaklaşık 1100 yılı civarında Basileios saraya Alexius ve kardeşi Isaac'a kendi inancını anlatması için davet edilmiştir. Basileios hakkını verecek biçimde Bogomillğin temel ilkelerini özetlerken Alexius Basileos'un anlattıklarını kelimesi kelimesine kaydeden bir yazıcıyı bir perdenin arkasına gizlemiştir. Ardından Basileios, Kilise'ye kazandırılmak amacıyla ev hapsine tabi tutulmuş ancak o tövbe etmeyi reddetmiştir. Konuşmaları sürerken ev gizemli bir şekilde taş yağmuruna ve depreme maruz kalmıştır. Alexius'un kızı, tarihçi Anna bunu şeytanın, sırları açığa çıktığı ve oğulları zulüm gördüğü için sinirlendiğinin bir işareti olarak görür. Tövbe etmeyi hâlâ reddeden Basileios ise oracıkta yakılarak öldürülür.

Alexius'un çabalarına karşın Bogomiller vaazlarına devam ettiler ve yeni yandaşlar kazandılar. Bizans'ta onlara uygulanan zulüm bazılarını batıya göç etmeye zorladı. Böylece Bogomiller eski bir Pers kehanetini gerçekleştirmiş oluyorlardı. Bu kehanete göre Zerdüş'tin 1500. ölüm yıldönümünde -bu yılın 928 olduğu varsayılıyor- Zerdüşlük yeniden doğacaktı. Her ne kadar İyi Din'in Bogomillik üzerindeki etkisi tartışmalı olsa da iki dinin ortak bir paydası vardı: Düalizm. 928 yılında Bogomil ve yandaşları görevlerine başlamışlardı. On ikinci yüzyıl sona ererken ise kehanet kesin olarak gerçekleşmişti.

TANRININ ÜZÜM BAĞINDAKİ TİLKİLER

İlk Batılı Heretikler

İlk binyıla girilirken, Fransa'nın kuzeydoğusundaki Châlons-sur-Marne yakınlarındaki Vertus köyünden Leutard adlı bir köylü bir düş görmüştü. Rüyasında bir arı sürüsü müstehcen bölgelerine saldırmış ve -muhtemelen idrar yolundan- bedenine girmişti. Leutard gördüğü rüyanın etkisiyle çılgınlık atarak köyün yarısını ayağa kaldırmak yerine köyün kilisesine gitti, mihrabın üzerindeki haçı kırdı ve İsa'nın resimlerinden birini parçaladı. Bununla da yetinmedi; karısını uzaklaştırdı ve köyün ortasında kiliseye verdikleri vergiyi artık vermemeleri gerektiği konusunda vaaz vermeye başladı. Châlons Piskoposu köylünün yaptıklarını duydu ama Leutard, yakalanmadan önce kendini bir su kuyusuna attı. Leutard köken olarak Bogomiller'e dayanıp dayanmadığından emin olamayacağımız bir grubun üyesi olmalıydı. (Bilinseydi, arıların da orijinal Balkan öğretilerine eşsiz bir katkı sunmuş olduğunu düşünebilirdik.) Heretik inanç, tüm tuhaf koşullara karşın, batıya ulaşmıştı.

Heretiklik, Leutard'ın tek başına belirlediği zamanlarda toplum-

sal ve dini tayfın diğer ucunda hayalet biçiminde varlığını sürdürmekteydi. Fransızlardan çıkan ilk papa olan Gerbert d'Aurillac -999 ve 1003 arasında 2. Sylvester olarak görev yaptı- 991 yılında Rheims'de başpiskopos olarak takdis edilmesi esnasında sıradışı bir görüş belirtmişti. Hem Eski hem de Yeni Ahit'e, evliliğin meşruiyetine, et yemeye ve Tanrı'dan daha aşağı seviyede kötü olmak için seçilmiş bir kötü ruhun varlığına inandığını belirtmişti. Bogomiller'in ve sonradan Katharlar'ın Gerbert'in inandığı tüm bu şeyleri reddettikleri düşünülünce, onun yaşadığı çevredeki bir Bogomil grubunu suçladığı ya da kendisinin de heretik eğilimlere sahip olmasından şüphelenildiği için Ortodoksluğunu vurgulama ihtiyacı hissettiği anlaşılabılır.⁽³⁰⁾

Belli belirsiz bir Fransız köylü ile bir papa Katharizmin yegane öncülleri değildi. Ravennalı bir alim olan Vilgard; Vergilius, Horatius ve Juvenalis kılığına girmiş cinlerin "kendi pagan çalışmalarını desteklediklerini"⁽³¹⁾ söylüyordu. Meydanda yakılmasına karşın Vilgard'ın öğretileri İtalya'da yayıldı ve takipçilerinin muhtemelen katledildiği Sardunya ve İspanya'ya kadar ulaştı. 1018 yılında haçı ve vaftizi reddeden Maniheistler Aquitaine'de belirtiler. Bundan dört yıl sonra başka Maniheistler de Orleans'ta ortaya çıkılar. Aslında Orleans heretikleri Kutsal Haç Kilisesi'ne bağlıydı. İçlerinde Kraliçe Constance'ın günah çıkartan papazının da olduğu bir grup rahip ve soyludan oluşuyorlardı. Bir Etiyopyalı (Etiyopya kelimesi siyahlığı ve bu nedenle nihai kötülüğü temsil eden bir kelimeydi)⁽³²⁾ gibi şeytana tapmakla, Kilise'nin kutsal emanetlerini reddetmekle, İsa'nın bir bakireden doğduğu-

30) Gerbert'in olası heretik eğilimleri için, Runciman, *The Medieval Manichee*, s. 117. Gerbert aynı zamanda Moor'lardan astroloji ve siyaya öğrenmiş ve büyücülük okulu kurmuş bir büyücü olarak görülmekteydi.

31) Stoyanov, s. 185.

32) Şeytanın siyah bir adam olarak kökenlerine dair kısa bir özet için, Lois Martin, *The History of Witchcraft*, s. 18.

nu ve çarınıha gerildikten sonra yeniden dirildiğini inkar etmekle suçlanıyorlardı. Dahası, gece alemleri düzenlemekle, çocuk kurban etmekle ve büyü yapmakla itham ediliyorlardı -bu suçlamların tümü Orta Çağ'ın sonlarında ve Rönesans döneminde gerçekleşen Cadı Avı'nda da görülecekti. Ancak 1022 yılında cadılar Kilise tarafından henüz bir tehdit olarak algılanmıyordu ve Orleans grubu heretik olarak kazığa bağlanıp yakıldılar.

Kazığa bağlanarak yakılma cezası Maniheistler'e de uygulanmıştı ve tövbe etmeyen heretikler için uygulanan en gözde cezaydı. Ne var ki, Kilise heretiklerle ilgili yüzyıllar boyunca çok fazla deneyim kazanmadığı için resmi bir prosedür yoktu ve cezalar bölgeden bölgeye farklılık gösteriyordu. 1025 yılında kuzey batı İtalya'nın Montforte bölgesinde keşfedilen bir grup heretik yakıldı ama aynı yıl içinde Arras-Cambrai'de bulunan bir grup yalnızca tövbe etmeye zorlandı ve ellerine kendi dillerinde yazılı bir feragat belgesi verildi.

On birinci yüzyıl içinde başka heretik gruplar da belirdi: 1040'lerde yeniden Châlons-sur-Marne'da, Aquitaine'de, Périgord'da, Toulouse'da ve Soissons'da. Tüm bunların Bogomil etkileri taşıdığını kesin olarak söylemek zor. Bunlar Kilise tarafından çoğunlukla Maniheist olarak tanımlanıyordu. Bu terim heretikleri damgalamak için kullanılıyordu -rahiplerin tümü bu terimi St Augustinus'tan öğrenmişlerdi. (Aslında Maniheizm bu süreçte Çin'de en etkin biçimde yayılıyordu.) Her ne kadar suçlamalar genel ortak noktalar -ayinler, çocuk kurban etme, ölü çocuk küllerinden elde edilen şeytani bir gıda- taşısa da, grupların benzerlikleri vardı. Bunların tümü sofuydu, hatta kimileri aşırı sofuydu. Kilise kutsallığı ve Haç reddediliyor, et, şarap ve cinsel ilişkiden uzak duruluyordu. Bu grupların birçoğu liderlerinin tutuklanması ya da tövbe etmesi nedeniyle ayakta kalamadılar ve on birinci yüzyıldaki bu yaygın heretik hareket 1050 civarlarından itibaren tamamen yok olmaya yüz tuttu.

Kilise Reformları

Heretiklerin on birinci yüzyılın ikinci yarısında tamamen yok olmuş gibi görünmesi Kilise'nin Papa 9. Leo (1049-1054) tarafından başlatılan bir reform programına girişmesiyle ilişkilidir. Bu dönemin reformist ruhani liderlerinden en önemlisi -ve de şüphesiz tüm Orta Çağ papaları arasında en kayda değer- 7. Gregory'dir (1073-1085). Roma Piskoposu olduğu dönem hayli olaylı geçmiştir. Bu dönemde kendinden kıdemli rahiplerle bekâret yemini ve kilise mallarını satma gibi konularda tartışmaya girmişti. Ancak belki de Gregory'nin en etkileyici işi Kilise'nin kişinin Tanrı'ya ulaşabilmesinin tek aracı olduğunu ilan etmesi oldu. Diğer tüm kiliseler ve inançlar lanetliydi. Gregory'ye göre Kilise ve doğal olarak en yüksek insani ikudara sahip papa her şeyden üstündü. Malcolm Lambert'in yazdığı gibi, Gregory "*halkın reform ve rahiplerin daha üstün bir ahlaka sahip olması için yeni bir tür sorumluluk hissetmesini sağladı. Cin şiseden çıkmıştı ve bir daha geri konması mümkün görünmüyordu.*"⁽³³⁾

Reform için bastıran tek kişi Gregory değildi. Reform hareketinin başını çekenlerden biri 1054 yılında İstanbul patriği için aforoz emri veren ve böylece Katolik ve Ortodoks kiliseleri arasındaki büyük bölünmeyi yaratan kardinal Moyenmoutierli Humbert'ti. Humbert, *Simonyaklara Karşı Üç Kitap* adlı etkileyici bir eser yazmıştı. Bu eser içerdiği devrimci hevesle *Komünist Manifesto* ile kıyaslanacak düzeydeydi.⁽³⁴⁾ Reformistlerin, muhaliflerin ve hoşnutsuz Kilise müdavimlerinin birleştikleri nokta ruhban sınıfının ahlaki yaşamıydı. Ruhban sınıfının ahlaki durumuna yaptıkları bu vurguyla reformistler ahlaki kusuru bulunan rahiplerin düzenlediği ayinlerin geçersiz sayılacağını ilan eden dördüncü yüzyıl heretikleri Donatistler'i andırıyorlardı.

On ikinci yüzyılın başlarında, bu yaygın reformist hava gezgin

33) Lambert, s. 13.

34) Lambert, s. 14.

karizmatik vaizlerin cemaatler ve kasabalar arasında ruhban sınıfı karşıtı çılgınlığı yayacak biçimde dolaşmasıyla daha da güçlendi. Hollanda'da etkin olan Antwerpli Tanchelm böyle bir fanatik bağlılık oluşmasını sağladı. Öyle ki yandaşlarının onun banyo suyunu içtiği ve hiçbir yere silahlı koruması olmadan gitmediği söyleniyordu (ancak bu önlemin boşuna olduğu sonradan öfkeli bir rahibin Tanchelm'i bıçakla ölümcül bir şekilde yaralamasıyla ortaya çıkacaktı). Düzenbaz bir Benedikt papazı olan Lozanlı Henry de Le Mans'da tam bir yıkıma neden olacak ve piskoposun kentten kovulmasını sağlayacaktı. Bruyslu Peter ise çok daha radikal. Leutard'ı andırır biçimde halkı kiliselere dalıp çarmıhları yıkmaları için kışkırttı. Haçların meydana yıkılmasını sağladı. Ta ki 1139 yılı Paskalya Yortusu öncesindeki Cuma günü öfkeli bir kalabalık onu kendi yakırdığı ateşe atana dek. Brescialı Arnold Peter'den de ileri gitmişti. Peter Abelard'ın eski bir öğrencisi olan Arnold 1146 yılında Roma'ya bir saldırı düzenledi ve orada bir cumhuriyet ilan etti. 1154 yılına dek papa Roma'ya dönemedi. Arnold kazığa bağlanarak yakıldı ve kül-leri yandaşlarının kutsal emanet peşinde koşmalarını önlemek için Tiberius Nehri'ne atıldı.

Arnold'un Roma'da boy gösterdiği zamanlarda Kilisenin o güne dek karşılaştığı en ciddi heretik tehdit kuzeydeki başka bir nehrin, Ren'in kıyılarında serpilmekteydi.

İlk Katharlar

Katharlar tarih sahnesine ilk defa 1143 yılında çıktılar. Steinfeld'deki Premonstratens Manastırı'nın baş rahibi Eberwin, bir Cistercian reformisti olan Clairvauxlu Bernard'a iki heretik grubun keşfedildiğini bildirdi. Bunlar kendi aralarında bir öğretiyi tartışarak üzerlerindeki örtüyü kaldırmışlardı. Katharlar bilgilendirme amaçlı Köln piskoposunun huzuruna çıkarıldılar. Cemaatlerinin aynen Augustinus döneminin Maniheistler'i gibi Seçilmişler, Müminler ve Dinleyiciler den oluşan üç katmanlı bir sis-

teme göre şekillendiğini, suyla değil secdeye vararak vaftiz yaptıklarını öğrendiler. Evliliği ayıp sayıyorlardı ama Eberwin sebebini bulamamıştı: “Söylemeye dilleri mi varmadı yoksa gerçekten mi bilmiyorlar?”³⁵⁾ Daha kötüsü, piskopos heretikliğin “dünya üzerine yayılmış çok sayıda takipçisi olduğunu ve şehitler döneminden bugüne (1143) dek gizlendiğini”³⁶⁾ öğrenmişti. Sapkınların çoğu tövbe etmeye ikna edildi ancak içlerinden bir piskopos ve bir papaz yardımcısı din adamlarıyla yapılan üç günlük tartışmanın ardından bile ikna edilemedi. Ceza açıklanmadan kalabalık iki heretiği tuttuğu gibi ateşin ortasına atıverdi.

Başka bir tarih kitabı olan *Braunweiler Yıllıkları*’nda Köln’de yaşanan huzursuzlukla aynı yıl içinde Bonn’da da heretiklerin keşfedildiği yazmaktadır. Bunlar da Köln Başpiskoposu’nun huzuruna çıkarılmışlar ve çoğu ya Kilise’nin kollarına kendini bırakmış ya da kaçabilmişti. Geriye kalan üç kişi ise Rheineck Kontu’nun emirleri üzerine yakıldı.³⁷⁾

Bu yeni heretikliğin farklı yanı onun yalnızca Lozanlı Henry’nin ve on ikinci yüzyıl boyunca o güne gelene dek dinsel yaşamın içinden farklı özgürlükçü vaizlerin savunduğu bir çeşit ruhban sınıfı karşıtlığı yapmakla yetinmemesiydi. Bu yeni heretikler kusursuzca örgütlenmişlerdi. Köln’de keşfedilen iki grup da yalnızca Katolikliğe muhalif kişiler değildi. Bunlar kendini inşa etmek için epeyce zaman bulmuş ve kendini Roma’ya ve temsil ettiği her şeye karşı konumlandırmış bir yer altı cemaatinin üyeleri idi. Malcolm Lambert’in söylediği gibi, “Katharlar Şeytanın Kilisesi olarak adlandırdıkları Katolik Kilisesi’ne karşı pervasızca ve doğrudan meydan okuyorlardı.”³⁸⁾

Bunun gibisi daha önce hiç olmamıştı ve bir anda bu yeni he-

35) Steinfeld’li Eberwin, Epistola ad S. Bernardum, Wakelield ve Evans, *Heresies of the Middle Ages*, s. 126-132.

36) Wakelield ve Evans, s. 126-132.

37) Lambert, s. 20.

38) Lambert, s. 21.

retik hareket her yana yayılmış gibiydi. Bunların yükselişi St Bernard'ın kendisini de en az diğer kilise üyeleri kadar kaygılandırdı. Eberwin'in Rhineland'deki olayları anlatan mektubunun hemen ardından heretikleri kınayan iki vaaz yayınlandı. Heretikler, *Şarkıların Şarkısı* ndaki (2:15) "küçük tilkiler" -tilkileri yakalayın, küçük tilkileri, çiçek açmış bağımız mahvolmadan önce⁽³⁹⁾ olarak gösterildi. Bernard'ın sözleri baştan aşağı reddedişlerle doluydu: Heretikleri kurnazlık ve gizlilik konusunda uyarıyor ve onları zina ve sapıklıkla suçluyordu. Ne yapılacağına dair ise sanki kendi Katharlar'ını ateşe atan Köln sakinlerini suçlar gibiydi: "*Heveslerini (sapkınlığı yok etmek için) anlıyoruz, ancak onların yaptıklarının tekrar edilmesini tavsiye etmiyoruz, zira inanç zorla değil ikna yoluyla kabul ettirilir.*" Yine de, "*onların daha başka kişileri de kendi yanlışlarına sürüklemelerine izin vermektense 'kılıcını asla boşuna kullanmayacak' olanın, kılıcıyla onları yola getirmenin daha doğru olacağını da*"⁽⁴⁰⁾ ekliyordu. Başka bir deyişle, insanların kendi evlerinde sapkınlık yapmaları umrunda değildi ancak bunu yaymaya başladıkları anda sorun oluyordu. Tavsiye ettiği en ağır ceza ise Kilise'den dışlamaktı. Ertesi yüzyılın başında Languedoc'ta olacaklar düşünüldüğünde Bernard'ın görüşleri açık biçimde insancıl ve hoşgörülüydü. Kilise onu dinlemiş olsaydı -sonuçta kendi döneminde Kilise'nin en güçlü kişiliğiyditarikh daha farklı yazılabilirdi.

Bernard, 1145 yılında Toulouse Kontu Alfonso-Jordan'ın topraklarındaki heretik yayılmasını kontrol etmek için yeterince çalışmadığından şüphelenerek bizzat Languedoc'a gitti. Bernard'ın ziyaretinin verdiği vaazların öncesinde mi yoksa sonrasında mı gerçekleştiğini bilmiyoruz. Bildiğimiz şey ikna yeteneğiyle tanınan bir adamın orada kararlı bir tepkiyle karşılaşmış olması. İlk olarak iyi bir başlangıç yapma umuduyla Albi'ye gitti. Oradaki

39) *Good News Incil* çevirisi.

40) *Clairvaux'lu St Bernard, Eighty-Six Sermons*, ed. Eales, s. 407, Lambert, s. 40.

papalık temsilcisi halk arasında çok sevilmediği için Bernard kendisinin konuşma yapması gerektiğini biliyordu. Vaazına daha önce Albi bölgesinde yaşamış olan ve taraftarları bulunan Lozanlı Henry'ye saldırarak başladı. Heyecan verici bir konuşmaydı. Vaazını bitirirken Bernard orada toplananlardan Katolik Kilisesi'ne geçmeyi kabul edenlerin sağ ellerini kaldırmalarını istedi. O an Languedoc'ta Henry'ye verilen desteğin bittiği andı.

Henry'nin kariyeri sona ermiş olsa da Toulouse'un kuzey doğusundaki Verfeil köyünde patlak veren olaylar Bernard'ın başka heretik hareketlerin de hâlâ oldukça canlı ve iyi olduğunu anlamasını sağladı. Kilisede vaaz verdi ama içeriye giremeyenler için dışarıda da konuşmaya kalkınca sözleri yerel şövalyelerin silah şingirtilarıyla kesildi. Bernard kasabadan defedildi. Olanlar o dönemde güneyde revaçta olan ruhban sınıfı karşıtlığına ya da heretikliğe yorulabilir ancak Bernard için tek bir açıklaması vardı. Öfke içinde Champagne'daki manastırına döndü ve Languedoc'un *"bolca vaaza ihtiyacı olan bir heretik diyarı"*⁽⁴¹⁾ olduğuna hükmetti.

Bernard'ın "bolca vaaz" talebi beklenmedikti. Hristiyan âlemi İkinci Haçlı Seferi sırasında çok daha boğucu sorunlarla baş etmişti ve bu dönemin başlarında Bernard'ın kendisi de çözüme etkin olarak katılmıştı. Haçlı ordusu Doğu ya doğru sefere çıkmışken Papa 3. Eugenius 1148 yılında heretikliğin yayılışıyla ilgili bir papalık genelgesi yayınlayarak Gascony, Provence ve başka yerlerde heretiklere yardım edilmesini yasakladı. 1157 yılında Rheims başpiskoposu eyalet meclisinin toplantısına katılarak evliliği reddeden Piphles adlı bir heretik grubu ifşa etti. 1163 yılında Tours meclisinde Papa 3. Alexander kardinaller ve piskoposlarla toplantı yaparak Eugenius'un emirlerini bu defa Albigenler'e -bu adı almalarının sebebi Büyük Heretik hareketin Albi kasabasından yayılmasıydı- uyarlayarak onlara yardım edil-

⁴¹⁾ R. I. Moore, *The Origins of European Dissent*, s. 113.

mesini yasakladı. Aynı yıl içinde, Bingenli Hildegard Katharlar'ın artışıını şeytanın dipsiz cehennemden kurtuluşu olarak gördüğü vahiysel bir düşünce ortaya koydu. İnsanoğlunu bekleyen yalnızca yıkımdı.

Yine 1163 yılında bir Kilise üyesi tarafından Katharizm ilk defa ayrıntılı bir şekilde kötülendi. Schönaı baş keşişı Eckbert Köln'ün imparatorluk şansölyesi ve başpiskoposu Dasselli Rinald için *Katharlar'a Karşı Vaazlar* adıyla 13 ayrı vaaz yazdı. Her ne kadar Vaazlar konunun güçlendirilmesi açısından St Augustinus'un *Maniheiztler Hakkında* adlı kitabından pasajlarla süslenmiş olsa da Eckbert 1150'li yıllarda Katharlar'la bizzat tartışma deneyimi yaşamıştı ve bu nedenle onun tarif ettiğı heretiklerin yalnızca Lozanlı Henry ve benzerlerinin ruhban sınıfı karşıtı kişiler değil de Katharlar olduğundan emin olabiliyoruz. Kısa bir giriş bölümünün ardından, Eckbert, Katharizmin temel ilkelerini birer birer çürütmektedir. Onların hem üreme hem de beslenme amacıyla kullanılan etten ve onunla ilişkili her şeyden nefret ettiklerini söyler. Hatta onların Kathar olarak adlandırıldıklarını ancak başka yerlerde farklı isimler de aldıklarını söyler: Flanders'te Piphles, Fransa'da Texerant. Piphles kelimesinin kökeni ya da gerçek anlamı bilinmezken Texerant kelimesinin dokuma kelimesinden türettiğı açıktır. Dokumacılık, sapkınlık ve büyü ile ilişkili olduğundan ruhban sınıfına yasaklanmış mesleklerden biridir ancak Katharlar her ne kadar dünyadan nefret etseler de onun içindeyken geçinmek zorunda olduklarının bilincindeydiler ve genellikle dokumacılıkla uğraşıyorlardı.

Her ne kadar Eckbert'in Katharizm yorumları mantıksal açıdan güvenilir olmaktan uzak olsa da Kathar kelimesinin kökenlerini açıklamaya giriştiğinde varsayımsal bir takım gerçeklere yaklaşmış görünmektedir. Eski çağlarda yaşadıklarını düşündüğü ilk Katharlar'ın adlarını katharos yani Yunanca 'saf' anlamına gelen kelimedenden aldıklarını söyler. Katharlar'ı havariler dönemiyle ilişkilendirirken Eckbert istemedi de olsa Katharlar'ın

kendilerinin havariler döneminden geldikleri biçimindeki iddialarını sağlamlaştırmış olmaktadır. Unutulmamalıdır ki Katharlar'a karşı İznik Konsili'nde de kararlar alınmıştır. Öyleyse dördüncü yüzyıldaki Katharlar'la on ikinci yüzyıldaki Katharlar aynı mıdır? Muhtemelen hayır. Hatta adları büyük olasılıkla katharos'tan değil Lilleli Alan'ın (1128-1202) iddia ettiği üzere, "*kediden (cat) gelir, çünkü denir ki, onlar kedinin kığını öperler ve Şeytan kedi kılığında onlara görünür.*"⁴²⁾

Yaşayan İkonalar

Katharlar ya da kendilerini adlandırdıkları şekliyle İyi Hristiyanlar, kendilerinin Katolik araştırmacıların fazla çalışan hayal güçlerinin ve dedikoduların ürünü olan kurgusal şeytan ayinlerinin katılımcıları olduğu biçimindeki aşağılayıcı yargılara maruz kaldıklarını öğrendiklerinde kuşkusuz dehşete kapılmışlardır. Her ne kadar Kilise tüm heretikleri renklerin en koyusuyla tasvir etme çabasına girişmiş olsa da bunu yaparak çoğunlukla klişe ve uydurma batağına saplanmaktan kurtulamamıştır. Zira bunun aynısı bir zamanlar Hristiyanların çocuklarını çalarak kurban ettikleri iddia edilen Yahudiler için de yapılmıştır. Aslına bakılacak olursa, Katharlar satanist olmaktan çok uzaktırlar ve genellikle Katolik karşıtlarına nazaran daha iyi Hristiyanlar oldukları düşünülür. Bu, Kilise'nin de çok sonraları kabul etmek zorunda kalacağı bir gerçektir.

Erdemleriyle öne çıkukları için Katharlar'ın inançları da onları sıradan Hristiyan yaşamından uzak tutmaktadır. Geleneklerinin çoğunu Bogomiller'den devralmışlardır. Onlar gibi, Kathar inancı da dünyevi hayatın kötücül ve şeytanın kendisinin yaratısı olduğu biçiminde düalisttir. Gerçek tanrı insan varlığının karanlık cehenneminin ötesinde *sonsuz bir ışık dünyasındadır*. Katharlar ve Bogomiller Kilise yi ve onun tüm kutsallığını tamamen

42) Lilleli Alan, *De fide Catholica*, Lambert, s. 43.

reddederler ve onu Şeytanın Kilisesi olarak görürler. Tek inandıkları kutsallık, ölüm döşeğinde uygulanması kaydıyla vaftiz işlevi gören *consolamentum*'dur. Her iki kilisenin de kullandığı dua 'Babamız'dı yalnızca Katharlar "günlük ekmek" yerine "Gökten inen ekmek" derlerdi. Bogomiller ve Katharlar aynı şekilde *Eski Ahit*'in çoğu kısmını -ve onun kavgacı tanrısını- Satanist olarak görürlerdi.⁴³ Her iki hareket de Kilise kurumunu -batıdaki Katolik Kilisesi'ni ve doğudaki Ortodoks Kilisesi'ni- Şeytanın Kilisesi olarak görüp reddederdi. Kilise binaları da -kiliseler, şapeller ve katedraller- aynı biçimde sıradan binalardan daha kutsal görülmezdi ve kendileri de böyle bir bina yapmazdı. Bunun yerine insanların evlerinde, ahırlarında ve arsalarında toplanırlardı. Çağın düalizm karşıtı söylemlerine göre Ortodoks gibi görünen bir Bogomil keşişi İstanbul Boğazı'nın kıyısına bir kilise inşa etmiş ama mihrabın arkasına bir hela yerleştirerek onu küçük düşürmüştü. Aynı şekilde Toulouse'da bir Kathar'ın yerel bir kiliseye girerek dışkısını mihraba boşalttığı ve kıcını mihrabın örtüsüyle sildiği anlatılıyordu.⁴⁴ Haçı İsa'nın çektiği ışkencenin aracı olarak gören Bogomiller ve Katharlar ona saygı göstermeyi reddederlerdi. Ekmek şarap ayinini alegorik algılamalar ve İsa'nın doğası, mucizeleri, Çarmıha Gerilişi ve Yeniden Dirilişi'ne Doketik yaklaşırlardı. Katharlar ve Bogomiller evliliği zina olarak görür ve onu nahoş çocuk yapma işi aracılığıyla ruhları dünya batağına saplamanın aracı olarak görürlerdi. Bogomil cemaatindeki kadınlarla ilgili çok belge olmamasına karşın Katharlar'ın kadınları erkeklerle eşit gördüğü ve Katharizmin kadınlara inancın her seviyesine aktif biçimde katılma şansı tanıdığı bilinmektedir.

Kathar cemaatinin yapısı Bogomiller'den örnek alınmıştır. Kat-

43) Katharlar Eski Ahit'in tamamını reddetmemişlerdi. Mezmurlar'a, Eyüb'e ve peygamberlere büyük saygıyla yaklaşıyorlardı.

44) Lambert, s. 29.

harlar üç sınıfa ayrılır: Dinleyiciler, Müminler ve Ermişler. Dinleyiciler inanca tüm kalpleriyle katılmamayı seçip ara sıra vaazları dinleyenlerdir. Bu aşamada Dinleyiciler ruhsal olarak evanjelik Hristiyanlığa yakın vaazlar dinlerler. Bir Mümin olmayı seçerlerse *convenanza* adıyla bilinen ayine katılmaları istenir. Bu onları Kathar cemaatine resmi olarak bağlayacaktır. Hareketin çoğunluğu Müminler'den oluşur. Bunlar sıradan işleri olan, kasabalarda ve köylerde yaşayan sıradan erkekler ve kadınlardır. Manastır inzivasına çekilmezler, etten, şaraptan ya da seksten uzak durmak zorunda değildirler, maddi dünyayla oldukça iç içedirler. Onlara Gospeller'in temel öğretilerini takip etmek, birbirlerini sevmek ve bir inanç ve Tanrıyı aramakla geçirilen bir hayat elde etmek için dünyaya ait olmamaları ama dünyada olmaları öğretilir. Bunlar genellikle düalist öğretilerle donatılmaz. Bu öğretiler daima yalnızca Ermişler'in duyması içindir. Ermişler hareketin rahipliğini yapan gösterişsiz en üst düzey Katharlar'dır. Katharlar ve Bogomiller, Ermişler'i en üst seviyeye yerleştirir: onlar Kutsal Ruh'un ve yaşayan cemaatin kendisi olarak görülürler. Onlar düpedüz yaşayan ikonlardır.⁽⁴⁵⁾

Consolamentum

Katharizmin temelinde -Bogomilizmin de aynı şekilde- *consolamentum* adıyla bilinen vaftiz töreni vardır. Bu tören bir Müminin Ermiş olarak kurtuluşa ermesinin aracıdır. Aksi takdirde Mümin bir sonraki yaşamında da maddi dünyaya mahkum olacaktır. *Consolamentum*'un biri Latince ve 1235-1250 arasına denk düşen, öbürü Occitan dilinde 1200'lerin sonuna denk düşen iki türü vardır. Muhtemelen her iki versiyon da tek bir on ikinci yüzyıl versiyonuna dayanmaktadır. Ayin bir kutsamayla başlar:

45) Ermişlerle ilgili bu kayda değer tanımlamalar Fichtenau'dan alınmıştır, Lambert, s. 30.

Dedelerden biri:

Kutsa bizi; merhamet et. Amin. Sözlerinle belirlensin kaderimiz. Baba, Oğul ve Kutsal Ruh günahlarımızı bağışlasın (üç kez tekrar edilir).

Orada bulunan herkes:

(Babamız Duası)

Gökleredeki Babamız, adın kutsal kılınsın. Egemenliğin gelsin. Gökte olduğu gibi, yeryüzünde de senin isteğin olsun. Gökten inen ekmeğimizi bugün de bize ver. Bize karşı suç işleyenleri bağışladığımız gibi, sen de suçlarımızı bağışla. Ayartılmamıza izin verme. Kötü olandan bizi kurtar. Çünkü egemenlik, güç ve yücelik sonsuzlara dek senindir. Amin.

Dede:

(Yuhanna 1.1-17)

Başlangıçta Söz vardı. Söz Tanrı'yla birlikteydi ve Söz Tanrı ydı. Başlangıçta O, Tanrı yla birlikteydi. Her şey O'nun aracılığıyla var oldu, var olan hiçbir şey O'nsuz olmadı. Yaşam O'ndaydı ve yaşam insanların ışığıydı. Işık karanlıkta parlar ve karanlık onu alt edememiştir.

Tanrı'nın gönderdiği Yahya adlı bir adam ortaya çıktı. O, tanıklık için, ışığa tanıklık etsin ve herkes onun aracılığıyla iman etsin diye geldi. Kendisi o ışık değildi, ama ışığa tanıklık etmeye geldi. Dünyaya gelen, her insanı aydınlatan gerçek ışık vardı. O, dünyadaydı, dünya O'nun aracılığıyla var oldu, ama dünya O'nu tanımadı.

Kendi yurduna geldi, ama kendi halkı O'nu kabul etmedi. Ancak, kendisini kabul edip adına iman edenlerin hepsine Tanrı'nın çocukları olma hakkını verdi. Onlar ne kandan, ne bedeninin isteğinden, ne de insanın isteğinden doğdular; tersine, Tanrı'dan doğdular.

Söz insan olup aramızda yaşadı. Biz de O'nun yüceliğini, Baba'dan gelen, lütuf ve gerçekle dolu olan biricik Oğul'un yüceliğini gördük.

Yahya O'na tanıklık etti. Yüksek sesle şöyle dedi: Benden sonra gelen benden üstündür. Çünkü O benden önce vardı' diye sözünü ettiğim kişi budur. Nitekim hepimiz O'nun doluluğundan lütuf üzerine lütuf aldık. Kutsal Yasa Musa aracılığıyla verildi, ama lütuf ve gerçek İsa Mesih aracılığıyla geldi. Tanrı'yı hiçbir zaman hiç kimse görmemiştir. O'nu, Baba'nın bağrında bulunan ve Tanrı'dan olan biricik Oğul tanıttı.

Ardından ritüelin başlangıcındaki gibi bir dizi bağışlanma talebi daha gelir (yalnızca Occitan versiyonunda).

Yaşlı Kathar, Kitabı -Yeni Ahit ya da Yuhanna İncili- üzerinde örtü serili bir masaya koyar. Ardından Mümin'e yapmak üzere olduğu şeyin ağırlığından bahseder ve Ermiş adayına Babamız duasını satır satır yorumlar. Bu iş bitince ayın şöyle devam eder:

Dede:

Şimdi bilmelisin ki bu duayı aldıktan sonra tüm günahların için tövbe etmen ve tüm insanları bağışlaman gerekecek, zira Kutsal kitapta İsa der ki: "Ama siz başkalarının suçlarını bağışlamazsanız, Babanız da sizin suçlarınızı bağışlamaz."

Kimi zaman tam bu noktada ayine ara verilir ancak bu zorunlu değildir. Bundan sonraki aşamada asıl *consolamentum* gerçekleşir.

Dede.

(Müminin adı), sen Tanrı'nın Kilisesi'nde Kutsal Dua eşliğinde ve İyi Adamlar'm eliyle Kutsal Ruh'a da verilmiş olan ruhsal vaf-tizle onurlandırılmak istiyorsun. Kutsal Ruh'a da verilmiş olan bu kutsal vaftizi Tanrı'nın Kilisesi ta havarilerin zamanından beri ko-rudu, bugüne dek İyi Adamlar'dan İyi Adamlar'a geçti, dünyanın sonuna dek de böyle devam edecek. (Müminin adı), gücün yettiğin-ce İsa'nın emirlerine uy. Zinadan, adam öldürmekten, yalandan, yalan yere yemin etmekten ve hırsızlıktan uzak dur. Sana zulüm

edenlere diğer yanağını çevir. Bu dünyadan, onun işlevişinden ve maldan mülkten nefret et.

Mümin:

Edeceğim.

Mümin yaşı olana *melioramentum* sunar yani selamlar. Böylece Ermişler i onurlandırmış olur.

Ardından yaşı olan Kitabı masadan alır ve Müminin başına koyar. Oradaki tüm Ermişler sağ ellerini Müminin üzerine koyarlar.

Ayin daha fazla bağışlanma isteğiyle sona erer. Bu sırada Huzur Eylemi denen ritüel yapılır. Burada orada bulunan herkes diğerlerini yanaklarından öper ve kitabı da öper. Mümin *consolamentum* almıştır. O artık bir Ermiş'tir.⁴⁶

Bundan böyle bir Ermiş olarak hayatlarının kalan kısmı boyunca verdikleri sözleri tutmaları beklenecektir. En ufak bir sapma bile yeni bir *consolamentum* gerektirecek ve onların da Ermiş yapukları Müminler'in *consolamentum* ayinlerini geçersizleştirecektir. Buna edebi bir şekilde "kötü sona ulaşmak" denmektedir. Bu kişilerin günde on beş defa dua etmeleri, Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri oruç tutmaları beklenir. Dualar at sırasında, nehirleri geçerken ya da Müminler'in evlerine girerken yapılır. Seyahat esnasında eğer Ermişler -genellikle iki kişi halinde yolculuk ederlerdi- başka birine ait olan bir takım mallar bulurlarsa onları yalnızca gerçek sahibine ulaştırabileceklerinden eminlerse alabilirler. Aksi takdirde, onları gördükleri yerde bırakmaları istenir. Eğer bir kapana yakalanmış bir kuş ya da bir hayvan görürlerse kuşu ya da hayvanı ancak avcıyı bir miktar para ya da

46) *Consolamentum Ayini*, Wakelield ve Evans, s. 467.

hediyeyle ödüllendirebileceklerse serbest bırakabilirler. Müminleri ziyaret ettiklerinde onları ve birlikte yemek yiyorlarsa yiyeceklerini kutsamaları ve Müminlerin sorunları için bir hediye bırakmaları beklenir. Birçok Mümin *Consolamentum*'u ölüm döşesinde alır. Bu durumda kıyafet ve Kitap Mümin'in yatağına konur. Eğer Mümin bir şekilde iyileşirse bir süre sonra tekrar *consolamentum*'a tabi tutulması istenir. Ayda bir Ermişler belli bir yerde cemaatiyle buluşur ve *apparellamentum* denen bir ayinde onların günahlarını çıkarır. Yılda üç kez Ermişler İsa'nın çölde yaşadığı deneyimi yansıtacak biçimde 40 günlük oruç tutarlar: 13 Kasım'dan Noel Arifesi ne; Kül Çarşambası'ndan Paskalya ya; Gül Paskalyası'ndan havariler Petrus ve Paulus'un Yortusu'na (29 Haziran) kadar. Uydukları zorlu kuralların yanı sıra Ermişlerin kıyafetleri de önemlidir. Siyah, ya da bazen koyu mavi ve koyu yeşil cüppeler giyerek bellerinin etrafına ipler geçirirler.

Katharizmin Yayılışı

Katharlar'dan haberdar olan Kilise özellikle iki noktayı gözden kaçırmadı: Katharizm sanki yerden aniden biten ancak hali hazırda tam anlamıyla gelişmiş bir cemaatti ve Katharlar -Publicanlar ve Waldensianlar gibi- bir anda her yerde belirmişlerdi ve Kilise ile toplumun temellerini tehdit ediyorlardı. Köln'de *Eckbert'in Vaazları* aracılığıyla inancı kötülediği yıl başka Katharlar da ortaya çıktı. 20 yıl önceki ataları gibi bunlar da kazığa bağlanarak yakıldılar. İngiltere'de bir grup Publican -başka bir isme bürünmüş Katharlar olabilir-⁴⁷⁾ Döalizme yeni müminler kazandırmak umuduyla Canterbury ve Oxford'da vaaz veriyordu. Bunlar da suçlandılar, fişlendiler ve kış soğuşunda karların üze-

47) "Publikan" kelimesi zamanında döalist heretikleri karalamak için kullanılan birkaç sıfattan biridir. Muhtemelen "popelikan" kelimesinden türetilmiştir. Publikanların Kathar olduğuna dair tartışmalar hâlâ sürmektedir. Olmasalar bile her iki gurubun büyük benzerlikleri olduğu kesindir

rine atıldılar. En azından bu defa karların soğukluğu yanan ciltlerine iyi gelebilirdi. İnsanların bunlara yardım etmesi yasaklandı ve gece için yatacak yer vermeleri de. Publicanlar'ın tümü açıkta kalarak öldüler.

1165 yılında Albi'nin on mil güneyinde Lombers kasabasında başka bir grup Kathar keşfedildi. Tours Konseyi'nin ve Eckbert'in uyarılarıyla duyarlılıkları artmış olan Kilise, Katharları çok ciddiye aldı. Heretikler altı piskopos, sekiz keşiş, yerel vikont ve Fransa kralının kız kardeşlerinden biri olan Constance'tan oluşan mahkemeye çağrıldılar. Katharlar, çok dikkatli olmaları gerektiğini biliyorlardı, çünkü inanç kardeşlerinin Almanya'da inançları yüzünden yakıldıkları haberi kendilerine ulaşmıştı. Olivier adındaki bir Ermişin önderliğindeki Katharlar Lombers'te din adamlarıyla yapılacak olan tartışmaya gittiler. Genellikle *Yeni Ahit*'ten örnekler vererek soruları kurnazca yanıtladılar. Ancak yemin etme aşamasına gelindiğinde takılıp kaldılar: Bu hiçbir koşul altında yapmayacakları türden bir şeydi. *İncil*'e başvurarak Matta 5:33-37'yi okudular: "*Oysa ben size diyorum ki, hiç ant içmeyin, ne gök üzerine; çünkü orası Tanrı'nın tahtıdır; ne yer üzerine; çünkü orası O'nun ayaklarının basamağıdır; ne de Kudüs üzerine; çünkü orası Büyük Kral'ın kentidir... 'Evet'iniz evet, 'hayır'iniz hayır olsun. Bundan fazlası Şeytan dandır.*" Orta Çağ toplumunda yeminler bir şeyleri bir arada tutmaya yarayan tutkallardı: Derebeyi ile köleler arasında, Kilise ile devlet arasında. Onlar modern dönemin yasal bağlayıcılığı olan sözleşmeleri ile aynı işlevi görürdü ve yemin etmeyi reddetmek en ciddi suçlardan biriydi. Bu noktada, Olivier ve yanındaki Katharlar sert bir nutuk atmaya giriştiler. Kiliseyi ikiyüzlülükle suçladılar ve piskoposların uluyan kurtlardan biraz daha iyi olduğunu söylediler. Ne var ki, Rhineland'deki inanç kardeşlerinin aksine Lombers Katharları'nın hayatta kalmalarına izin verildi. Ruhban sınıfı karşıtlığının olabilecek en yüksek boyutlarda seyrettiği Languedoc'ta muhtemelen Katharlar'ın inançlarını desteklemeyen bir-

çok kişi o gün Lombers'te onların yakılmasını izlemek istemiyordu. Ancak bu kadar açık bir hoşgörü ortamı uzun sürmeyecekti ve gelecek için iyiye işaret değildi.

St Felix Konsili

Lombers'teki teolojik düello iki yıl sonra⁴⁸ Toulouse'un güneyinde Lauragais'te St Felix de Caraman köyünde olacakların yanında hiçbir şeydi. 1167'de burada gerçekleşen Kathar buluşması "Katharlar'ın tarihte kaydedilmiş en kalabalık buluşmasıydı."⁴⁹ İçlerinde doğu Avrupa'dan gelmiş bir heyetin de olduğu uluslararası bir Kathar sempozyumu gibiydi. Başlangıçta buluşmanın amacı Kathar cemaatini yeniden organize etmek ve yeni piskoposlukların oluşturulması, piskoposluk sınırlarının çizilmesi ve yeni piskoposların seçilmesi gibi önemli konular üzerine kararlar vermek gibi görünüyordu.

Konsili yöneten hâlâ gizemli bir kişilik olan Papa Nicetas'ı. Languedoc'a İtalyan Katharları'yla birlikte gelmişti ve açık biçimde en üst saygıyı gören kişiydi. Papa kelimesi Latince papa ile eşanlamlıdır ancak onun Kilise'nin korktuğu ünlü heretik Balkan antipapalarından olup olmadığı kesin değildir. Her şeyin ötesinde o İstanbul'daki Bogomil cemaatinin bir piskoposuydu ve yalnızca batının doğu ilmine açlığını doyurmak için gelen karizmatik bir vaiz olduğu söyleniyordu.⁵⁰ Her ikisi de doğru olabilir. Bundan hiçbir zaman emin olamayız. Yine de bilinen bir şey varsa, o da Nicetas'ın Languedoc Katharizmi üzerinde sonsuza dek sürecekt denli köklü değişimlere yol açtıdır.

48) Malcolm Barber gibi bazı yazarlar St Felix buluşmasının söylenenden dört yıl sonra 1174-1177 arasında gerçekleştiğini iddia etmektedirler. Kimileri buluşmanın hiç olmadığını söylese de araştırmacıların çoğu olduğuna inanmaktadır. O'Shea, s. 272.

49) Lambert, s. 45-46.

50) Heinrich Fichtenau, *Heretics and Scholars in the High Middle Ages 1000-1200*, s. 152-153.

Bir Bogomil piskoposunun önemli bir Kathar buluşmasına önderlik etmek için davet edilmesi bu iki heretik inanç arasındaki ilişkiye dair ilk gerçek kanıttır. Daha önce de belirttiğimiz gibi her ne kadar iki hareket arasında birçok inanç ve pratik benzerliği olsa da St Felix'teki buluşmaya dek Bogomilizm ile Katharizm arasındaki ilişki konusunda herhangi bir kanıt gün yüzüne çıkmamıştı. Malcolm Lambert'e göre, "günümüze ulaşmış kayıtların ışığında hiçbir Bogomil'in bir grup acemiye (batıda) yol gösterdiği ya da ilmini yaydığı görülmemiştir."⁵¹ Bogomiller'in kendi düalist inançlarını batıya nasıl taşıdıkları ise hâlâ gizemini koruyor. Bernard Hamilton'a göre⁵² her ne kadar batıya ilk yolculuklarını yaptıkları yerler tartışmalı olsa da Bizanslı heretik keşişler batıdaki kutsal yerlere hac yolculukları sırasında Bogomilizmi yaymış olabilirler. Sicilya'daki Palermo kenti 1082 yılı itibarıyla Alexius'un zulmünden kaçan Bogomiller'in varlığını görmüş olabilir. Bogomilizm Avrupa'ya, doğudaki seferleri sırasında heretiklerden etkilenmiş olan Haçlılar yoluyla da ulaşmış olabilir.⁵³ Sözün özü, bunların hiç birinden emin olamayız. Bogomiller Orta Çağ'ın fark edilmesi en zor heretikleri arasındadır ve batıdaki etkinlikleriyle ilgili somut kanıtların azlığı onlara bir hayalet görüntüsü vermektedir.

Katharizm aslında 1143 olaylarıyla yetkililerin dikkatini çekmeden önce yüzyıllardır içten içe yayılmaktaydı ve Bogomil kökenine karşın "asla Doğu'ya bağımlı olmadı: Varlığından haberdar olunduğu sıralarda şüphe götürmez şekilde ve baştan aşağı batılılaşmıştı ve kendi yaşam tarzını yaratmıştı."⁵⁴ 1167 yılında Nicetas'ın yüzleştiği Kathar inancı hızla yayılıyordu ve St Felix

51) Lambert, s. 34

52) Bernard Hamilton, "Wisdom from the East", *Heresy and Literacy, 1000-1530*, ed. P. Biller ve A. Hudson (Cambridge, 1994), s. 39-40.

53) C. Thouzelier, "Heresie et croisade au XIIe siècle", *Revue d'histoire ecclesiastique*, 49 (1954) s. 855-872, Stoyanov, s. 191.

54) Lambert, s. 33.

buluşmasını cemaatini bir düzene koymak için bir fırsat olarak kullandı. Toulouse'daki piskoposluk bölgesi çok parçalıydı: Toulouse, Carcassone, Agen ve d'Aran piskoposluk haline gelmişti ve Toulouse ile Carcassone arasındaki sınır belirlenmişti. Kathar cemaatinin ayırt edici niteliklerinden biri piskoposların seçilme süreciydi. Her Kathar piskoposunun altında iki tane piskopos vekili vardı. Bunlara *filius maior* (büyük oğul) ve *filius minor* (küçük oğul) deniyordu. Piskopos öldüğünde, emekli olduğunda ya da işi bıraktığında *filius maior* piskopos oluyor, *filius minor* ise *filius maior* oluyordu. Bu defa yeni bir küçük oğul seçiliyordu. Bu Kathar cemaatinin bütünlüğünü koruyor ve Languedoc cemaatinde olduğu gibi birliği ve güçlenmeyi sağlıyordu. Katolik Kilisesi'nin aksine haleflik ve seçim konularında gecikmelere yol açan çekişmeler olmazdı.

Sı Felix buluşmasının ileri aşamalarında Nicetas bomba etkisi yapan bir açıklama yaptı. Doğu'daki düalist cemaatlerin birleşmesinden söz etti ve bunların tek tek adlarını verdi: Bulgar Meclisi (muhtemelen doğu Bulgaristan ve Makedonya'da), Drugunt-hia Meclisi (aynı zamanda Dragometia adıyla da bilinmekte ve Trakya ya da Makedonya'da yer almakta), Roma Meclisi (Nicetas'ın İstanbul'daki kendi cemaati), Melangui Meclisi (Peloponnesos civarlarında) ve Slavonia Meclisi (Dalmaçya adıyla da bilinmekte). Nicetas tüm bu cemaatlerin dostça bir ilişki içinde olduklarını iddia etse de bunların öğretiler konusunda tam olarak uzlaştığı söylenemez. Languedoc Katharları Bulgar Meclisi'nin kurallarını benimsemişti yani ılımlı düalistlerdi. Nicetas Bulgar kurallarının geçersiz olduğunu çünkü Languedoc Katharları'nın ilk defa *consolamentum* aldıkları kişi ya da kişilerin "kötü sona ulaştıklarını" söyledi. Bu felaket demekti çünkü Sı Felix'te o sırada bulunan Ermişler'in hiç biri artık Ermiş değildi. Bu oldukça endişe verici bir durumdur, zira on birinci ve on ikinci yüzyıldaki reform çabalarının temel konusu Katolik Kilisesi'ndeki ruhban sınıfının ahlaki yaşamı olmuş ve Katharlar Ermişler'in orta-

lama Katolik rahiplerinin aksine gerçek anlamda kutsallıklarını korumalarıyla ve öğütlediklerine uymalarıyla gurur duymuşlardı. Size *consolamentum* sağlamış Ermişin günahkar olduğunun açıklanması -bu oldukça asgari bir düşüncesizlikle de olsa- sizin tekrar *consolamentum* almanız gerektiği anlamına gelirdi. Nicetas soruna bir çözüm bulmuştu. İstanbul'daki cemaati Drugunthia Meclisi'nin kurallarına göre yaşıyordu ve herkesin de bu yeni düzene göre yaşamasını öneriyordu. Bulgar ve Drugunthia cemaatleri arasında çok önemli bir fark vardı: İkincisi mutlak düalistti ve Roma'nın gözünde ılımlı düalistlerden çok daha tehlikeliydi. Aralarında geçen tartışmaların ardından St Felix katılımcıları Drugunthia düzenini kabul etmeyi seçtüler.

İtalya'da Katharizm

Daha önce de belirtildiği gibi, Nicetas, St Felix'e İtalyan Katharlar'la birhkte gitmişti. İtalya'da da Avrupa'nın geri kalanında olduğu gibi ruhban sınıfı karşıtlığı hat safhadaydı. Brescialı Arnold'un papa karşıtı kampanyaları 1155'teki idamıyla sonuçlanmıştı ancak istikrar bir daha İtalya yarımadasına uğramamıştı. Papalık, Kutsal Roma İmparatoru korkunç Frederick Barbarossa ve imparatorluktan destek alan bir grup papa karşıtıyla çekişme içindeydi. Durum, 7. Gregory'nün papalığı sırasında aristokrat bir ruhban sınıfının içinde bulunduğu duruma karşı çıkan reform yanlısı bir grup olan Pataria'nın etkisiyle daha da kötüleşmişti. Alpler'in kuzeyindeki inanç kardeşleri gibi Pataria da daha ahlaklı bir ruhban sınıfı talep ediyor ve kilise üyelerinin zenginlik ve ayrıcalık içindeki yaşamlarına kuşkuyla yaklaşıyorlardı. Pataria, hareketin çözülmesinden sonra bile popülerliğini korudu. Ardından başkalarının Brescialı Arnold'un kılığına bürünmesi için zaman yaklaşıyordu.

Bir Engizisyon hâkimi ve tarihçi olan Alessandriyalı Anselm'e göre Katharizm İtalya'ya Kuzey Fransa'dan gelmişti. 1160 civarında "yazıcı olduğu kesin biri" Milano'nun kuzey doğusundaki

Concorezzo'da Mark isimli bir mezarcıyla karşılaşır. Fransız yazarının anlattıklarından etkilenen Mark öğrendiklerini arkadaşları dokumacı John Judeus'a ve nalbant Joseph'e anlatır. Kısa süre içinde Milano'da bir grup Kathar adayı olmuştur. Bunlar yazarıdan inançla ilgili daha fazla bilgi talep ederler. Onlara Maritime Alpleri'nden Nice'e giden yol üzerindeki Roccavione köyüne gitmeleri söylenir. Burada Bulgar düzenini takip eden kuzey Fransa'dan bir grup Kathar küçük bir topluluk kurmuşlardır. Mark *consolamentum* alarak Concorezzo'ya döner ve Kathar cemaatini kurarak vaazlara başlar. Arkasına başkalarını da takan Mark Treviso'dan March'a ve Toscana'ya da kelamı taşır. John Judeus ve nalbant Joseph'in de *consolamentum* alarak vaizlik kariyerlerine başlamış olmaları olasıdır. Daha sonra Desenzano, Treviso March (Vicenza), Floransa, Val del Spoleto ve Bagno-lo'da da (bazı yerlerde Mantua cemaati olarak da geçer) Kathar cemaatleri kurulur.

St Felix buluşmasından hemen önce Nicetas'ın gelişi İtalya'da bazı şeyleri değiştirmişti. Ancak birleştirici bir etki yaptığı Languedoc'taki durumun aksine İtalya'da ayrılık tohumları ekilmesine neden olmuştu. St Felix'te de yapacağı gibi Nicetas, Mark ve grubuna daha önce almış oldukları *consolamentum*un geçersiz olduğunu çünkü onu yöneten Ermiş'in kötü bir sona ulaştığını söylemişti. Nicetas usulüne uygun olarak Mark ve dostlarına yeniden *consolamentum* sağlamış ve bu grup Nicetas'ın Languedoc'a yapacağı tarihsel yolculukta ona eşlik etmişti. Ne var ki St Felix sonrası durum iyice sarpa sardı. Nicetas muhtemelen İstanbul'a dönerek ortadan kayboldu ve bir daha hiç görünmedi. Onun yerine Bulgar cemaatinden başka bir doğulu piskopos Petrarius belirdi. O, Mark'a Nicetas'a *consolamentum* veren Dru-gunthia piskoposunun bir kadınla yakalandığını ve ayrıca başka ahlaksızlıklar da yaptığını söyledi. (Diğerleri kötü bir sona ulaşmanın bizzat Nicetas olduğuna inanıyorlardı, böylece onun bir şarlatan olduğu teorisini sağlamlaştırıyorlardı.) Bu durumda

Mark ve grubunun elinde başka bir seçenek kalmamıştı: İkinci bir defa *consolamentum* almaları şarttı.

Mark geçerli bir *consolamentum* bulma umuduyla yola koyuldu ama -muhtemelen doğuda teselliye aldıktan ama Concorezzo'ya dönmeden önce- tutuklandı. John Judeus hapisteki Mark'la görüşme şansı yakaladı ve ondan *consolamentum* aldı. Ne ki, John'un İtalyan Katharları içinde büyük bir desteği yoktu ve hatta birileri Floransalı Peter'in önderliği altında başka bir grup kurmuştu. İki grup arasında bir süre arabuluculuk yapıldı. İki tarafın üyeleri onları daha önce Katharizmle tanıştıran kuzey Fransa Katharları'nın piskoposuna bir çözüm bulma umuduyla gittiler. Piskopos sorunun Havariler den o güne kadar gelen bir gelenek olan kurayla halledilmesi gerektiğini söyledi. O dönemde İsa'nın halefini seçmek için kura çekilmişti. Kazanan aday doğuya gidip *consolamentum* almalı ve İtalya'ya dönüp Kathar cemaatini yeniden birleştirme çabalarına başlamalıydı. Plan, onuru kırılan Floransalı Peter'in kura işine yanaşmayı kabul etmemesi nedeniyle bozuldu. Peter kendini doğuya seyahat edecek adayın seçilmesi yarışının dışında bıraktı. Ne var ki, Peter'in grubundan bazı kişiler bu karardan hoşnut kalmadılar ve protesto ettiler. Peter kadar gözde biri olmayan John Judeus ise daha fazla soruna yol açmamak için aradan çekildi.

Sorunun çözümü için Mantua ile Cremona arasındaki Mosio'da bir konsil toplandı. Yeni plana göre her iki taraf da rakip gruptan bir aday bildirecekti. Seçilenler; John Judeus tarafından Garattus, Peter tarafından ise John de Judice oldu. Tekrar havarilerin geleneğine uyularak kura çekildi ve Garattus seçildi. Doğu'ya yapacağı yolculuk için hazırlıklara başlandı. Yol arkadaşlarını seçti, seyahat için para toplandı. Garattus ve yandaşları tam yola çıkmak üzereyken iki muhbir onun bir kadınla birlikte olduğunu söylediler. Bu bardaktan taşan son damla oldu ve İtalyan Katharizmi sonsuza dek bölündü. Desenzano Druguntia düzenine bağlı kaldı -ve böylece Nicetas'a- ve mutlak Düaliz-

min savunucusu oldu; mezarcı Mark'ın cemaati Concorezzo ise Bulgar düzenine sadık kaldı ve ılımlı düalist oldu. Trevisan, March'taki cemaat orta yolu seçti ve kendi adayını Bulgar ve Drugunthia çekişmesinde tarafsız kalan Sclavonia Meclisi'ne yolladı. Languedoc'takilerin aksine İtalyan cemaatleri hareketin bundan sonraki bölümünde sonsuza dek çekişme içinde kalacaktı.

ALBİGEN SEFERİ

On Üçüncü Yüzyılın Eşiğinde Languedoc

1200 yılında Languedoc geliştirmekte olan bir bölgeydi. Avrupa'nın en kozmopolit ve en karmaşık yerlerinden biriydi: Toulouse ve Carcassonne'da ticaret gelişmiş, yalnızca Toulouse'ta Roma ve Venedik'le kıyaslanacak denli geniş bir kültürel hayat oluşmuştu. Sanat uyanıyordu; Trobadorlar'ın şarkılarında ve şiirlerinde soylu aşk idealleri övülüyordu. Dini hoşgörü çarpıcı boyutlardaydı ve Yahudiler daha önce hiçbir yerde yaşayamadıkları denli özgürdüler. Bu zengin kumaşla dokunmuş Katharizm on üçüncü yüzyılın eşiğiyle birlikte Languedoc'un dört bir yanına yayılmıştı. Nicetas'ın önemli ziyaretiyle cesaretlenen Ermişler düalist kelamı güneye yaymak, Provence'ten Aragon'a dek uzayan heretik bir krallık kurmak için bir kuşaktır canla başla çalışmaktaydılar. Bu kadar başarılı olmalarının sebebi bir yandan Ermişlerin inancı ve cesaretiyken öte yandan Languedoc'un tarihinde gördüğü en üst düzey yaşama ev sahipliği yapıyor olmasıydı.

Languedoc kelimesi "*langue d'oc*"tan yani "*evet dili*"nden türe-

tilmiştir. Bölgenin yerel dili olan Occitan'da evet kelimesinin karşılığı *oui* değil *oc*'tur. Fransızca konuşanlar daha kuzeyde İle de France'tadırlar. Languedoc'ta iktidar Toulouse, Foix ve Comminges kontları ile Beziers ve Carcassone vikontları arasında paylaştırılmıştır. Her ne kadar Languedoc Katharları kendi aralarında dile getirmeseler de Languedoc yöneticileri İtalyan Katharları'nı andırmakta; sürekli tartışmalar, çekişmeler ve kan davaları sürdürmektedirler.

Bunların arasında en güçlüsü Toulouse Kontu 6. Raymond'dur. Maiyeti içlerinde Trobador ve Jonglörler'in de olduğu Katolikler, Katharlar ve Yahudiler'den oluşuyordu. Stephen O'Shea'ya göre, dostlarını "dindarlığına göre seçmiyordu."⁽⁵⁵⁾ Raymond unvanını 1194 yılında babası 5. Raymond'dan almıştı. Ailesi inanç konusunda paranın iki ayrı yüzü gibiydi: Raymond'un annesi Constance 1165'te Katharlar Katolik rakipleriyle karşı karşıya geldiklerinde Lombers'teydi; babası ise 1177 yılında topraklarındaki heretiklerin durumunu görüşmek üzere bir grup kilise adamını davet etmişti. Geldiler, gördüler ve Katharizmin Languedoc'tan temizlenmesinin imkânsız olduğuna karar vererek evlerine geri döndüler. İçlerinden ikna edebildikleri tek kişiyi ise günah çıkarması amacıyla Kudüs'e yolladılar. O adam Toulouse'a göğsünü gere gere döndüğünde bir kahraman gibi karşılandı ve dolgun maaşlı bir işe yerleştirildi. Bu olay her şeyin özeti gibiydi: St Bernard'ın, zamanında kovulması pahasına gidip keşfettiği gibi Languedoc bir "heretik diyarı" olmuştu ve Kilise'ye duyulan saygı olabilecek en alt seviyedeydi.

6. Raymond'un Toulouse kontluğu görevini sürdürdüğü ilk yıllarda Kilise gördüğü muameleyi hak edecek vaziyetteydi. Din adamları tamamen gözden düşmüştü: Tamamı yolsuzluk batağına saplanmıştı ve kiliseler bir ayın görmeyeli yıllar olmuştu. Yer-

55) O'Shea, s. 45.

liler “bir rahip olmak isterdim” lafını bir şey yapmak istemedikleri anlamına gelecek biçimde kullanırlardı. Toulouse piskoposu bu konuda bulunmaz bir örnekti: Rabastensli Raymond finansal işler konusunda berbatı. Kilise mallarını kendi köleleriyle kişisel savaşında kullanmak üzere rehin veriyordu (bunu başka çıkar çevrelerinin yardımıyla yapıyordu). Raymond piskoposluğu tamamen iflas ettirdi ve yerine eski bir Trobador olan ve Languedoc’un arı kovanını düzene sokabilecek tek kişi olduğu düşünülen Marsilyalı Fulk getirildi. Fulk, işleri devraldığında piskoposluğun finansal durumu öyle kötüydü ki, çalınır endişesiyle merkeplerini suya bile gönderemiyordu.

Can çekişmekte olan kiliseye soylulardan düzenli yardım gelmedi. Bu noktada -6. Raymond’un ailesine düşman olan- Trencaveller’in etkinlikleri etkili olmuştu. 1178 yılında Albi piskoposunu uyduruk suçlamalarla içeri attılar ve ertesi yıl St Pons-de-Thomieres Manastırı’nın hazinesinden yüklüce miktarda para talep ettiler. 1197 yılında Languedoc’un yüksek kesimlerindeki Alet’te yeni bir keşiş seçimi organize ettiler. Anlaşmazlıktaki arabulucuları Bertrand de Saissac (ailesinde birçok Ermiş vardı) Kilise’ye kimin patron olduğunu göstermek istedi: Eski keşişi mezarından çıkardı, bir sandalyeye oturttu ve ona halefinin kim olması gerektiğini sordu. Bertrand, planı uyarınca bir Trencavel kuklasını başa geçirdi ve son keşiş ebedi istirahatgâhına geri döndü.

Tüm bu karmaşanın ortasında Katharlar içten içe ama sağlam bir şekilde inançlarını yaymaktaydılar. 6. Raymond’un ve Trencaveller’in adamları rahip seçimi ve soylulara karşı savaş gibi konularla uğraşırken İyi Hristiyanlar yurtlarında kendilerini tanıtıyor ve Languedoc’a enine boyuna yayılıyorlardı. Başarılarının önemli bir kısmı Languedoc’ta Avrupa’nın diğer bölgelerinden daha iyi bir statüye kavuşan kadınlara duydukları saygıdan kaynaklanıyordu. Mirasın ilk oğula bırakılması kuralı işlemiyor, mülkler kız ve erkek çocuklar arasında eşit olarak paylaştırılı-

yordu. Her ne kadar en zengin arazi sahipleri erkekler olsa da kadınlar da mülk sahibi olma ve bu yolla statülerini yükseltme şansına sahipti. Katharizm kadınlara başka yollardan da destek oldu: Katolik Kilisesi'nin aksine, Katharlar cinsiyetlere eşit uzaklıktaydı ve bir kızın ya da kadının bir Ermiş olması için bir engel yoktu. Özellikle düalist inancın kadınlara etkin biçimde katılım ve Ermiş yani yarı ilah olma şansı verdiği göz önüne alınıncaya kadınlara Katharizmi hızla benimsemeleri şaşırtıcı değildir. Katolik Kilisesi böyle bir fırsat tanımıyordu. Kısacası, 1200'lü yıllarda Languedoc'ta yaşayan bir kadın olsaydınız Kathar olmak bir Katolik olmaktan daha çekici gelirdi.

Kathar kadınları böylece inancın yayılmasında etkin bir rol oynadılar. Erkek Katharlar çiftler halinde yeni insanlar kazanmak için kırsal bölgelere giderken kadınlar Kathar evlerinden oluşan bir ağ yapılandırıyorlardı. Laurac ve Villemur'dakiler gibi bu evlerden bazıları yalnızca kadınlara özeldi. On üçüncü yüzyılın başında öne çıkan Kathar kadınlarından bazıları aileden ya da evlilikten dolayı soylu kanı taşımaktaydı: Foixlı Esclarinonde Languedoc'un önde gelen soylularından Foixlı Raymond Roger'nin kız kardeşi; Lauracı Blanche, Laurac ve Montreal kontu Aimery ile evliydi.

3. Innocent

Marsilyalı Fulk'un berbat haldeki Toulouse Piskoposluğu'na atanması yeni papa 3. Innocent tarafından uygulamaya konan kapsamlı bir planın parçasıydı. 1160 yılında Lotario dei Conti di Segni'de doğan Innocent rahip olmadan önce Paris'te ilahiyat, Bologna'da hukuk eğitimi almıştı. Kilise içindeki hızlı yükselişi 22 Şubat 1198'de papa oluncaya dek sürdü. Kilise için uzun ve felaketlerle dolu bir asır geride kalıyordu: On ikinci asrın on altı papasından on biri Brescialı Arnold gibileri, isyancılar ve yabancı kralların müdahaleleri nedeniyle Roma dışına çıkmak zorunda kalmıştı. Kutsal Roma imparatorları nedeniyle papalık

makamı da kaygan bir zemine oturmuştu. Özellikle Frederick Barbarossa hükümdarlığı boyunca Roma için bir sorun olmuş, sorunlar ancak imparator Üçüncü Haçlı Seferi sırasında bir nehri geçerken boğulduğu zaman sona ermişti. Innocent seleflerinin uğraşmak zorunda kaldığı belaların fazlasıyla farkındaydı ve tarihin tekerrür etmesini önlemekte kararlıydı.

En başından beri Languedoc konusu Innocent'in listesinin en başlarındaydı. Kendisinden önce orada heretiklerle mücadele için dönemsel girişimlerde bulunulmuştu. 1177 yılında 5. Raymond'un davetine yanıt veren temsilcilerin dışında 1179 yılında Üçüncü Lateran Konsili de heretikler sorununu ele almış ve onun bertaraf edilmesi için güç kullanılabileceği kararını vermişti. İki yıl sonra, Henri de Marcy iki Kathar'ın gizlendiği bilinen Lavaur'u kuşattı. Kasaba teslim oldu ve sonradan Kilise'ye dönmeye ikna edilen ve Toulouse'da papaz olan Katharlar'ı teslim etti. En önemli olaylardan biri de 1184 yılında Papa 3. Lucius tarafından yayınlanan *Ad abolendam* (yasaklamalar hakkında) adlı papalık genelgesiydi. Her ne kadar bu genelge Languedoc kadar İtalya'ya da odaklanmış olsa da heretikler sorununu doğrudan ele alan ilk girişimdi. İçinde Katharlar'ın yer aldığı farklı heretikleri suçladı ve ruhban sınıfına heretikliğin yer aldığından şüphelendikleri bölgelere senelik ziyaretler yapmaları talimatını verdi. Ne var ki Hristiyan aleminin boğuşmak zorunda olduğu daha ağır sorunlar vardı. Doğu'daki Latin hakimiyeti sarsılıyordu ve 1187 yılında Selahaddin'in güçleri tarafından bozguna uğratılmıştı. Aynı yıl 2 Ekim'de Kudüs düştü ve birdenbire heretikler önemsiz bir sorun haline geldi.

Languedoc'taki heretik ortam, dini hoşgörü, yoz ruhban sınıfı ve inançsız soylular olgularını bir arada ele alan Innocent zaten kötü olan durumun daha da kötüleşmemesi için acilen harekete geçilmesi gerektiğini düşündü. Mektuplarından birinde Narbony'deki din adamlarını "körler, havlamaktan aciz budala köpekler... para için her şeyi yapabilecek adamlar... açgözlü, rüş-

vet düşkünü, ödül avcısı”⁵⁶⁾ olarak tanımlamıştı. En büyük suçlunun kim olduğu konusunda Innocent’in aklında biri vardı: “Tüm bu kötülükleri kaynağı, tanrısı para olan, kalbi hazinesine gömülü, gözü altından başka şey görmeyen Narbonne Başpiskoposudur.” Innocent, 1195 yılında St Gilles manastırını küçük düşürdüğü için selefi 3. Celestine’in 6. Raymond’la ilgili verdiği aforoz kararını kaldırarak ona yaranmaya çalıştı. Raymond bir miktar ilgilenmiş gibi görününce de Innocent bir dizi mektup daha yazarak Toulouse kontunu Katharlar’la ilgili harekete geçmesi için zorladı. Mektuplarında kullandığı kelimelere hiç dikkat etmedi. Bir mektupta Raymond’a ağzına geleni söylemişti: “Düşün işte, budala, düşün!”⁵⁷⁾

Innocent, Raymond Katharlar’ı yok etmek konusunda hem yetersiz kalacağı hem de bu konuda isteksiz olduğu için yalnızca ona güvenmiyordu. Nisan 1198’de papa olduktan yalnızca iki ay sonra Innocent Cistercianlar’ı heretikleri tekrar Kilise’ye kazandırmak amacıyla Languedoc’ta vaaz vermekle görevlendirdi. 25 Mart 1199’da *Vergentis in senium* (Yaşlılara Saygı Üzerine) adlı bir genelge yayınladı. Bu genelgede 397 tarihli *Lex quisquis* adlı imparatorluk yasasına benzer biçimde heretiklik vatan hainliği ile eş tutulmaktaydı. Heretikliğin cezası mallarına el koyma ve çocuklarını mirastan men etme şeklindeydi. Seçme hakkı ve devlet memurluğu şansı ellerinden alınacaktı. Heretikler din adamıysa imtiyazlarından arındırılacak, avukatsa görevlerini yapamayacaklardı. Başlangıçta özellikle Kathar nüfusunun Paulikanlar’a benzer biçimde saldırgan ve kararlı olduğu Viterbo için çıkardığı bu genelgeyi Innocent koşullar gerektirdiği sürece başka bölgelere de yaymayı planlıyordu. Ertesi yıl koşullar gerektirdi ve Innocent, Macar Kralı’na Bosna’daki heretiklere karşı *Vergentis*’i kullanması gerektiğini kesin ifadelerle belirtti. Aynı esna-

56. O’Shea, s. 51.

57. O’Shea, s. 53.

da Languedoc'ta papalık temsilcileri heretikleri ortaya çıkarmaya ve mallarına el koymaya başlamışlardı.

Innocent'in başka bir gizli planı daha vardı. Çocuk imparator 2. Frederick'in vasiliğini yapan Hohenstaufen önderi Anweilerli Markward ile aralarında bir anlaşmazlık belirmişti. Son kertede, Innocent Sicilya halkından Markward'a karşı ayaklanmalarını istedi. Markward ile Selahaddin arasında benzerlikler olduğunu söyledi ve Alman'a karşı kılıcını kullanacak herkese Haçlı ayrıcalığı tanınacağını bildirdi. Plan hiçbir işe yaramamış olsa da -Markward 1202'de öldü- papalığının bu ilk yıllarında bile Innocent'in düşmanlarına karşı askeri çözümler ürettiğini göstermesi bakımından önemlidir. 1199 yılı kuşkusuz bir dönüm noktasıydı: Hristiyanlar'a karşı bir Haçlı seferi teorik olarak ola-sı hale gelmişti. Bir bahane çoktan bulunmuştu.

Bir Barış ve İyi Niyet Girişimi

Innocent 1203 yılında Languedoc'taki ilk elçilerini -St Paullu John ve çalışma arkadaşı- üç yeni görevliyle değiştirme kararı aldı. Görevlilerin tümü güneyliydi: Arnold Amaury'nin Cîteaux keşişinden aşağı kalır yanı yoktu, diğer iki kişi de Fontfroide manastırındandı. Castelnaulu Peter avukatlık eğitimi almıştı ve kendisinden önceki ve sonraki avukatlar gibi aşırı bir nelrete maruz kalmayı bilmişti. Öyle ki, güneydeki görev gezisi boyunca sıkça ölüm tehdidiyle karşılaşmıştı. Üçüncü Cistercian Ralph Birader üçü arasında en az sorun yaratacak olanı gibi görünüyordu ve çoğu zaman Peter tarafından verilen zararı diplomatik yollarla çözme yoluna gidiyordu. Bunlar hiç kimse tarafından sevilmiyorlardı ve sorunların giderilmesi için önemli bir rol oynayacaklardı. Innocent giriştikleri işe "*negotium pacis et fidei*" (barış ve iyi niyet girişimi) adını vermişti.

Üçlünün ilk girişimi yerel soyluları, dahil olduklarında Kathar karşıtı yasalara da uymak zorunda olacakları Kilise'ye sadakat yemini etmeye zorlamak oldu. Bunu yapmadıkları takdirde alo-

roz edilmekle karşı karşıya kalacaklardı. Toulouse, Montpellier, Arles ve Carcassone; temsilcilerin önerdiği koşulları -en azından ilkesel olarak- kabul ettiler. 6. Raymond Toulouse konsüllerinin heretik karşıtı statüleri kabul etmelerini, kendisinin kont olarak haklarını çiğnediği gerekçesiyle hoş karşılamadı. Bu nedenle o andan itibaren Katharlar'a baskı uygulanması konusundaki tavrı daha önce nasıl idiyse öyle olmaya devam edecekti: Yani hiçbir şey yapmayacaktı.

Üçlünün ikinci girişimi Katharlar'ı öğreti sorunları konusunda bir açık tartışmaya davet etmek oldu. Arnold, Peter ve Ralph St Bernard'ın Verfeil'de maruz kaldığı aşağılanmanın aksine Albi'de yaptığı gibi insanları etkileyebileceklerini düşündüler. İlk tartışma 1204 yılında Carcassone'de gerçekleşti. Tartışmaya 6. Raymond'un kayınbiraderi, Kral Aragonlu 2. Peter hakem olarak katıldılar. 13 Kathar ile 13 Katolik karşı karşıya gelmişti. Her iki taraf da kendi iddialarını ayrıntılarla dile döktüler ancak tartışma bir sonuca varmadı. Papalık elçileri Katharlar'ı ne zincire vurabildiler ne kazığa bağlayabildiler, huzursuz bir şekilde Carcassone'dan ayrıldılar. Sanki tüm çabalarının sonucunda St Bernard'ın Verfeil'deki yenilgisine benzer bir sonuç elde etmiş gibilerdi.

Carcassone'dan sonra işler temsilciler için daha da zorlaştı. Hiç kimse onların orada olmasından hoşnut değildi: Katharlar doğal olarak onları Şeytanın Kulları olarak görüyorlardı, din adamları ise konforlu yaşamlarını ve zenginliklerini bir gece içinde kaybetme korkusuyla üç Cistercian'ın varlığından tedirgin oluyorlardı. Soylular onları Roma yaşam tarzını buna hiç ihtiyacı olmayan bir bölgeye getirmeye çalışan yabancı müdahiller olarak görüyorlardı. Castelnau'lu Peter karşılaştığı muameleden rahatsız olarak 1205 yılında istifasını isteyerek Fontfreide'ye dönüşüne izin verilmesi için yalvardı. Innocent bu talebi reddetti. Her ne kadar o sırada papa bunu bilmiyor olsa da aslında Peter'in ölüm fermanını imzalıyordu.

Ve üçlü Languedoc'u baştan aşağı dolaşarak, soylulara içi boş

nutuklar atarak, Katharlar'la tartışarak işlerine boş yere devam ettüler; heretikliğin kökleri iyice sağlamlaşmıştı. 1206 baharında Montpellier'de üç Cistercian bezmiş bir halde başarısız olduklarını kabullendiler. Kuşkusuz bir heretik diyarındaydılar ve bu heretikler hem St Bernard'ı hem de üç temsilciyi alt etmişlerdi. İşte tam bu noktada uygulanan planın kaderi değişmeye başladı. Biri Osma piskoposu Diego de Azevedo diğeri de onun vekili Dominic Guzman olmak üzere iki İspanyol yanlarına geldi. Diego ve Dominic Cistercianlar'a Ermişler'i kendi gözleriyle gördüklerini ve Katharlar'ın sadelik, alçakgönüllülük ve yoksulluk içindeki hayatlarından etkilendiklerini anlattılar. Şatafat ve varlık içinde uşakları ve korumalarıyla gezen Cistercianlar'ın aksine Ermişler üzerlerine giydikleri kıyafet ve kutsal kitaplardan başka hiçbir şeye sahip değillerdi. İspanyollar Arnold, Peter ve Ralph'e Yetmişlerin Görevlendirilmesi (Luka 10.1-12) örneğini vererek Katharlar'ı onların kurallarıyla vurmalarını önerdiler. Cistercianlar etkilendiler ve planı kabul ettüler.

1206 yazı Languedoc'ta bir takım adamların havari kılığında yoksulluk içinde vaaz vererek dolandıkları görüldü. Servian, Beziers, Carcassone, Pamiers, Fanjeaux, Montreal ve Verfeil'de tartışmalar yapıldı. Carcassone'daki ilk tartışmada olduğu gibi bunlar bazen bir hafta ya da daha uzun süren ateşli ve uzatmalı tartışmalardı.⁽⁵⁸⁾ Üstlerinde geleneksel Roma kıyafetleri olmadan aldıkları sonuçlar iyiydi: Montreal Tartışması'nın ardından 150 Kathar Mümini'nin döndüğü söyleniyordu. Ama bu yeterli değildi. Barış ve iyi niyet girişimi üç yıl sürmüştü ve Kilise'ye geri kazandırılan ruhların sayısı harcanan emeğin yanında önemsenmeyecek kadar azdı. 1207 baharıyla birlikte vaazlar ve tartışmalar rayına oturmuş gibi görünüyordu. Bu nedenle Arnold Amaury bir Cistercian Konferansı'na katılmak üzere bölgeden ayrıldı.

58) Beziers ve Carcassone'daki tartışmalar 15 gün sürmüştür. Montreal'deki tartışmalar yazarıca tarafından kaydedilmiş ancak bu kayıtlar Albigen Seferi sırasında kaybolmuştur.

Castelnaulu Peter zorla ikna edilerek yılın geri kalanını bir takım Languedoc soylusunu Katharlar'ı bir araya getirmeleri için yola getirmekle uğraşarak geçirdi. Ralph da Peter'in peşine düşerek neredeyse tamamı ondan nefret eden kalabalıklardan onu uzak tutmaya çalıştı. Kalan tüm tartışmalarda Marsilyalı Fulk yerini aldı. Dominic vaaz vermeye devam etti ve hatta Prouille'de eski Kathar kadınları için bir rahibe manastırı kurmayı bile başardı.

6. Raymond bir kez daha Kilise'nin önüne bir engel olarak çıktı. Peter, Toulouse kontunu Provence'teki kölelerine karşı savaştığı bir dönemde ziyaret etti. Peter, Raymond'dan dikkatini paralı askerlerin -Languedoc'taki silahlı çekişmelerin baş aktörleri-kullanıldığı savaşlar yerine heretiklerle mücadele vermelerini istedi. Raymond askerleri olmadan yapamayacağını söyledi: Askerleri onun iktidarının hayati bir parçasıydı. Kilise'ye sadakat yemini etmeyi reddetti ve Peter onu oracıkta aforoz etti. Bu Raymond'un ikinci aforozuydu, ama sonuncu olmayacaktı. Peter'in konu üzerine son sözleri kendisinin ve Raymond'un -ve birkaç başka soylunun- durduğu koridorda yankılanıyordu: "*Seni malından mülkünden eden kişi erdemli sayılacak, seni öldüren kişi kutlanacaktır.*"⁵⁹

Raymond bu defa diplomatik davrandı. Katharlar'a baskı uygulamayı kabul etti ve yazla birlikte hakkındaki aforoz kararı kaldırıldı. Sonbaharda tekrar kabuğuna çekildiği için yine aforoz edildi. Artık her iki tarafın da sabrı tükeniyordu. Innocent Katharlar'a karşı harekete geçilmesini isterken Raymond, Katolik Kilisesi'nin kendi işlerine burnunu sokmasını istemiyordu. 1208'in başlarında Raymond'un St Gilles'deki kalesinde yeni bir buluşma ayarlandı. Raymond'la Peter'in atışmaları kızılsınca kont papalık elçisini şiddet uygulamakla tehdit etti. 13 Ocak Pazar günü pazarlıklar tamamen durdu. Peter sabahın ilk ışığıyla Roma'ya hareket etti. Bir daha oraya hiç gelmeyecekti. Rhöne

Nehri'ni geçmek için tekne beklerken kapüşonlu bir atlı Peter'i kendine çekerek kılıcını geçirdi. Katilin kimliği bilinmiyordu ancak bunun hiç önemi yoktu: artık savaş zamanıydı.

Albigen Seferi

Innocent olanları duyunca elleriyle yüzünü kapadı ve St Peter'e dua etmeye gitti.⁽⁶⁰⁾ Raymond'un özür dilemesi beklenmiyordu. Peter'in katledilmesi emrini onun verdiği ispatlanamaz olsa da özür dilememesi suçu kabullenmesi anlamına geliyordu. Bu çok büyük boyutlarda diplomatik bir hataydı. Peter'in Languedoc'ta çok fazla sayıda düşmanının olmasının potansiyel suçlular arasında soyluların ve din adamlarının pek çoğunu katıyor olduğu gerçeği artık önemsizdi.⁽⁶¹⁾ Innocent Raymond'un cina-yette rolü olduğuna karar verdi ve 10 Mart'ta bir Haçlı Seferi için çağrı yaptı. Anweilerli Markward'dan beri güç kullanımına ara verilmişti ve Innocent en azından bir önceki Kasım ayından beri güneye bir sefer yapılması konusunu düşünüyordu. Haçlılar'a, 1208 yılının büyük bölümünü Avrupa'nın dört bir yanındaki krallardan ve soylulardan destek toplamakla geçiren Arnold Amaury ve Marsilyalı Fulk eşlik edecekti. Birçok kişi birbirleriyle çekişmekle öyle meşguldü ki ne selere çıkmaya ne de papanın isteğini yerine getirmeye vakitleri yoktu. Ancak Arnold ve Fulk'un ısrarı sonuç verdi ve bir sonraki yılın ortalarında soylular, şövalyeler ve paralı askerlerden oluşan karma bir ordu yola çıktı. Innocent gidenlerin tümüne Haçlılar'a özel günah allını tanıdı: Tüm günahların affedilmesi, borçların silinmesi ve Katharlar'dan ve sempatizanlarından elde edilecek ganimetlerden pay

60) Bu ana tanık olan kişi Navarre elçisidir. Lambert, s. 102.

61) Petrus'un Raymond'un güneydeki düşmanlarından biri tarafından emayetin Toulouse kontu üzerine kalabileceği umuduyla öldürülmüş olması olasılığı vardır. Hatta Petrus Innocent'i harekete geçirmek isteyen bir Katolik tarafından da öldürülmüş olabilir. Bu konuda amacına ulaştığı da ortadadır.

alınması. Albigen Seferi'nde de -kendinden önceki tüm seferlerde olduğu gibi- gidenlerin askeri yükümlülüklerden muaf sayılmaları için yalnızca 40 gün hizmet süresini doldurmaları yeterli olacaktı. Ayrıca Languedoc, Ortadoğu'dan daha kolay bir yer olması nedeniyle avantajlıydı. Haçlılar Rhône Vadisi'nde sürüler halinde toplandılar.

Innocent diplomasiden tamamıyla vazgeçmedi ancak Peter'in katlinden sonraki 18 ay içinde Fontfroideli Ralph ve Osmalı Diego'nun da öldürülmesi Kilise'nin güneydeki en değerli iki diplomatik varlığından mahrum kalmasına neden oldu. Raymond da kendine özgü diplomasiden vazgeçmedi. Carcassone, Beziers ve Albi'nin 24 yaşındaki vikontu Raymond Roger Trencavel'i Kilise'ye boyun eğmek konusunda kendisine katılması için ikna edemeyen -muhtemelen Haçlıları kendi topraklarından uzak tutmak için yapılmış bir girişimdi- Toulouse kontu St Gilles, kilisesinde aşağılayıcı bir kefaret kırbaçlamasını kabul etti. Çırılçıplak soyuldu ve iki düzine piskopos ile Toulouselular'dan oluşan bir kalabalık önünde bir papalık temsilcisi tarafından kırbaçlandı. Ardından da Kilise ve Haçlılar'a karşı sadakat yemini etti. 40 günlük süre için hizmet etmeyi kabul etti, ancak talepler üzerine topraklarındaki dini kurumlar üzerindeki haklarından feragat etti ve aşağıladığı, taciz ettiği ve para sızdırdığı tüm din adamlarından özür diledi. Paralı askerlerinin kullandığı yedi kalesine el kondu ve çalıştırdığı tüm Yahudiler kovuldu. Katbarlar konusunda ise söyleneni yapacaktı: Kimin heretik olup olmadığına Toulouse kontu değil Kilise karar verecekti. Kuralları çiğnemesi durumunda papalık elçileri tarafından yargılanacaktı. Çok ağır bir ceza verilmişti ve herkes bunu öğrenmişti. Toulouse kontunun aldığı ceza herkese ibret olmuştu. 18 Haziran 1209'da kıyamete yalnızca bir hafta kalmıştı.

Raymond Roger Trencavel zamanın dolmakta olduğunu biliyordu ancak bir Katolik olarak Kilise'yle uzlaşabileceğini düşünüyordu. Dahası, Innocent'in dikkatinin çoğu Raymond'a ve

onun topraklarında yaşayan Katharlar'a ve sempatizanlarına verildiği için kendisinin güçlendiğini sanıyordu. Ancak yanılıyordu. Trencaveller'in Kilise'yle uzun bir zıtlasma geçmişi vardı. En cüretkâr darbelerden birinde Raymond Roger, Carcassone piskoposunu kovarak yerine bir kuklayı getirmişti. Yeni piskoposun annesi, kız kardeşi ve üç erkek kardeşi Ermişti. 6. Raymond'un kırbaçlanma ve itaat etmeyi kabul ederek uyanık davrandığını düşünen Raymond Roger de Kilise'ye itaat etmeyi, Haçlılar'a katılmayı ve Katharlar'a tavır almayı teklif etti. Arnold Amaury ise bu teklifi reddetti. Haçlı ordusu Beziers'e doğru harekete geçerken Raymond Roger Carcassone'a çekildi.

1205 yılında Katharlar'ı Cistercianlar'a vermeyi reddeden Beziers, Giriş kısmında anlatıldığı gibi, 22 Temmuz'da yok edildi. Gaddarlığın boyutları öyle büyüktü ki, Les Vaux-de-Cernay'dan Peter gibi Haçlı yandaşları bile katliamı paralı askerlerin üzerine yıkarak kendilerini aklamaya çalıştılar. Bu derece dehşet boyutlardaki bir zalimliğin papalık temsilcisi Arnold Amaury'nin emriyle yapılmış olması nedeniyle Kilise içinden kimilerini meşruiyet arama yoluna itmiş olmalı. Arnold da böyle düşünenler arasındaydı ve bu nedenle Innocent'a şöyle yazdı: "*İlahi adaletin işleyişi muazzamdı.*"⁶²⁾ Bu bakış açısı İngiliz yazar Tilburyli Gervase⁶³⁾ tarafından bir rahiple bir hayalet arasında geçen bir konuşma üzerinden tarif edilmişti. Hayalet, rahibe Tanrı'nın Katharlar'ın ölmesini istediğini, Beziers halkının da Katharlar'ı kasabalarında barındırdıkları için günah işlediklerini söylüyordu.⁶⁴⁾

Beziers'teki katliamın haberleri şimşek hızıyla dört bir yana

62) O'Shea, s. 87.

63) İngiliz yazar (1200 civarı). Gervase, Rheims kardinal başpiskoposu Champagneli William'ın bir memuru olarak çalışırken tekliflerini kabul etmeyen bir genç kıızı heretik olmakla suçlamıştı. Kız kazığa bağlanarak yakıldı.

64) Lambert, s. 103.

yayıldı. Haçlılar Narbonne'a yöneldiler. Onlar da benzer bir kaderle karşılaşmamak için Haçlılar'ı görür görmez teslim oldular. Bir sonraki durak Carcassone'du ve Raymond Roger Trencavel bunu biliyordu. Toprağı Haçlılar için olabildiğince kullanılmaz hale getirmek için şehrin etrafındaki mahsulü yaktırdı. Haçlılar 1 Ağustos'ta şehre vardılar. Ertesi gün kent surlarının dışında kalan Bourg düştü. Aragonlu Kral 2. Peter'in gelişiyle biraz daha ilerleme sağlandı. Kral eskiden tebaasından olan Raymond Roger ile konuşmak istiyordu. Peter, Raymond Roger'e Haçlı ordusunu getirmesinin onun Katharlar'a -onun ağzıyla "bir avuç budalaya ve budalalıklarına"⁽⁶⁵⁾ - şehrinde rahatça yaşama izni vermiş olmasından kaynaklandığını bildirdi. Peter pazarlığa girişti, zira haçlı ordusunun sayısı Raymond Roger'in adamlarından kat kat fazlaydı. Konuşmalar başladı, Arnold Amaury, Raymond Roger'e teslim olmalarının ardından güven içinde şehirden çıkma garantisi verdi. Şehirde yaşayanların kaderi Haçlıların insafına bırakılacaktı. Peter bunları söyleyerek Aragon'a geri döndü. Kuşatma başlatıldı. Bourg'u ve su kaynaklarını kaybeden Carcassone kısa süre içinde tifo ve dizanteriyle boğuşmaya başladı. Raymond Roger bir akrabası tarafından şehrin surları dışında pazarlık yapmaya ikna edildi. Pazarlığın ayrıntıları kesin olarak bilinmiyor ancak Raymond Roger şehri terk etmeleri koşuluyla bir şekilde Carcassone halkının -Katharlar da dahil olmak üzere- tamamının hayatını kurtardı. 15 Ağustos'ta bu olay gerçekleşti. Halkın, üzerlerindeki kıyafet dışında hiçbir şey almasına izin verilmedi. Birçok insan sur kapılarına yalın ayak çıktı. Arnold, Aragonlu Peter'e verdiği sözden döndü ve Raymond Roger'i zincire vurarak kendi kalesinin zindanına attı. Raymond Roger 10 Kasım'da muhtemelen dizanteriden öldü. Ağustos ayının sonunda Raymond Roger'in toprakları ve Haçlı birliğinin liderliği, son-

65) Sahne *The Song of the Cathar Wars*'dan alınmıştır.

radan adı o güne dek görülmemiş boyutlarda gaddarlık ve terörle anılacak olan bir soylunun eline geçti: Simon de Montfort.

Simon de Montfort

De Monfort, Carcassone'a gelinene dek Albigen Birliği'nin önemsiz figürlerinden biriydi. Kendisini Carcassone'un diğer banliyösü Castellar'a yapılan saldırıda ve Dördüncü Haçlı Seferi'nde gösterdi. Bu seferde Adriyatik'teki Zara Limanı'nın yağmalanması işinin bir parçası olmayı reddetmişti. Bu Simon'un korkaklığından değil -o korkusuz, neredeyse intihari bir savaşçıydı- ilkeli olmasından kaynaklanmıştı: Haçlı Ordusu başlangıçta dost Hristiyanlar'a karşı değil Müslümanlar'a karşı oluşturulmuştu. Bu nedenle Haçlılar'ı hayal kırıklığıyla terk etti. Simon'un ailesi kuzeyde Paris yakınlarında topraklara ve ayrıca Leicester kontluğuna sahip olan orta sınıf bir aileydi. Bu kontluğa daha sonra adı yine Simon olan, Simon'un dördüncü çocuğu talip olacaktı.

Carcassone'un düşüşünün ardından Arnold Amaury, Raymond Roger'in yerine geçecek birini arıyordu. Soylularla tek tek görüşüyor, ancak hiç birinden politik anlamda emin olamıyordu. Fransa Kralı Philip Augustus'tan gelebilecek bir çekemezlikten korkuyordu. Kuzeydeki mal varlığıyla birlikte Simon güvenli bir seçenek gibi görünüyordu. Özellikle askeri ehliyeti ve dindarlığı üst boyutlardaydı. Böylece Trencavel toprakları ve Albigen Birliği yeni bir lidere kavuşmuş oldu.

Simon'un başlangıçtaki sorunları iki boyutluydu: Kışın yaklaşmasıyla birlikte soyluların çoğu evlerine dönmekteydi ve daha önce Haçlılar'a teslim olmuş birkaç kale güneyliler tarafından geri alınmıştı. Kuzeylilere yönelik direniş Albigen Birliği'nin sürekli karşılaştığı bir olguydu, yanı sıra Lombers'te Simon'un hayatına yönelik bir girişim dahi olmuştu. Bu tür olayların Simon'un, haklı bir savaş yürüttüğü biçimindeki inancını pekiştirdiğine şüphe yok; Languedoc'taki kasabalar ve şehirler -Zara'nın aksine- Hristiyan değil heretik olarak görülüyordu ve onları yo-

la getirmenin tek yolu acımasız bir gaddarlık sergilemekti.

1210 yılı bu tür bir başlangıçla açıldı. Nisan ayının başlarında Simon üç günlük bir kuşatmanın ardından Bram adlı küçük bir kasabayı aldı. Bram halkından 100 kişi bir intikale zorlandı. İntikalden önce hepsinin gözleri oyuldu, burunları ve üst dudakları kesildi. Yürüyüş kolunun başındaki kişinin bir gözü sağlam bırakıldı ve 20 mil kadar uzaklıktaki en yakın kasabaya arkadaşlarını götürmesi emredildi. Cabaret adıyla bilinen bu kasaba Katharlar'ı barındırıyordu. Herhalde daha korkunç bir uyarı şekli olamazdı; aynı yıl içinde Cabaret de Simon'un eline geçecekti.

Haziran ayında Cabaret'nin 30 mil doğusundaki sarp kayalıklarlarda kurulu bir kasaba olan Minerve, Haçlılar tarafından kuşatıldı. Kötü Komşu takma adlı dev bir mancınık sarp kayalıkların hemen başından lışkırmakta olan kasabanın kaynak suyunu taşı yağmuruna tutuyordu. Kaynaklar kullanılamaz hale getirildikten sonra Haçlılar'ın tek yapması gereken oturup beklemek oldu. Carcassone deneyimi tekrar yaşanacaktı. Kasabalı savaşçıların mancınığı yakmak için girişimleri başarısız bir deneyimin ardından Kötü Komşu Temmuz ayında kasabayı bombalamayı sürdürdü. Su kaynaklarından mahrum kalmış kasabanın yöneticisi William'ın teslim olmaktan başka çaresi kalmamıştı. Simon'a Minerve surlarının içindeki kimseye dokunulmaması koşuluyla tüm topraklarını ve kalelerini teklif etti. Simon teklifi kabul etti ve papalık temsilcisi Arnold Amaury oraya geldiğinde Minerve'nin yorgun savaşçıları kasabayı terk etmek üzereydi.

Rütbe olarak Simon'dan üstün olan Arnold, William'a herkesin ancak Kilise'ye sadakat yemini etmeleri koşuluyla serbest kalabileceğini söyledi. Kasabalıların tamamı bunu kabul etti ama Katharlar başka bir sorundu. Yemin etmek Katharlar'a yasaktı. Hele ki Roma'ya sadakat yemini etmek asla düşünülemezdi. Katolikliği kabul eden üç Mümin dışında geri kalan herkes direndi. 22 Temmuz 1210 tarihinde, tam olarak Beziers'teki zulmün bir yıl sonrasında Minerve'deki 140 Kathar Ermişi kasabanın

aşağısındaki vadide yakıldı. Bu, Haçlı Birliği'nin ilk kitlesel yakma eylemiydi. Son da olmayacaktı.

Minerve'nin ardından Montreal, Termes ve Puylaurens'teki Trencavel ordugahları da Simon'un güçlerine yenik düştü. 1211 baharında Lavaur kuşatması esnasında Simon'un taktikleri yeni gaddarlık boyutlarına ulaştı. Foixlı Raymond Roger'in Almanya'dan yola çıkıp bir gün önce Lavaur'a varması beklenen takviye kuvvetleri St Felix yakınındaki Montgey'de geri püskürtmesi nedeniyle Simon'un güçleri 3 Mayıs'ta kasabanın surlarını yerle bir ettiler. Orta Çağ savaş sözleşmelerinin tamamını ihlal edecek biçimde Lavaur'u savunan 80 şövalyenin tamamını ve Kathar Mümini olduğundan şüphelendikleri lordları Montrealli Aimery'yi astılar. Kız kardeşi Geralda Haçlılar'ın aldığı kasabalardan kovulan Katharlar'a karşı sergilediği cömertlikle tanınıyordu. Onu bir kuyuya atıp taşıyarak öldürdüler. Kasabanın tüm Ermişler'ini - 400 civarında- kazığa bağlayarak yaktdılar. Bu, Haçlılar'ın yaptığı en kitlesel kıyımdı. Aynı ay içinde daha sonra Les Casses kasabasının dışında 50 ila 100 arası Ermişi daha yaktdılar. Eğer Kathar inancına paralel olarak dünyanın şeytani olduğuna dair bir kanıt arıyorsanız Mayıs 1211 olaylarına bakmanız yeterlidir.

Simon'un planlarında sıra Toulouse'a gelmişti ve kuşatma Lavaur'un alevleri sönmeden bir sonraki ay başladı. Surların gerisinde 6. Raymond'un iyi vakit geçirmediği kesindi. Haçlılar'a yeterli bağlılık sergilemediği gerekçesiyle Eylül 1209'da yeniden aforoz edilmişti. Kont bu defa Roma'ya Innocent ile pazarlık yapmaya gitmiş, papa da ona dürüst olduğu sürece Hristiyan olarak kalabileceğini söylemişti. Ardından geçen Haziran ayındaki kırbaçlanma sırasında ettiği yeminleri tuttuğunu gösterecek biçimde canhıraş bir diplomasi atağına geçti. Bu arada Toulouse kentinin başı, temel görevleri geceleri Katharlar'ın ve Yahudiler'in evlerine saldırmak olan Beyaz Kardeşlik adlı yasadışı bir grup oluşturmuş piskoposları Marsilyalı Fulk'la dertteydi. Buna tepki olarak Toulouselular da neredeyse her gün Beyazlar'la sokaklarda

kapışan Siyah Kardeşlik'i kurmuşlardı. Tüm bunların sonucunda, Raymond Şubat 1211'de yapılan Montpellier Konsili'nde beşinci kez aforoz edilmiş, bu defa affedilmek için tüm mallarından ve unvanlarından vazgeçmek zorunda kalmıştı. Bu ise Simon'un yalnızca iki hafta sonra Toulouse'un kuşatılması emrini vermesinden önce bir soluklanma sürecinden başka bir şey değildi.

Aragonlu 2. Peter Toulouse'a ve Raymond'un topraklarına yönelen tehdide karşı özellikle duyarlıydı. Bu konuda Innocent'la konuşma girişiminde bulundu. Kendisinin elinin güçlü olduğunu biliyordu: 16 Temmuz 1212'de Las Navas de Tolosa Savaşı'nda Faslılar'a karşı kesin bir zafer kazanan Haçlı ordusunun komutanlarından biri olarak Hristiyan aleminin kahramanlarından biriydi. Haçlı ordusunun artık asıl amacından -Katharlar'ı yok etme- saptuğunu, Simon de Montfort'un en az Katharlar kadar Katolikler'i de öldürdüğünü ve kendisi için hoş bir minik imparatorluk kurma yolunda ilerlediğini savundu. Peter, sonradan kontun gelecekteki oğlu 7. Raymond'a geçecek olan mallara o, Katharizmin son kırıntılarını yok edecek denli olgunluğa erişinceye kadar kendisinin göz kulak olması gerektiğini söyledi.

Innocent Peter'in önerisini ölçüp biçti ve Aragon Kralı'nı desteklemeyi uygun buldu. 17 Ocak 1213'te Innocent Albigen seferinin son bulduğunu ilan ederek Languedoc'taki Kilise güçlerini şaşkınlığa sürükledi. Simon de Montfort'un da Foix, Comminges ve Bearn kontlarının topraklarına dönmesini istedi. Arnold Amaury bu konuda sesini yükseltti ve hâlâ Katharlar çok sayıda oldukları için Seferin görevinin bitmediğini iddia etti. Diğer güneyli soylular da -Toulouse, Foix ve Comminges kontları da bunlara dahildi- Peter'in en azından Albigen Seferi sona erene dek tüm Languedoc'a hakim olması planına katılarak ortamı iyice gerdiler. 21 Mayıs'ta Innocent Arnold Amaury tarafından ıkna edildi ve Haçlı birliği tekrar kuruldu.

Simon de Montfort görevinin başına döndü ancak 12 Eylül'de Muret kasabasının dışında karşısında Peter'in yönettiği büyük

bir orduyu buldu. Sayıca az olmalarına karşın Haçlılar güneyli ve Aragonlu güçleri yendiler. Bununla da kalmadı, bizzat Peter de öldürüldü. En az 7.000 adam ölmüştü. Bu güneyliler için bir felaket, de Monfort için en büyük zaferdi. O artık gerçek anlamda Languedoc'un lorduydu.

Dördüncü Lateran Konsili

Kasım 1215'te toplanan Dördüncü Lateran Konsili yüzyıllardır görülen en büyük din adamları buluşmasıydı. Daha öncekilerden -1123, 1139 ve 1179 konsilleri- yalnızca ikincisinde heretiklerle ilgili kararlar alınmış, heretiklere karşı güç kullanılması kararlaştırılmıştı. Dördüncü Konsil'in yapıldığı süreçte bu güç altı kanlı ve uzun yıl boyunca bir gerçeklik halini almıştı. Dördüncü Lateran Konsili'nde Simon de Montfort ve Ermişler dışında Albigen Seferi'nin tüm önde gelen kişilikleri hazır bulunuyordu. Hatta şu aforoz gazisi 6. Raymond ile Foixlı korkunç Raymond Roger de oradaydı. Güneylilerin Innocent'a söyleyecekleri vardı ve söyleyeceklerinin duyulmasını istiyorlardı.

Bir aylık bir süre boyunca diğer sorunlarla -Beşinci Haçlı Seferi hazırlığı, Yahudiler'i ve Müslümanlar'ı Hristiyanlar'dan ayırt edilmeleri için kıyafetlerine sarı bir işaret takmaları- ilgilenen Innocent sonunda Languedoc'taki vahim durumu ele almaya fırsat bulabildi. Toulouse piskoposu Marsilyalı Fulk'un topraklarındaki Katharlar'a hoşgörülü davranması ve Montgey'de Haçlılar'ın katlindeki sorumluluğu nedeniyle Foixlı Raymond Roger'i azarlaması işleri daha da kötüleştirmişti. Raymond Roger, Fulk'a tehdit savurarak yanıt verdi ve yalnızca daha fazla Haçlı öldürmediği için üzgün olduğunu söyledi. Tüm bunlar Innocent için çok fazlaydı. Lateran Sarayı'nın bahçesine çıkarak içerideki zehirli atmosferden kurtulmak ve aklını başına toplamak istedi. Geri döndüğünde Simon de Montfort'un Languedoc'taki tüm topraklarını geri almasına karar vermişti. 6. Raymond'un oğlu Genç Raymond daha ufak mülklerin mirasçısı olacak, Simon ise

artık resmi olarak Toulouse kontu olacaktı. Muhtemelen bu Languedoc'un tabutuna çakılan son çiviydi.

Toulouse Kuşatması

Toulouselular bu haberi duyunca ortalığı velveleye verdiler; Toulouselular Montfort'u şehre sokmamakta kararlıydılar. O, sonuçta herkesin nefret ettiği bir adamdı. Direniş, Genç Raymond'un Haçlılar'ın elindeki Beaucaire kasabasını alarak beklenmedik bir zafere imza atmasıyla iyice arttı. Ardından Innocent 16 Temmuz 1216'da aniden öldü. İşler güneyin lehine değişiyor gibi görünüyordu.

Simon de Montfort'un tepkisi Toulouse'u vurmak hem de acımasızca vurmak şeklinde oldu. Arkasındaki desteği ise şehrin ileri gelenlerini surların dışında pazarlık etmeye ikna eden Toulouselu Fulk idi. Ya Fulk'un ileri derecede ikna ediciliği yüzünden ya da şehrin büyüklerinin Raymond Roger Trencavel'in Carcassone'da başına gelenleri unuttuklarından olsa gerek, kurulan tuzığa düştüler. Şehri terk ettiler ve Simon'un karargahına varır varmaz zincire vuruldular. Savunmasını koordine edecek kimse kalmadığından Toulouse çabucak Haçlılar'ın eline geçti. Bunun ardından bir ay boyunca şehir yağmalandı. Son aşamada, Simon kuşatılmış Toulouselular'a çok ağır vergiler dayattı.

Muhtemelen en iyi zamanını geçirmeye hazırlanan Simon ölümcül bir hata yaptı. Arnold Amaury'nin onu Narbonne'daki zorbalıkları nedeniyle aforoz etmesine karşın, kaygısızca aforozu tanımadı ve şehri koruması için bir garnizon bırakarak Provence soylularını rahatsız etmek amacıyla Toulouse'u terk etti. Toulouselular gizlice silah yapmaya koyuldular ve insanların bu en iğrencine karşı ayaklanma planları yaptılar. 13 Eylül 1217'de 6. Raymond şafak sisine gizlenerek şehre geri döndü; halk heyecandan yerinde duramıyordu. Raymond kötü bir komutan olmasına karşın -Muret Savaşı'nda herkesin bildiği üzere hiçbir şey yapmamıştı- Toulouselular kurtuluşun yakında olduğunu

hissediyorlardı. Raymond çabucak şehrin savunmasının güçlendirilmesini emretti. Simon'un garnizonu hızla yok edildi.

Haberleri alan Simon kinle dolmuş halde hızla Toulouse'a döndü. Kuzeyden gelen takviye birliklerine karşın Simon'un güçleri şehrin surlarını yarmayı başaramadı. Belirsizlik Haziran 1218'e kadar tam dokuz ay sürdü. Haçlılar biraz da gecikmiş olarak Toulouse surlarına karşı kuşatma silahı kullanmaya karar verdiler. 25 Haziran'da kuşatma silahlarının çalıştığı bir anda Simon de Montfort'un kafasına Toulouse surlarındaki bir mancınıktan atılan bir taş isabet etti. Anlatılanlara göre mancınığı kullananlar kadınlar ve kızlardı. Languedoc'un en nefret edilen adanını ölmüştü; bundan daha keyif verici bir intikam olamazdı.

De Montfort'un Katharizmin Üzerindeki Etkileri

De Montfort'un ölümüyle Albigen Seferi için bir devir kapanmıştı; hem de kazanımlarının ne olduğu hâlâ tartışmalı olan bir devir. Malcolm Barber'ın yazdığı gibi, "Montfort'un aralıksız askeri aktivitesi ve Katharlar'ın kökünün kazınması arasındaki ilişki papanın retorik tavsiyelerinden (1208 yılında bir Haçlı Seferi için yaptığı çağrı) daha karmaşıktır."⁽⁶⁶⁾ O dönemin tarihçilerine göre Montfort'un kuşattığı bilinen 37 yerden yalnızca üçünde (Minerve, Lavaur ve Les Casses) gerçekten Ermişler yaşamaktaydı. Her ne kadar de Montfort yıllarında Katharlar'ın gerçekten yaşadığı yerler kaydedilmiş olmasa da, "Haçlılar'ın kendilerine direnen şehirlerin sakinlerinin en azından heretiklere ve onların öğretilerine karşı sempati duyduklarına inandıkları düşünülebilir."⁽⁶⁷⁾ Dahası, Sefer başlamadan hemen önce en az 86 yerde Kathar varlığı olduğu bilinmekteydi ve de Montfort 1209-1218 yılları arasında bunların 23 tanesini ele geçirdi. Geriye de Montfort'un alma girişiminde bulunmadığı 63 yer kalıyordu. Bu yer-

66) Barber, s. 133. Bu bölümdeki pek çok bilgiyi Barber'a borçluyum.

67) Barber, s. 133.

lerin bazılarında Kathar varlığının olduğunu de Montfort'un bilmemesi olasıdır ya da bunları kuşatmaya gücü yetmemiş de olabilir. Birliğe Innocent tarafından ayrılan ödeneğe karşın Albigen Birliği finansal açıdan yeterince desteklenmemişti ve de Montfort özel tüccarların desteğine ve ganimetlere yaslanmak zorunda kaldı. Tüm dindarlığına karşın de Montfort'un ganimet ve mevki tutkusuna dair suçlamalar ise bir şekilde heretiklerle ilişkisi bulunmayan 63 yeri daha ele geçirmesi nedeniyle yöneltiliyordu.

Simon, Trencavel topraklarına ve Toulouse çevresine yaptığı seferlerde tüm kasabaların üç ya da dörtte birine saldırdı. Bu nedenle Ermişler saklanacak zaman buldular ve saklandılar da çünkü Lavaur ve Les Casses'in ardından kitlesel Kathar kıyımı yaşanmadı. De Montfort, Katharlar'ın destek aldığı altyapıyı kırmak konusunda kısmen başarılı olmuştu: onun görevde bulunduğu süre içinde Albi, Carcassone ve Agen'de hiçbir Kathar piskoposu yoktu, yalnızca Carcassone'da bir tane keşiş vardı.⁽⁶⁸⁾ Kathar piskoposları Simonlu yıllarda Toulouse'u mesken tutmuş görünüyorlardı⁽⁶⁹⁾ ancak yalnızca Pireneler'deki Montsegur Kalesi'nde gizlenerek hayatta kalabilmişlerdi.

Kısmen başarılı uygulamalardan biri güneye haçlı yerleşiminin özendirilmesi oldu. Katharlar'ın ve destekçilerinin daha önce el konmuş mallarının iadesi imkânsızdı zira bu mallar Termes, Montreal ve Bram'i alan Roucyli Alan ve Saissac ile Cabaret'yi alan Marlyli Bouchard gibi Haçlılar'a verilmişti.⁽⁷⁰⁾ Bunlar bu bölgelere yerleştikten sonra orali kadınlarla evlenmeye teşvik edildiler. Bu yolla heretikliğin üstesinden gelebileceklerini düşündüler. (Yerleşik dulların ve kadın mirasçıların evlenmek için izne ihtiyaçları vardı, Haçlılar için böyle bir zorunluluk yoktu.) Ne var ki, pek az yerleşimci uzun süreli hanedanlar kurdu: bun-

68) Barber, s. 135.

69) Gaucelm (1204-1220) ve halefi Guilhabert de Castres (1220-1241).

70) Barber, s. 135.

lar da ya sonrasında gerçekleşen ayaklanmalarda öldürüldü ya da hâlâ gitme şansları varken kuzeye döndü.

Monfortlu yıllarda diplomasi ve vaizlik Katharlar'a karşı bir silah olarak kullanıldı: Innocent asla şiddet kullanmaktan yorulmadı ve sürekli olarak çeşitli elçilerle, temsilcilerle ve lobicilerle irtibat halinde oldu. Ocak 1213'te Simon'u azletmek zorunda kalması onun askeri çözümden ve Montfort'un bu işi kıvırabileceğinden umudunu nasıl kestiğini göstermektedir. Söz konusu olan onun askeri dehası değil her biri kendi iktidar alanını genişletmeyi hedefleyen program dışı kuşatmalarının sayısıdır (Dördüncü Lateran Konsili'nin ardından Simon, Fransa Kralı Philip Augustus'tan daha geniş topraklara sahipti).

Ne var ki, dokuz yıl süren şiddet, gaddarlık ve terör süreci Katharlar'ın üzerinde köklü etkiler bıraktı. 1209'dan önce Katharlar inançlarını daha rahat yayabiliyorlardı. Bu tarihten sonra arandıklarını ve Minerve, Lavaur ve Les Casses Ermişleri ile aynı kaderi paylaşabileceklerini bildikleri için temkinli ve gizli hareket ettiler. De Montfort'un diğer önemli başarısı ise bir nefret mirası bırakmak oldu. *Kathar Savaşları İlahisi*'nin anonim yazarı Languedoc'takilerin sesi oldu:

Kıtabe der ki, bunu okuyanlar bilsinler, o bir aziz ve şehittir, tekrar dirilecek olan ve fevkalade bir neşe içinde aldığı mirasla birlikte gelişecek olan, bir taç takıp başma, krallığına yerleşecek olan. Böyle olması gerektiğini söylediklerini duydum - eğer adamı öldüren, kan döken, ruhları kirleten ve ölümler eken, şeytani fikirlerle güvenen, alevler saçan, insanları yıkan... topraklara el koyan, kibri özendiren, kötüyü güçlendirip iyiyi zayıflatan, kadınları öldürüp çocuklara zincir vuran bir adamı bu dünyada İsa'ya yaklaşabiliyorsa Kont Simon kuşku yok ki tacını giyecek ve cenneteki yerini alacaktır.⁷¹

71) *The Song of the Cathar Wars*, s. 176.

Nöbet Değişimi

Simon de Monfort'un ölümü yalnızca batının Viking saldırılarından beri gördüğü en karanlık çağlarından birinin kapanmasına yol açmakla kalmadı aynı zamanda eski kişiliklerin teker teker öldüğü bir dönemin de başlangıcı oldu. Dominic Guzman 1221'de (1234 yılında azizlik mertebesine yükselilecekti); 6. Raymond 1222'de; Fransa Kralı Philip Augustus 1223'te; yapıtlarından zerre pişmanlık duymadan ve ölene dek daha fazla Haçlı öldürme isteği duyan Foixlı Raymond Roger aynı yıl içinde; Arnold Amaury 1225'te öldüler. Onların yerine babasının ölümünün ardından 7. Raymond olacak olan Genç Raymond ve Foixlı Raymond Roger'in oğlu Roger Bernard gibi oğullar ve varisler geçti. Her iki adam da yetenekli savaşçılardı ve 1218 yılındaki Toulouse kuşatmasının püskürtülmesinde ve devamındaki güneyli direnişinde kilit roller oynadılar.

Ancak Simon de Montfort'un oğlu Amaury askeri konularda babasına çekmemişti. Babasının ölümünün ardından altı yıl boyunca Genç Raymond ve Roger Bernard ile aralıksız bir çekişmeye girdi. De Monfort toprakları her yıl giderek azaldı. Amaury 1221'de Tapınak Şövalyeleri⁽⁷²⁾ tarzında askeri dini bir ordu kurmaya çalıştı ancak başarılı olamadı. Beceriksizliği nedeniyle babasının kazandığı her şeyi kaybetti.

Innocent uzun yıllar boyunca Fransa sarayının güneye müdahale etmesini istemişti. 1215 yılında Philip Augustus'un oğlu Louis sonunda kendi başına bir sefer düzenledi. Ancak bir sonuç alamadı. 1219'da yeniden denedi, bu defa Toulouse'u almayı girişmeden önce Marmande kasabasında 7.000 kişilik nüfusunun tamamının öldürüldüğü bir toplu kıyım yapacak kadar ileri gitti. Ama başaramadı ve Paris'e döndü.

72) Claire Dutton, *Aspects of the Institutional History of the Albigensian Crusades 1198-1229*, Doktora tezi, Royal Holloway and Bedford New College, University of London, 1993.

Albigen Birliği, Innocent'in halefi 3. Honorius döneminde, papalığının ilk yılında başlamış olan Beşinci Haçlı Seferi ile ilgilenilmesi gerektiğinden iyice zayıfladı. Honorius, heretiklerle mücadelede önem verse de tüm enerjisini seferlere harcamadı. Dominic Guzman'ın Vaizler Düzeni (Dominikanlar) ile Fransiskanlar'ı kutsadı. Her iki mezhep de gelen yıllarda fazlasıyla yayıldı. Dominic ve Francis 1228-1234 yılları arasında aziz ilan edildi.

Bu dönemde Ermişler tekrar görünmeye başladılar. Simon de Montfort'un elinden sağ kurtulanlar bunu mağaralarda ya da Montsegur ve Queribus'taki Pirene kalelerinde gizlenerek başarmışlardı. 1223'te Carcassone'un Kathar Piskoposu Peter Isarn St Felix'teki buluşmanın kayıtlarını elde ederek Albigen Seferi'nin yol açtığı yıkımın ardından piskoposluğunun sınırlarını yeniden belirleme yoluna gitti. 1226'da Pieusse'de başka bir büyük Kathar buluşması gerçekleşti. Bu St Felix'teki kadar destansı değildi ancak gerçekleşmesi bile Kathar cemaatinin yenilmekten çok uzak olduğunun ve olabildiğince normal bir hayat sürdürme güvenine sahip olduğunun göstergesiydi: Buluşmada Razes'te yeni bir piskoposluk dahi kuruldu. Ancak barış yakında değildi.

İyi Hristiyanların daha fazla acı çekmesine neden olan kişi bunu kazara gerçekleştiren Montfortlu Amaury idi. Meydanın 7. Raymond ve Roger Bernard'a kaldığı birkaç yılın ardından Amaury ve Raymond 1223 yazında bir mütareke imzaladılar. Ocak 1224'te Raymond Toulouse'u aldı ve ertesi ay Amaury yenilgiyi kabul etti. Languedoc'taki tüm mal varlığını Kral 13. Louis'ye teslim etti. Artık güneyli soyluların tek bir ezici düşmanı vardı: Fransız sarayı.

Paris Barışı

Güneydeki sorunların bir defada ve sonsuza dek çözülmesini isteyen tek kişi Kral Louis değildi. Fransa ve Languedoc'un yeni papalık elçisi Romano di San Angelo acımasız ve ikiyüzlü biriydi; kusursuz bir Vatikanlı, güneyin kısırılmış soylularını özellik-

le de 7. Raymond'u rahatsız etmek için mükemmel bir seçimdi.

Simon de Montfort'un aloroz edilmesinden beri -hikayenin tamamının en ironik kısmı- güney sorunu konusunda müttefik haline gelen Raymond, Arnold Amaury'nin gözetimi altında çalışmaktadır. Raymond ve Arnold, de Monfortlara tazminat ödemeyi teklif etmişler, ayrıca Raymond Fransız sarayına sadakat yemini ederek topraklarından Katharlar'ı kovacağı sözünü vermiştir. Romano, Haçlı ordusunun yeniden kurulmasını istemiş, Raymond ve Arnold'un barış planlarının, Raymond'un 1226'nın başlarında afroz edilmesiyle yalnızca plan aşamasında kalmasını garantilemiştir.

Louis de kendi adına Marmande'de tattığı kitlesel kıyım zevkinin ardından diplomasiden ziyade savaşıma daha yatkındır. Ayrıca bütün girişimin finanse edilmesi için Kilise'yi kullanabileceğinin farkındadır. Bu, Fransız krallarının kendi amaçları uğruna Kilise varlıklarını kolayca kullanabilecekleri ve Kilise'nin Fransa üzerindeki nüfuzunun azalacağı bir çağın habercisidir. O ve Romano parasal destek konusunda pazarlık etmiş ve tartışmışlar, Romano; Chartres, Rheims, Rouen ve Amiens gibi varlıklı piskoposluklardan para koparabilmeyi başarmıştır.

1226 yazında Haçlılar Avignon'u kuşatmışlardır. Kuşatma Louis ve ordusunun Ağustos sicağında dizanteri salgınına yakalanmasıyla üç ay sürmüştür. Sonunda şehir teslim olduğunda 3000 Haçlı hastalıktan dolayı çoktan ölmüştür. Ancak haber yayılmıştır: büyük Avignon kenti teslim oldu. Yeterli güçleri olsa da Haçlılar çok fazla dövüşmek zorunda kalmayacaktı, zira orduları öyle büyüktü ki güneyli soylular onu ilk gördükleri ya da yaklaştıklarını duydukları anda teslim olduklarını bildirmektedirler. Hızla yok olma tehlikesinin farkında olan Montrealli Aimery ve Lavaurlu Geralda'nın yeğenleri Niortlu Bernard Otto gibi Kathar yandaşları vakit kaybetmeden Haçlılar'ın sadık birer destekçisi olmuşlardır. Haçlılar'ın karşılaştığı tek askeri direniş 7. Raymond ve Foixlı Roger Bernard'ın güçlerini sergilediği gerilla sal-

dırılardır. Bunlar da gerçek birer tehlike olmaktan uzak biçimde yalnızca geçici sıkıntılar yaratmıştır. Toulouse ve Foix güçlerinden çok dizanteri zarar vermiştir: Bizzat Louis dahi ciddi biçimde hastalanmış ve 8 Kasım'da Montpensier'de ölmüştür.

Louis'nin oğlu müstakbel 9. Louis babası öldüğünde ve annesi Castileli Blanche Kraliçe olduğunda yalnızca 12 yaşındaydı. Kraliçe kocasının ölümünün boşuna olmadığını düşünüyor ve güneyli soylular üzerinde baskı kurulması ve Katharizmin yok edilmesi için bastırıyordu. Bu nedenle baş danışmanı Kardinal Romano ile birlikte -aralarında aşk yaşandığı iddia ediliyordu- ordularına güneyde kalmalarını ve kocasının son günlerinde yarım bıraktığı işi bitirmelerini emretmişti.

1220'lerin sonlarında Haçlılar güneyli soylular arasında aralıksız çatışmalar olmadı. 1228 yılında Haçlılar düşmanın kullanmasını önlemek için topraktaki ürünleri yakma politikası uygulamaya başladı. Bu 1209 yılında Raymond Roger Trencavel'in Carcassonne'da uyguladığından daha yoğunlu. Toulouse etrafındaki kırsal alanların neredeyse tamamı yakılmıştı. Ürünler yakılmış, meyve ağaçları kesilmiş, su kaynakları kirletilmişti. Bir yıl boyunca gökyüzü kapkara bir dumanla kaplı kalmıştı. 1229'un başında toprakları, eski haline dönmesi uzun yıllar alacak lanet bir çalılığa dönüşen Raymond'un seçeneği kalmamıştı; barış için yalvarmak zorundaydı.

12 Nisan 1229'da tarih tekerrür etti. 7. Raymond kendisinden önceki babası gibi halkın önünde kırbaçlandı. Paris Barışı olarak anılacak olay buydu. Kilise ve Kral'm birleşik gücü Toulouse kontunu dize getirmişti. Raymond'un toprakları Fransız sarayına verildi, kendisine Toulouse şehrinden biraz daha büyük bir toprak parçası ve birkaç küçük kasaba bırakıldı. Buraları hayatının geri kalanında elinde tutmasına izin verildi. Ardından ise tamamı, büyüyen Fransa Krallığı na dahil edildi. Ayrıca dokuz yaşındaki tek kızını genç Louis'nin kardeşlerinden biriyle evlendirmeye zorlandı. Raymond'dan Toulouse'ta Kilise onaylı ilahi-

yatçıların din adamı adaylarını doğruluk yolunda eğitecekleri bir üniversite kurması istendi. Albigen Seferi'nin sonu gelmişti. 20 yıllık savaşın ardından Languedoc'ta hayat yavaş yavaş normale dönüyordu. Ancak St Bernard'ın "küçük tilkilerin bağı talan etmeden" yakalanması talebi ironik bir şekilde tersten gerçekleşmişti: Evet, Languedoc'un bağları talan edilmişti ancak bu küçük tilkilerin marifeti değildi. O sıralarda farkında olmasalar da Languedoc'un savaş yorgunu halkının -Katharlar ve Katolikler- yeni bir tür terörle karşılaşmadan önce barışı kurmak için çok az vakti olacaktı: Bu terör Engizisyon'du.

ENGİZİSYON

Fransız birlikleri Languedoc'u bir çeşit çorak araziye dönüştürürken biz de Arthur efsanesi ya da Lateran Sarayı'nda planlanmakta olan Bosch ve Breughel kâbuslarına değinebiliriz. Papa Honorius 1227'de öldü ve yerine en az ataları 7. Gregory ve 3. Innocent kadar etkin bir papa olan 9. Gregory geçti. Ugolino dei Conti di Segni'de doğan Gregory, Innocent'ın yeğenlerinden biriydi ve en az amcası kadar yasalara bağlıydı. Gregory; Katharlar'ın etkili biçimde yok edilmesi için Kilise'nin en az askeri müdahale yetisi kadar insanları izleme araçlarına da sahip olması gerektiğinin farkına vardı. Zira hâlâ Languedoc ve Avrupa'nın diğer bölgelerinde düalistlerin etkin olduğu açıktı. 1231'de Roma'da da Kathar varlığının keşfedilmesi ise Gregory'nin işlerini biraz daha zorlaştıracaktı.

Engizisyon; Innocent döneminde Engizisyon hâkimlerine dik kafalı rahipleri -genellikle Dominikan keşişlerini- tutuklama ve yargılama yetkisi veren prosedürlere dayanıyordu. Din adamlarını hizada tutmanın bir yöntemi olarak başlayan uygulama "Av-

*rupa'nın gelmiş geçmiş en etkili düşünce kontrollü aracı*⁷¹ haline dönüştü.

İlk Engizisyon Hâkimleri

1143'te ortaya çıkarılan ilk Katharlar'ın yaşadığı yer olan Rhineland, ilk Engizisyoncu Marburglu Conrad'ın dikkatinden kaçmadı. Conrad biri bir Dominikan olan Conrad Tors öbürü tek gözlü tek elli sıradan bir adam olan John adlı iki hizmetkârıyla birlikte Rhineland'e bir korku dalgası yayan aşırı sofu bir kişilikti. Neredeyse gittikleri her yerde her türden heretikle karşılaştılar. Sahip olduğu kör bağnazlık ile Kathar inancını gerçekte oluşturan niteliklere karşı umursamazlığı birleşince Conrad "Luciferanizm" adını verdiği yeni bir heretik inanç keşfettiğini düşündü. Onun bir zamanlar "Kathar" kelimesinin kedilerin kışlarının öpüldüğü şeytan ayinleri düzenleyenleri çağrıştırdığını anımsadığından kuşku yok. Tüm bu kurguya ek olarak Conrad büyük olasılıkla şeytanın dünyayı yarattığı inancı gibi Kathar öğretisinin hazmedilmemiş kimi öğelerini de kapsayan ayrıntılı bir demonoloji hazırladı. Heretiklerin şeytana ibadet ettikleri ve seks cümbüşleri düzenlediklerine inanıldı. Bu inançlar yeni değildi: tamı tamına aynı suçlamalar (kedi uydurması dışında) 1022'de Orleans heretiklerine de yöneltilmişti. Conrad bulgularını Gregory'ye aktardı. O da Haziran 1233'te Luciferanlar'ı kınayan *Vox in Rama* adlı bir genelge yayınladı.

Conrad'ın, deyim yerindeyse prosedürü hızlı ve kanlı oldu. Üçlünün yakaladığı talihsiz kişiler suçlu bulundukları gün içinde başka hiçbir soruşturma olmaksızın yakıldılar. Yüzlerce, hatta binlerce masum insan -bunların çoğunluğu sıradan, okuma yazması olmayan müminlerdi- öldürüldü. Bunların çok az bir yüzdesi Kathar'dı. Conrad'ın sergilediği düşmanlık ürkütücü boyuttaydı. Aylar içinde Montfort'un sahip olduğu ünün benzerine kavuştu. Hatta bir adım daha ileri giderek Seyn Kontu 2. Henry'yi heretiklikle suçladı. Kont Henry adil bir yargılama iste-

di ve Conrad'ın konta yönelttiği suçlamalar, çağırdığı tanıkların kontun düşmanı çıkmasıyla işlevsiz hale geldi. Bunun üzerine Trier ve Mainz başpiskoposları Gregory'ye Conrad'ın tutumunu şikâyet eden bir mektup yazdılar. Conrad hızla tepki vererek Henry ve yandaşlarına karşı bir Haçlı ordusu talep etti. 30 Temmuz 1233'te Conrad ordusunu hazırlamakla meşgulken yerel bir Fransiskan sorunları kendi yollarıyla çözmeye karar verdi. Mainz'dan Marburg'a dönmekte olan Engizisyoncu'nun yoluna çıktı ve onu bıçaklayarak öldürdü.

Kuzey Fransa ve Flanders bölgesiyle ilgilenen kişi, adı eski inancından dönmüş bir Kathar olduğunu belli eden Bulgar Robert'ti. Conrad gibi o da tutucu bir fanatikti ve yöntemleri "gaddarca ve keyfi"⁷³⁾ idi. Tarihçilere göre Robert heretikleri konuşma ve hareketlerindeki zaatlardan tanıyabiliyordu. Ayrıca şüphelinin kafasına yerleştirildiğinde onlara Robert'in istediği her şeyi söylediği iddia edilen bir aygıt da vardı.⁷⁴⁾ Robert bu görevi 1239 baharında Champagne'da Mont Aime'deki 180 heretiğin yakılmasına bizzat katılarak elde etmişti. Bölge on ikinci yüzyıldan beri Katharizm'le anılıyordu. Kitlesel katliamların daha fazla korku yaymayı ve bir düzine piskoposluk bölgesindeki piskoposlara topraklarında ortaya çıkarılan heretiklere neler yapıldığını göstermeyi amaçladığından kuşku yok. Robert 1244 yılında hâlâ şeytana karşı kendine özgü mücadelesini sürdürmekteydi, ancak en sonunda aşırılıkları nedeniyle gözden düştü ve tutuklandı.

Languedoc'ta Engizisyon

Gregory, Trier ve Mainz başpiskoposlarının Conrad hakkındaki şikâyetlerini ciddiye almış gibiydi. Her ne kadar onları Engizisyon hâkimini denetim altında tutamadıkları için paylasa da

73) Joseph R. Strayer, *The Albigensian Crusades*, s. i.

74) Lambert, s. 123.

75) Bu, bir Ortodoks için sıra dışı bir durumdur. Bu tür iddialar sonraları Cornelius Agrippa gibiler için de ortaya atılmıştır.

Engizisyon'un amacına ulaşabilmesi için daha yöntemsel ve kursuz bir yaklaşım sergilenmesi gerektiğinin farkındaydı. Bunu dikkate alarak 1233'te Toulouse, Albi ve Carcassone'a Engizisyoncular atadı. Bunların gelişiyle birlikte güneyde gerçek Engizisyon kuruldu ve Languedoc'ta yüzyıllarca sürececek zorlu bir hayat başladı.

Engizisyon bir kasabaya ya da köye geldiğinde yetkililerin ilk yaptığı şey din adamlarını prosedürleriyle ilgili bilgilendirmek olurdu. Ardından Engizisyoncular kilisede 14 yaşından büyük erkeklerin ve 12 yaşından büyük kadınların inançlarını açıklamalarını istedikleri bir vaaz verirdi. Açıklamayanlar ya da açıklayamayanlar doğrudan şüpheli listesine girer ve öncelikle sorgulanırdı. Cemaat, heretikliğe karşı yemin etmeye zorlanır ve yılda üç kere günah çıkarmaları istenirdi. Engizisyoncular onlardan geçmişte yaptıklarını düşünmelerini ve bir sonraki hafta tek tek günah çıkarmalarını ya da komşularını ihbar etmelerini isterdi. Gönüllü olarak günah çıkaran Katharlar heretikliğin olmadığı bölgelere yerleştirilir ve onların eski heretikler olduğunu belli edecek biçimde kıyafetlerine sarı haçlar takmaya zorlanırdı. Bu bir hafta içinde gönüllü olarak itirafta bulunmayan heretikler vakit geçirmeden Engizisyoncular'ın önüne çıkarılırdı. Engizisyon'un gözünde bir Ermiş olmak, onları barındırmak, onlara "bağlanmak" (*melioramentuma* katılarak), "heretikleştirmeye" katılmak (*consolamentum* yoluyla) ve başkalarını ihbar etmemek sapkınlık sayılıyordu. Birini suçlamak için Engizisyoncular en az iki tanığa ihtiyaç duyuyordu. Bu tanıkların isimleri heretikleri suçlamayı kolaylaştırdığı için daima kayıtlı tutulurdu. Engizisyoncular tuyler ürpertici ve kasten şoke edici bir taktikle heretik araştırmasını yaşayanlarla sınırlı tutmuyordu. İnsanlar ölü akrabalarının isimlerini heretik olarak verdiklerinde bu kişiler mezarlarından çıkarılıp yakılıyordu. İhbar edilen mevtanın yaşayan akrabaları varsa bunların evleri ve malları ellerinden alınıyor ve akrabalarının heretik olduklarını belirtmek için sarı haç tak-

maya zorlanıyorlardı.

Engizisyon, eline bir kez isim geçirdi mi şüpheli heretiklerin yakalanması konusunda acımasız davranıyordu. Engizisyoncular'ın bir evi arama ve heretiklerin yaşadığı bilinen evleri yakma hakları vardı. Elinde Eski ya da Yeni Ahit'le yakalanan herkes şüpheli sayılıyordu ve hasta ve ölmekte olanlar "şeytani ve menfur işler"⁷⁶⁾ gerçekleşmesin diye yakından izleniyordu (*consolamentum* almasınlar diye). Şüpheliler yakalandıklarında soru yağmuruna tutuluyorlardı: Hiç heretik gördüler mi ya da tanıdıklarını var mı? Kaç kere gördüler? Nerede gördüler? Heretiklerin yanında kimler vardı? Şüpheli evine heretikleri aldı mı? Aldıysa, onları kim getirdi? Heretikler kaç defa geldiler? Ayrıldıktan sonra nereye gittiler? Şüpheli onlara özendi mi? Şüpheli onlara özenen başkalarını tanıyor mu? Şüpheli, bir heretikleştirme ayinine tanık oldu mu? Olduysa, ayine katılanların adları neydi? Eğer heretikleştirilen kişi ölüm döşeğindeyse onu nereye gömdüler? İyileştiyse şu anda nerede?⁷⁷⁾

Engizisyoncular'ın görevlerini yaparken sergiledikleri acımasız fanatizme verilecek çarpıcı bir örnek Toulouse'taki bir kadının başına gelenlerdir. Bir Kathar mümini olan kadın ölmeden *consolamentum* almak ister. Ölüm döşeğindeyken ailesi ayini yönetmesi için bir Ermiş getirir. Ermiş gelir, ayini gerçekleştirir ve Engizisyoncular gelmeden kadının evinden ayrılır. Ne var ki, onlar ölüm döşeğinde gerçekleştirilen *consolamentumun* duyurumunu alır almaz kadını sorgulamaya giderler. Kadın, Kathar piskoposu Guilhabert de Castres ile konuştuğunu sanarak inancını tüm detaylarıyla anlatır. Yaşayabileceği yalnızca birkaç saat kalmış olmasına karşın kadın yatağıyla birlikte dışarı çıkarılarak yakılır.

76) Bilinmeyen kaynaktan alıntı. Muhtemelen Engizisyoncular'ın el kitabından alınmış, Barber, s. 145.

77) Bernard Gui, *Practica Inquisitionis*, Zoe Oldenbourg, *Massacre at Montségur*, s. 307-308.

Sahip olduğu güce karşın Engizisyon ateşli -ve çoğu zaman şiddetli- direnişle karşılaşmıştır. Albi'de Arnold Catalan'ın yardımcıları, ölümünden sonra heretik olmakla suçlanmış bir kadının bedenini mezarından çıkarmak için mezarlığa gitmekten çok korkmuşlardı. Ölkelenen Arnold yanına birkaç piskoposluk görevlisini alarak mezarlığa kendisi gitti. Üst kısımdaki toprağı açtı ve kazma işini aslarına bıraktı. Ama kimse bir şey yapamadan kalabalık bir güruh Arnold'un üzerine atladı ve onu ölesiye dövdü. Adamları, piskoposluktan silahlı bir grubun da müdahalesiyle yalnızca baygın Engizisyoncu'nun bedeninin Tarn Nehri'ne atılmasını önleyebildiler. Arnold katedralde güven içinde kendine gelirken dışarıdaki kalabalık kafasının uçurulup nehre atılması için bağırıyordu. Arnold tam olarak ayılmayı bile beklemeden bütün kasabayı aforoz etti. Başka yerlerde de benzer olaylar oluyordu. Cordes'te iki Engizisyon görevlisi kuyuya atılmış; Moissac'ta Engizisyoncular Peter Seila ve William Arnold heretikleri yakarken Cistercian keşişleri onları gizlemeye çalışmış; Narbonne'da Dominikanlar bir şüpheliyi tutuklamaya çalışırken bir tartışma kopmuş ve Dominikan manastırı talan edilmişti.

7. Raymond başlangıçta destekçiydi -başka türlü davranabilecek bir konumu da yoktu- ama 1235'te karşı koymak için bir şans elde etti. Papalık ile Kutsal Roma İmparatoru 2. Frederick arasındaki ilişkiler giderek geriliyordu. Aslında hiçbir zaman iyi geçinememişlerdi: Gregory'nin ruhani lider olarak yaptığı ilk işlerden biri Frederick'i haçlı seferleriyle ilgili sorumluluklarını savsakladığı iddiasıyla aforoz etmek olmuştu. Frederick en sonunda 1227 yılında Altıncı Haçlı Seferi için harekete geçince de Gregory onu bu defa aforoz edilmiş bir halde haçlı seferine çıkıttığı için aforoz etti. Raymond eğer Engizisyoncular'a daha fazla sınırlama getirilirse Gregory adına Languedoc'a müdahale etmeyi önerdi. Gregory kabul etti ve Engizisyon'un Languedoc'taki en fanatik görevlilerini dizginlemeye gayret etti. Biraz daha nefes alma şansı bulan Toulouselular ise daha fazla direnmeye baş-

ladılar. Katharlar ve yandaşları ya gizlenmişler ya da kasabadan gönderilmişlerdi. Ekim ayında Engizisyoncular protestocu bir grup tarafından taşlar ve dışkılar fırlatılarak Toulouse'tan dışarı atılana dek olaylar büyümeye devam etti. Raymond'un işbirliğine ihtiyacı olduğunu anlayan papa yalnızca konta kızdığını belirten bir mektup yazmakla yetindi ve yeni Engizisyoncu olarak Fransiskan bir rahip olan St Thiberyli Stephen'ı atadı. Fransiskanlar'ın Dominikanlar'dan daha insancıl olmalarının gerilimi biraz olsun azaltacağını umuyordu. Ne var ki, bu hamle de geri tepti; zira Stephen da en az bir Dominikan kadar fanatikti.

Engizisyon'un elde ettiği kimi kazanımlar da oldu. Katolik yapılan iki Ermiş Raymond Gros ve Solerli William düzinelerce isim verdiler ve Engizisyoncular'a Ermişler in gizlenebilmek için bir dizi strateji geliştirdiklerini söylediler. Bazı erkek ve kadın Ermişler evli çiftler gibi görünmek amacıyla birlikte geziyorlardı. Bazıları özellikle halk içinde et yiyordu. Kimileri siyah cüppeleri yerine mavi ya da koyu yeşil cüppeler giyiyorlardı. Bu tür hileler heretiklerin kurnazlığını ve yalancılığını ispatlayan kanıtlar olarak görüldü ancak bu tür bir kurnazlığa ve yalancılığa ihtiyaç duyulmasına neden olan da yine Katolik Kilisesi'ydı.

Trencavel ve St Gilles Ayaklanmaları

Engizisyon iğrenç görevine devam ettikçe hoşnutsuzluk da arttı. Raymond Roger'in oğlu Raymond Trencavel, Kilise görevlilerine karşı duyulan kinden yararlanmak istedi. Aragon'da sürgünde bulunduğu yerden bir ordu topladı ve 1240'ta atalarının sahip olduğu Carcassone'u kuşattı. Bir aydan uzun süren gergin ve kanlı bir çatışmanın ardından iki taraf ateşkes imzaladı. Raymond bir daha asla doğuştan gelen haklarını aramayacak ve bunun karşılığında yaşamasına izm verilecekti.

7. Raymond'un Trencavel ayaklanmasında bir rolü olmadı ancak ertesi yıl 7. Gregory'nin ölmesiyle askeri bir müdahalede bulunma şansı olduğunu düşündü. Papalığın onu durdurmak gibi

bir niyeti yoktu; zira Gregory'nin halefi 4. Celestine yalnızca 17 gün papa olarak kaldı ve 2. Frederick'in Roma'ya yönelik saldırıları nedeniyle onun halefi 4. Innocent ancak Haziran 1243'te seçilebildi. 1242 baharıyla birlikte Raymond İngiltere Kralı 3. Henry'yi ve Aquitane'daki en güçlü baron olan Lusignanlı Hugh'u güçlerini birleştirmeye ikna etti.

Ayaklanmanın başlangıcını ilan edermiş gibi 28 Mayıs'ta Engizisyoncular St. Thiberyli Stephen ile William Arnold Montsegur'dan küçük bir grup Kathar destekçisi tarafından öldürüldüler. Haber tez yayıldı ve büyük bir coşkuyla karşılandı. Hatta bir köy rahibi Engizisyoncular'ın ölümünü kutlamak için kilisesinin çanını çaldı. Günler içinde Raymond'un güçleri Fransız topraklarını ve Dominikan mallarını kolayca ele geçirdi. Yazın sonuna doğru sanki askeri müdahale başarılı olmuş gibi görünüyordu ancak ardından bir şeyler yanlış gitmeye başladı: Henry kendini yok etmekten başka işe yaramayacak denli küçük bir güçle çıkageldi ve Fransız güçleriyle Bordeaux yakınlarında birleşti. Henry'nin şövalyeleri arasında genç Simon de Montfort da vardı. Lusignanlı Hugh bir anda kaybeden tarafta olduğundan endişelenerek Fransızlar'a katıldı. Ölüm çanları Foixlı Roger Bernard için çalıyordu. Ailesinin güney yanlısı, Kathar yanlısı, Fransız karşıtı uzun geçmişine karşın Roger Bernard da ayaklanmanın bastırıldığını anladı ve Fransızlar'la barış için pazarlığa girişti. 7. Raymond her şeyi kaybettiğinin farkındaydı. Ocak 1243'te tüm koşulları kabul etti. Bu St Gilles ailesinin Languedoc'taki gücünün sonuydu ve herkes bunun farkındaydı.

Montségur'un Düşüşü

Raymond sorununu aştıktan sonra artık Kilise'nin yalnızca tek bir engeli kalmıştı: Montsegur'daki Pirene Kalesi; Innocent'in "huzur ve iyi niyet" kampanyası günlerinden bu yana bir Kathar sığınağı olan sözde "Şeytan Sinagogu". 1243 baharında Beziers'te yapılan bir konsilde Montsegur'a karşı harekete geçilmesi

kararı alındı. Mayıs sonuyla birlikte Carcassone'daki kraliyet temsilcisi Arcisli Hugh'un önderliğindeki ordu Montsegur girişine geldi. Kalenin zaptedilemezliğini iyi bilen ordu uzun bir bekleyiş içine girdi.

Montsegur 1204 yılında Pereilleli Raymond tarafından güçlendirilmişti. O bizzat bir Mümindî ve annesi ile üvey annesi Ermiş'ti. Kale, Albigen Seleri boyunca Katharlar için bir sığınak olmuştu. Engizisyon çalışmaya başladığında Toulouselu Kathar piskoposu Guilhabert de Castres, Raymond'dan kalenin inancın merkezi olmasını talep etmişti. 1240 civarlarında Guilhabert (doğal sebeplerle) öldüğünde haleli Bertrand Marty tarafından korunan yaklaşık 200 Ermiş kalede yaşamaktaydı. Kale Pereilleli Raymond tarafından 1240 yılı öncesinde lord ilan edilen Mirepoixlı Peter Roger öncülüğündeki 98 şövalye tarafından korunuyordu. Raymond, Engizisyon darağacının Languedoc civarlarında dolaştığını bildiği için toplumun silahlı bir korumaya ihtiyaç duyacağına karar vermişti. Kathar Mümini bir aileden gelen Peter Roger pasifist Ermişler'den çok savaşçı Paulikanlar'a yakındı: toplumun ayakta kalmasını sağlamak için silahlı soygun yapılmasına karşı değildi ve Avignonet'teki cinayetlerin kışkırtıcısıydı. Montsegur iyi günlerinde yoğun bir ibadet ve ticaret merkeziydi. Hacılar uzun mesafelerden Ermiş duası almak, *consolamentum* almak veya sırlı inzivaya çekilmek için geliyorlardı. Müminlerin ihtiyaçlarına karşılık verdikleri zamanların dışında Ermişler toplumu ayakta tutmak amacıyla dokumacı, nalbant, mumcu, hekim ve aktar olarak çalışıyorlardı. Kuşatmanın başladığı dönemde orada yaşayan insanların toplam sayısı -şövalyelerin aileleriyle birlikte- 400 civarındaydı.

Arcisli Hugh'un dağın iki millik çevresini sarabilecek kadar çok adamı yoktu ve böylesine sarp bir bölgede mancınık kullanmak işe yaramazdı. Hugh'un doğrudan saldırmak dışında bir seçeneği yoktu. Askerleri zirveyi ele geçirmek için birkaç deneme yapılar ancak her defasında Montsegur'un surlarından Peter Ro-

ger ve adamları tarafından atılan oklar ve başka malzemelerle püskürtüldüler. Yorgunlukla dolu geçen birkaç ayın ardından Noel'le birlikte Hugh'un ordusu hayal kırıklığına uğramış haldeydi. Moral kazanmak için bir atılıma ihtiyaçları vardı. Hugh zirvenin en doğu ucundaki kayalık olan Roc de la Tour'un tepesindeki burca doğru saldırı emri verdi. Adamları geceleyin Roc'a tırmandılar ve beklenmedik biçimde garnizonu ele geçirdiler. Burcu savunanların tamamı öldürüldü. Gün ısıdığında kraliyet birlikleri tırmandıkları yere korku dolu gözlerle bakarak gündüz olsa asla bu yokuşu çıkamayacaklarını anladılar. Bu durum kraliyet güçlerine yalnızca birkaç yarda uzaklıktaki asıl kaleye karşı iyi bir mevzi sağlamış oldu. Vakit kaybetmeden mancınıkları kurmaya başladılar. Ardından bombardıman başladı.

Montsegur'un surları içinde ibadet atmosferi iyice yoğunlaşmıştı. Peter Roger'in adamları Roc'taki mevzilerinden giderek daha da yaklaşan Fransız birlikleriyle çarpışırken Bertrand Marty ve Razes Kathar piskoposu Raymond Agulher hem garnizonun hem de savaşamayanların ruhani ihtiyaçlarını gideriyorlardı. O sırada bir haberci gelerek 7. Raymond'un kuşatmayı kaldırmak için müdahalede bulunabileceğini bildirdi. 2. Frederick'in Montsegur'u özgürleştirmek için bir plan yaptığı söylen-tileri de dolaşmaya başladı. Haftalar geçti ama kimse gelmedi. Sonunda 2 Mart 1244'te Peter Roger, Arcisli Hugh'a kalenin teslim olduğunu bildirmek için dışarı çıktı. Galip gelenler oldukça naziklerdi: Engizisyon tarafından sorgulanmayı ve Kilise'ye sadakat yemini etmeyi kabul edecek herkes gitmekte özgürdü. Avignonet cinayetleri de dâhil olmak üzere geçmişteki suçların tamamı affedilecekti. Ermişler için seçim şansı en az Minerve ve Lavaur'daki atalarının sahip olduğu kadar netti: Ya Katharizmi reddet ya da yanarak öl. Karar vermek için iki haftaları vardı.

Ermişler için seçim şansı yoktu. 200 kişi arasından biri bile tövbe etmeye niyetli değildi. İki haftalık ateşkes süresini mallarını ailelerine ve yandaşlarına dağıtmakla geçirdiler. Peter Ro-

ger'e Ermişler tarafından satmak ya da vermek amacıyla dikilen yeleklerden 50 adet verildi. Bu süreçte kale içinde tarif edilemez bir atmosfer olmalıydı. Ermişler'in, gözyaşları vadisinden yani maddi dünyadan geçişlerinin, kısa süre içinde son bulacak olmasından kaynaklanan neşeyle karışık bir keder hâkimdi. Ateş-kesin son Pazar günü 21 Mümin -bunlardan bazıları Montsegur'a sırf Peter Roger'e kaleyi savunması için yardım etmek amacıyla gelmişlerdi ve özgür kalma şansları vardı- *consolamentum* almak istedi. Bunu yaparak dağın hemen eteğindeki odun yığınının üzerinde yerlerini ayırttıklarını biliyorlardı. Eğer Katharizmin tüm tarihi boyunca onun inancının gücünü ve çekiciliğini yansıtan bir an varsa, o da işte bu sıra dışı andı. Bunların tamamı *consolamentum* aldı.

16 Mart 1244 Çarşamba günü ilk ışıkla birlikte Montsegur boşaltıldı. Peter Roger ve şövalyeleri ile bunların aileleri serbest kaldı. Aynı esnada Ermişler hep beraber odun yığınlarının üzerinde yakıldı. Bunların arasında toplumun her kesiminden insan vardı: Pereilleli Corba ve kızı Esclarmonde (aynı zamanda biri Pereilleli Raymond'un karısı diğeri kızı olarak) soyluydu, William Garnier bir köylü olmasa da Pereilleliler'in yanında oldukça alt sınıflardandı. Son dakikada fikrini değiştiren 21 kişi oldu. Bunların arasında Bertrand Marty ve Raymond Agulher de vardı. Arcisli Hugh ve Narbonne başpiskoposu Peter Amiel odun yığınları üzerinde yananları seyrettiler. Yakma işleminin gerçekleştiği bu alana hâlâ *Yakılanların Bölgesi* denmektedir.

Montségur Sonrası Engizisyon

Katharizmin son mevsisinin düşmesiyle Ermişler ve Müminler kendilerini daha az sığınagın ve koruyucunun olduğu bir dünyada buldular. Hiç kimse güvende değildi. Peter Garcias 1247 yılının Büyük Perhiz günlerinde Toulouse'ta kendini feda ederek bu gerçeği öğrenecekti. Bir Fransiskan olan akrabası William onu inanç ve öğreti konularında tartışmak üzere düzenledik-

leri toplantıya davet etmişti. Doğal olarak Peter'ın William'a kendi Kathar inancıyla ilgili açıklamalar yapmak konusunda endişeleri yoktu. Sonuçta William aileden biriydi. Peter, Roma Kilisesi'ne yüklendi ve onu "zehir saçan bir lahişe" olarak niteledi. Ona göre Musa'nın öğretisi "*hayal ve kibirden başka bir şey değildi.*"⁽⁷⁸⁾ Ancak Peter çok fazla güvenmişti: Hekim Basileios'un yaşadıklarına benzer bir sahne eşliğinde arka tarafta bir perdenin arkasında Peter'ın itiraflarını kaydeden bir grup yazıcı vardı. Peter Engizisyon'a teslim edildi.

Ailesini Engizisyoncular'a ihbar eden tek kişi William Garcias değildi. Eski bir Kathar Ermişi olan Lunelli Sicard "*kendisine gece yatmak için bir yatak ya da bir kavanoz bal veren*"⁽⁷⁹⁾ eski yandaşlarını ve destekçilerini ihbar etti. Verdiği listede kendi ailesi de vardı. Sicard'ın ihaneti Kilise tarafından ödüllendirildi ve geç yaşlarına kadar yaşamasına izin verildi.

Bunlar birçok örnekten yalnızca ikisiydi. Düşünce suçu benzeri bir yasaklama sürecine ön ayak olan kişiler Cauxlu Bernard ile St Pierreli John'du. Sadakat yemini eden 5000'in üzerinde kişinin yaşamasına izin verildi ancak bu rakam aynı dönemde öldürülenlerin yalnızca küçük bir kısmıydı. Malcolm Lambert'in yazdığı gibi Bernard, John ve din kardeşleri çalıştıkları bölgelerde Kathar inancının, pratiklerinin ve aldığı desteğin "eksiksiz ve kapsamlı bir resmini"⁽⁸⁰⁾ çıkarmaya çalışıyorlardı.

Katharlar için yakalanma aşaması büyük bir karmaşaya yol açıyordu: Ermişlerin yalan söylemesi ya da yemin etmesi yasaktı. Ne yaparlarsa yapsınlar inançlarını kirletmiş olacaklardı. Bazıları doğruyu söyleyerek diğer Ermişleri, müminleri ve yandaşları etkilemeyi seçerken diğerleri yalan söylediler ya da olabildiğince az bilgi verdiler. Kimileri işbirliğine yanaşarak çift

78) Lambert, s. 160.

79) O'Shea, s. 229.

80) Lambert, s. 217.

tarafı ajan oldular ve Kathar müminleri gibi yaşamaya devam ettiler. Bu arada kaçak Ermişleri evlerine alarak onları ihbar ettiler. İşbirliği oldukça riskliydi, zira dönemlere karşı misillemelere başvuruluyordu. Bunun örneklerinden biri de Montfort yıllarında bir Ermiş olan ancak sonradan karısıyla (o da bir Ermiş'ti) birlikte Katolikliğe dönerek muhbirliğe başlayan Arnold Pradier'di. Engizisyon onları Toulouse'taki Narbonnes Şatosu'na yerleştirdi ve masrafları Kilise tarafından karşılanacak şekilde yaşamalarını sağladı.

Direnış devam ediyor olsa da -Castelbon'da Engizisyoncu zehirlenmiş ve kale saldırıya uğramıştı- çok az insan bir şeyler yapabiliyordu. Engizisyon "tekrarı olmayan tek bir sorgulama sürecinden ziyade yerleşik bir kurum olarak"⁽⁸¹⁾ yaşamın bir gerçeği halini almıştı. İnsanlar, yanlış ya da eksik ifade verdiklerinden şüphelenildiğinde, asil soylu ya da köylü olduklarına bakılmaksızın yeniden Engizisyoncular'ın önüne çıkarılıyorlardı. Bu türden yoğun bir baskıyla karşılaşan soylular artık Kilise'yle uğraşma şanslarının kalmadığını anladılar. 7. Raymond bile Haziran 1249'da Agen'de 80 kişiyi yakarak şüpheli heretikleri infaz etmeye başladı.

Queribus'un Düşüşü

Engizisyon amansız çalışmasını sürdürürken tüm çabalara karşın ayakta kalmayı başarabilmiş bir Kathar kalesi vardı. Queribus'un on birinci yüzyıldan kalma kalesi Corbieres'te kayalık bir yamacın tepesindeydi. Montsegur gibi onun da erişilmezliği kuzeyli güçlerin saldırılarından korumuştı. Kale Oliver Termes'in Simon de Montfort'tan 1220'li yılların başlarında vergi alan kuzeyli Haçlı askeri Roucyli Alan'ın ölümünün ardından Termes'teki ata topraklarına geri dönmesiyle birlikte yıllardır kaçak Katharlar'a ev sahipliği yapmaktaydı. Oliver 1240'ların

81) Abels ve Harrison, *Medieval Studies*, 41, s. 223.

başlarında Trencavel ve St Gilles'deki ayaklanmalarda rol oynamış ve bu nedenle Queribus'un kuzey doğusundaki Aguilar kalesini kaybetmiş, ayrıca aforoz edilmişti. Kilise'nin ona duyduğu güven, 6. Raymond'a duyduğu güvenle aynıydı. 6. Raymond gibi o da aforoz edildikten sonra Barberalı Chabert'le birlikte Queribus'ta Katharlar'ı korumaya devam etmişti. Bu durum Oliver'in 1247'de Kral 9. Louis'ye itaat etmeye zorlanmasına kadar sürmüştü. Yedinci Haçlı Seferi'nde (1249-1254) Aguilar'la birlikte topraklarından bazılarını geri kazanan Oliver biraz olsun toparlanmış oldu. Ne var ki 1255'te Haçlı seferinden dönüşünde son bir ihanete zorlandı: Barberalı Chabert'i yakalayarak Engizisyon'a teslim etmek zorundaydı.

Montsegur'un düşüşünden farklı olarak Queribus'un düşüşü üzerindeki esrar perdesi hâlâ aralanmamıştır. O dönemde orada ne kadar Kathar'm yaşadığı bilinmemektedir ve kalenin güç kullanarak mı yoksa kendi kendine mi teslim olduğu anlaşılamamıştır. Ancak Ağustos 1255'te düştüğü kesindir. Oliver, Chabert hayatını pazarlık yaparak kurtarmıştır ve kaledeki Katharlar'ın tümü kaçmayı başarmıştır. 1255-56 kışında Louis'nin Carcassone'daki temsilcisi Auteilli Peter bu kaleyle birlikte yine Katharlar'ı barındırdığı bilinen komşu Puylaurens Kalesi'ni de ele geçirmiştir. Artık İyi Hristiyanlar'ın arkasına saklanabilecekleri bir kale kalmamıştır. Kathar cemaati yeraltına itilmiştir.

AUTIER DİRİLİŞİ

Queribus'un düşüşünün ardından gelen yıllarda Katharizmin varlığı hayali olmakla sınırlıydı. Sabartesli bir soylu ve Kathar ermişi olan St  phanie de Ch  teauverdun'a göre hayatta kalan üst düzey Katharlar dağlarda yaşamaktaydı. William Prunel 1258-1283 yılları arasında faaliyet göstermiş bu Ermişler'den biriydi. Engizisyonun aralıksız çabalarına karşın Languedoc'tan yok edilmesi en zor şey Katharizmin derin k  kleriydi. Bölgenin yüzyıllarca maruz kaldığı tüm zalimliklerin ve zorlukların ardından bile insanlar hâlâ eski dinlerini tamamıyla terk etmek konusunda istekli değillerdi. Bunun kanıtlarından biri William'ın Toulouse'ta geçirdiği bir aydı: Bir Kathar olarak tanınıyordu ancak onu kimse ele vermemişti. Inancını yaymaya devam etti ve cemaati arasında soyluluğu ve dindarlığıyla tanındı. Bir diğer Ermiş William Pages de aynı dönemde aktifti ve zamanını Lombardy'de geçirerek hayatta kalmayı başardı.

Bir Kathar'ı ele verme konusundaki isteksizlik dışında Engizisyon'un karşılaştığı başka sorunlar da vardı. Bunların arasında en

öne çıkan Engizisyoncular, piskoposlar ve kraliyet yetkilileri arasındaki ilişkiydi. Her ne kadar baskı aygıtı genellikle etkili olsa da bu etki yöreden yöreye farklılık gösteriyordu. Örneğin Narbonne'da Engizisyoncular'a yönelik düşmanlık öyle azalmıştı ki 1260'ların başlarında Beziers ile yapılacak ruhani olmayan bir tartışmaya kasaba adına katılmaları istenmişti. Albi'de piskopos ve Engizisyoncular kraliyet temsilcileriyle Katharlar'ın mallarına el konması konusunda uzun yıllar çekişmişlerdi. Piskopos ailelerin mülksüz kalmasına karşı daha yumuşak bir politika izlenmesini savunurken Engizisyoncular da onu destekliyordu. Kraliyet temsilcileri yerel halk tarafından saldırıya uğradı ve sonuçta piskoposun malları kraliyet güçleri tarafından yağmalandı.

Engizisyoncular'a dair şikâyetlerin arttığı on üçüncü yüzyılın son yirmi yılında sorunlar daha da derinleşti. Engizisyon kraliyet temsilcilerini heretiklerle işbirliği yapmakla suçlayarak misillemeye girişti: 1275 öncesindeki 50 yıl boyunca bu şekilde yalnızca iki şikâyet varken 1275-1306 arasında tam otuz şikâyet oldu.⁽⁸²⁾ Fransız kralı 4. Philip ile papalık arasındaki -her zaman çok uyumlu olmayan- ilişki de işin tuzu biberi oldu. Philip Engizisyoncular'a karşı tavrı aldı. Bu gerilimlerin sonucu olarak 1297-1300 arasında yapılan heretiklik tutuklamalarının çoğu politik nedenlerden kaynaklandı. Papa 8. Boniface 1303 yılında ölünce Philip tavrından vazgeçti ve Engizisyoncular görece daha rahat çalışmaya devam ettiler. Bunu yaparlarken beklenmedik bir şeyle karşılaştılar: Bir Kathar dirilişi vardı.

Peter Autier

Peter Autier Foix'nın iç bölgelerindeki Ax-les-Thermes adlı küçük bir kasabadandı. 1240 yılı civarında doğmuştu ve yazıcılık yaparak rahat bir yaşam sürmekteydi. Yazıcılar Orta Çağ'ın -vasiyetler, sözleşmeler gibi- yasal belgeler hazırlayan en önem-

82) Lambert, s. 226.

li adamlarıydı. Peter'in bir karısı ve bir metresi vardı. Her iki kadınla da ayrı aileler kurmuştu ve bu durum onun toplumsal konumunu etkilemiyordu. 1270'ler boyunca aile şirketi Foixlı 3. Roger Bernard için çalıştı ve gıderek daha fazla devlet işi üstlendi. Bu durum şirketin statüsünü ve kazancını yükseltti. Ardından 1296'da her şey değişti.

Bir gün Peter bir kitap okudu. Kitabı genç kardeşi William'a gösterdi ve ne düşündüğünü sordu. William yanıtladı: "*Bana ruhlarımızı kaybettiğimizi hissettiriyor.*" Peter bu fikri onayladı ve dedi ki: "*Haydi kardeşim gidelim ve ruhlarımız için kurtuluşu arayalım.*"⁸³ Hangi kitabı okudukları bilinmemektedir, ancak Rene Weis'e göre "*o mutlaka Aziz Yuhanna'nın kitabı olmalıdır.*"⁸⁴ Consolamentum almak için hâlâ aktif Kathar topluluklarının olduğu Lombardy'ye gitmeye karar verdiler. Peter'in ailesinde bir Katharizm geçmişi vardı -1230'larda yaşayan baba oğul Peter ve Raymond Autier muhtemelen akrabalarıydı-⁸⁵ ama asıl önemli olan Peter'in kendini nasıl bir işin içine attığının bilincinde olması ve konforlu yaşamına yüz çevirebilmesiydi.

Ekim 1296'da William'la birlikte Lombardy'ye gittiler. Gidişlerinin etrafındaki sır perdesi hâlâ aralanabilmiş değil. Peter'in görünüşe göre Ax'ın mirasyedilerinden Simon Barre'ye büyük bir borcu vardı. Simon alacaklılarını korkutmak ve gerektiğinde öldürtmek konusunda nam salmıştı. Borcunu ödemek için Peter Autier sığırlarının tümünü Tarascon'daki Michaelmas panayırında satmıştı. Bundan sonrası tamamen varsayımı: Peter ve William muhtemelen 4 Ekim civarında Lombardy'yi terk ettiler. Bu borcun, sırf Peter Ax'ı ruhani değil de finansal sebeplerle terk ediyor görünsün diye yapıldığı da ihtimaller arasında. Hereklikten ziyade borç söylentileri Ax'ta dört bir yana yayıldığına

83) Rene Weis, *The Yellow Cross*, s. 77.

84) Weis, s. 77.

85) Weis, s. 73.

Autier kardeşlerin İtalya'ya kaçması için daha fazla zaman yaratılmış olacaktı. Simon Barre'nin Katharlar'a sempati duyduğu düşünüldüğünde bu akla daha yatkın gibi görünüyor.

Peter ve William, Peter'in gayri meşru oğlu Bon Guilhem ve Autierler'in yakın dostu Peter de la Sclana ile birlikte seyahat ettiler. Sonradan yol üstünde onlara Peter'in kızlarından biri ve onun kocası da katıldı. Peter ve William, Piedmont'un güney doğusunda yüzyılın ortalarından beri Languedoclu sürgün Katharlar için bir sığınak haline gelmiş olan Cuneo kasabasında İtalyan bir Ermişten *consolamentum* aldılar. Ardından 1297'de St Martin günü (11 Kasım) civarında Bon Guilhem tekrar Ax'ta görüldü. Orada kalabalık Autier ailesini ve yandaşlarını Peter ve William'ın İtalya'da Ermiş olduğu ve onlar için güvenli olduğu zaman geri dönmek istedikleri konusunda bilgilendirdi. 1299 sonbaharında Toulouse'ta görünen Peter önce döndü. Ziyaret sebebinin para takası yapan birini görmek olması yolculuğunun parasal durumunu güvence altına almaya öncelik verdiğini göstermektedir. Yapığı tüm özenli planlara karşın, Peter Autier'nin üç yıl önce Katharizme döndürmeye çalıştığı genç dul Raymonde de Luzenac'ın oğlu tarafından tanınan Peter'in ortaya çıkarılması uzun sürmedi. Genç de Luzenac o zamanlar hukuk öğrenimi görüyordu ve borç batağındaydı. Peter Autier, de Luzenac'ın borçlarını ödeyerek onu susturdu.

Bu arada, William da misyonerlik görevini sürdürmek için Tarascon'da tekrar görüldü. Kardeşleri Lombardy'de iken aileleriyle iletişime geçtiler. 1300 yılı itibarıyla kardeşler için döndüklerinde kullanabilecekleri geniş bir güvenli evler ağı kuruldu. 1300 yılının kış ve bahar ayları boyunca William ve başka bir Ermiş olan Saint Papoullu Peter Raymond bir Kathar Müminleri ailesine ait olan bir güvercinlikte kaldılar. Engizisyonun gücü düşünüldüğünde Peter ve William'ın ufacık bir başarı şansı elde etmek için bile komando tarzı bir yaşam sürmeleri zorunluydu.

Başarılı da oldular. Kardeşler bir düzine insana *consolamentum*

sağladılar ve bu insanlar kelamı yayma işinde yardımcı oldular. Bunlar arasında Saint Papoullu Peter Raymond, dokumacı Prades Tavernier, Amiel de Perles, Peter'in oğlu James, James'in arkadaşı Axlı Pons ve bilinen son kadın Ermiş olan Aude Bourrel vardı. Grup, korunma ve destek için Autier ailesine güveniyordu. Bernard Marty -muhtemelen Montsegur'da ölen büyük Kathar piskoposu Bertrand Marty'nin akrabası- Ermişler için gözcülük ve muhafızlık yapan bir çobandı (William ve Peter Raymond'un kaldıkları güvercinliğin sahibi de onun babasıydı) ve onun ağabeyi Arnold da Autier Ermişlerinden biri olacaktı. Limouxlu Martin Erances grubun kasası görevini üstlendi; karısı ölüm döşeğinde Peter Autier'den *consolamentum* alacak olan bir Kathar destekçisiydi. Taixli Bertrand hayatı boyunca bir Kathar mümini olan kendi çapında bir soyluydu. Sıkça, Ermişler'e, Autierler Lombardy'den döndüklerinde onlara gönderdiği şarap fıçısı gibi hediyeler verirdi. Gerektiğinde onların malikânelerinde kalmalarına izin verirdi. Bertrand'ın karısı dindar bir Katolik'ti ve Bertrand hayatı boyunca bu konuda sızlanmıştı. Ancak karısı onun Autierler'i desteklemesine ses çıkarmadı ve onu asla ele vermedi. Sybille Baille'nin Ax'taki evinde Ermişleri saklamak için gizli bir odası vardı. Quie'deki de Area kardeşlerin de tahıl depolarının altında buna benzer bir rahip gizleme mekânları vardı.

Grup 1300 baharında işe girişir girişmez tehlikeyle burun buruna geldi. Bir Kathar Mümini gibi görünen William Dejean tarafından ele verildiler. Autier grubuna katılmak istediğini söyleyen Dejean ertesi gün Pamiers'teki Dominikan buluşmasına gitti ve Katharlar'ı Engizisyon'a ihbar etmeyi teklif etti. Ancak bilmediği şey konuştuğu rahibin Peter Autier'nin yeğeni Raymond de Rodes oluşuydu. Raymond hemen kardeşi William'a o da Autier kardeşlerden bir Kathar olmayan Raymond Autier'e söyledi. William ve Raymond Dejean'la hemen ilgilenilmesi gerektiğini düşündüler. Bir dağlık bölgeye götürülen Dejean dört Mümin

tarafından feci şekilde dövüldü. Sorgulandığında, Autierler'i Engizisyon'a ihbar etmeye yeltendiğini söyledi. Dörtlü Dejean'ı aşağıdaki dar geçide fırlattılar. Bedeni hiçbir zaman bulunamadı.

Bir dizi önemli Kathar destekçisini sorgulayan Engizisyoncular Peter Autier'in oldukça kendine özgü öğretisinin farkına vardılar. O, Doketizmi bir adım ileri taşıyan bir radikal düalistti. Doketik öğreti İsa'nın bedenselliğini reddederken Peter bir yandan da Bakire Meryem'in de aynı şekilde iyi niyetin bir göstergesi olduğunu ve bedensel olmadığını savunmaktaydı. Aynı zamanda bir kadının cennete gidebilmesi için öncelikle ruhu bir erkeğin ruhuna dönüşmeliydi. Bu kadın düşmanı niteliğine karşın Peter mizahi yönleri de olan popüler ve başarılı bir vaizdi. Bir keresinde haç çıkarmanın sineklerden kurtulmanın iyi bir yolu olduğunu söylemiş; başka bir defasında ise eğer Müminler Katolikler'in arasında kalıp da haç çıkarmak zorunda kalırlarsa kendilerine şunu söylemelerini istemişti: *"bu alnım bu sakalım bu bir kulağım bu da diğer kulağım."*⁽³⁶⁾ Ekmek şarap ayini üzerine, tüm inananları doyurabilmesi için İsa'nın bedeninin bir dağ kadar büyük olması gerektiğini belirtmişti. Dahası; eğer Ekmek Şarap ayinindeki Dönüşüm iddiası gerçekse sindirim sürecinin ardından rahiplerin ve inananların bağırsaklarında bir Tanrı taşıyacaklarını ve bu Tanrının kaçınılmaz biçimde bir sonraki ihtiyaç molasında tuvalete boşaltılacağını anlatmıştı.

Endura

Autier Katharizmi kendisinden önce gızlılık içinde çalışan diğer Katharizmler'den farklıydı. Hiyerarşi yoktu: Peter Autier bir piskopos ya da keşiş değil basit bir Ermiş'ti ve bu yeterliydi. Ermişleri geceleri seyahat eder ve Bernard Marty gibileri taralından Sabartes'in dağlık arazilerinden geçirilirlerdi. Gündüz seyahat ettiklerinde tüccar ya da seyyar satıcı kılığına girerlerdi (Peter ve William Lombardy'deki *consolamentum*un ardından geriye dönerken bıçak satıcısı kılığına girmişlerdi). Mahzenlerde, tavan

aralarında, güvercinliklerde, barakalarda ve tahıl depolarında uyumuş ve ders vermişlerdi.

Grubun temel etkinliği ölmek üzere olanlara *consolamentum* vermektir. Engizisyon tarafından büyük bir hasara uğramış olan, kocaların Kathar inançlarını karılarından, karıların Kathar inançlarını kocalarından sakladıkları bir toplumda Ermişlerin ziyaretleri tedbirli ve iyi zamanlanmış olmalıydı. Biraz erken geldiklerinde *consolamentum* alan Müminin ölmesini bekleyemezler ya da aynı şekilde biraz geciktiklerinde yapacak hiçbir şeyleri kalmazdı. Ancak bazı ayinler gerçek anlamda gözü peklik istiyordu. Gentile d'Ascou adında bir kadın Eylül 1301'de Ax'taki bir hastanede ölmek üzereydi. Bir akşam geç vakitte William Autier geldiğinde kadın yürümek ya da destek olmaksızın oturmak için çok zayıfı. Hastane aynı zamanda gayri resmi bir genelev olarak işletildiğinden -fahişeler işlerini kasaba yakınlarındaki termal havuzlarda görürlerdi- William *consolamentumu* hastanenin arkasındaki bahçede yapmak zorundaydı.

Üç yıl sonra William belki de cesaret gerektiren *consolamentum*ların en ünlüsünü Peter de Gaillac'ın annesi Gaillarde için Tarascon'da gerçekleştirdi. 50 kadar insan son saygılarını sunmak için Gaillarde'nin yatağının başucundaydı. William'ın *consolamentumu* gerçekleştirmek için tam bir mahremiyete ihtiyacı olduğundan Peter'in halası Esclarmonde, hâlâ Gaillarde'nin *consolamentum* alması için vakit varken taziyyeye gelmiş olanları evin dışına çıkarmak için bir bahane bulmasını istedi. Peter annesi için ortamın çok sıcak olduğunu (Ağustos ayıydı) ve herkesin çıkması halinde çok rahat edeceğini söyledi. Plan işe yaradı ve odada ölen kadınla birlikte yalnızca Esclarmonde ve Peter'in bü-

86) Lambert s. 249. Peter'in yakınındaki Ermişlerin tümünün onunla Meryem ve kadınlar konusunda aynı fikirde olmadığı bilinmelidir. James Autier babasıyla birçok konuda hemfikir olsa da William Autier Meryem'in gerçek bir kadın olduğuna, Belibaste ise Araf'a ve Üçleme'ye inanmaktadır. Bu da onu ironik şekilde Katolik inancına yaklaştırılmaktadır. Lambert, s. 252-255.

yükannesi Alissen'de kaldılar. Odayı içeriden kilitledikten sonra Esclarmonde gizli bir geçitten William Autier'nin beklemekte olduğu komşu eve geçti. Ona kendi pelerinini ve cüppesini verdi. William eve Esclarmonde gibi geldi ve *consolamentumu* gerçekleştirdi.

Bu olayların ilkinde *consolamentumun* ardından *endura* adı verilen bir uygulama yapılmıştı. Bu uygulamada yeni *consolamentum* almış Kathar'a hayatta kaldığı süre içinde soğuk su dışında başka bir şey verilmesi yasaktı. Ermişler yakalanma korkusu nedeniyle *consolamentum* verilen kişiyle öngörülen diyetten sapıp sapmadığından emin olabilecek kadar uzun kalamadıkları için *endura* yeni Ermiş olmuş Kathar'ın inancın gereklerine bağlı kalmasını sağlıyordu. Gentile d'Ascou *consolamentumun* ardından altı gün boyunca soğuk su dışında bir şey almadı. Montailou'dan Guillemette Aralık 1299'da ölüm döşegindeyken 15 gün boyunca *endura*'da kaldı. En uzun *endura* uygulaması Coustaussa'dan bir kadının ölene dek geçirdiği 12 haftaydı. (Ancak bu, ölmek isteyen bir kadının *endura* uygulamasını kendini ölümüne aç bırakmak için bir bahane olarak kullanması gibi görünmekte.)⁽⁸⁷⁾

Ne var ki *enduralar* her zaman planlandığı gibi yürümezdi. 1300'ün başlarında Bernard Marty ateşlenip yatağa düştüğünde *consolamentum* aldı ve *enduraya* tabi tutuldu. Üç günün ardından daha fazla dayanamadı ve bir şeyler yemek istedi. İyileştikten sonra da Ermişler'in en sadık yardımcılarından biri oldu.⁽⁸⁸⁾ 1302'de Sybille Autier, Ax'taki evinde ölmeye yattı. Yanında annesi, Katolik üvey kardeşi William ve Raymond Autier'in karısı Esclarmonde vardı. Sybille'nun bir Kathar olmayan kocası karısı-

87. Guillemette Marty, İngilizisyoncular'ın gelerek *endura* sürecinde onu bir şeyler yemeye zorlayacaklarından korkup zehir içerek ve kendini yaralayarak intihara kalkışmıştı. En sonunda zehir etkisini göstermeye başladığında bir ayakkabıcı iğnesini kalbine saplamaya çalışıyordu. Weis, s. 97.

nın *consolamentum* almak istediğini bilmiyordu ve yatağında uyuyordu. William ölmekte olan kadının başucunda boş yere beklemekteydi. Esclarmonde -yakındaki bir evde beklemekte olan- William Autier'nin gelmesi ve *consolamentum*u gerçekleştirmesi için ondan kurtulmak konusunda umutsuzluğa kapıldı. Katolik William'dan birlikte kendi evine gitmelerini istedi. William kabul etti. Onlar gider gitmez Sybille'nin annesi William Autier'yi getirmeye gitti. Ermiş Sybille'nin başucuna geldiğinde kadın kendini kaybetmiş haldeydi ve *consolamentum*un gereklerini yerine getirebilecek durumda değildi. William *consolamentum*u gerçekleştirmek için kadının kendine gelmesi gerektiğini söyledi. Ancak kadın düzelmedi ve *consolamentum* alamadan öldü. Katolik üvey kardeşin kadınların planından şüphelenmiş olması ve bir *consolamentum*un gerçekleşmemesi için kasten yatağın başucunda beklemiş olması olasılığı da vardır.

Ermişler'in tümü Peter Autier ile öğretilerle ilgili olduğu kadar *consolamentum* konusunda da tam olarak uzlaşa içinde değildi. William Autier'nin aksine Prades Tavernier tepki verebilecek durumda olmayan Müminler için de bir dizi *consolamentum* gerçekleştirmişti. Üstelik bunların bazıları çok hastaydı. Hatta bir defasında *consolamentum* alan kişi yalnızca birkaç aylık bir be-bekti. Bir defasında kolayca kandırılabilen ve kutsamayı kabul etmek için yeterli akıl sağlığına sahip olmayan kişilere *consolamentum* sağlaması için kolayca ikna edilebilen Prades ayinin ardından evi terk ettiğinde bebeğin annesi bebeği emzirerek *consolamentum*u geçersiz hale getirmişti. Küçük Jacqueline bir yıl daha yaşadı ama yeniden *consolamentum* alamadan öldü.

Geoffrey d'Ablis ve Bernard Gui

1305 yılında Autier grubunun işleri ters gitmeye başladı. Güvenilir bir sırdaş ve Mümin olan William Peyre hapisten salındıktan sonra içeride yaptığı bir borcu ödemek için para istedi. Bilinmeyen sebeplerle, Autierler para vermeyi reddettiler ve Pey-

re James Autier ile Prades Tavernier'yi bir *consolamentum* bahanesiyle çağırıldı. Bu bir tuzaktı ve iki Ermiş tutuklandı. Bu Autier oluşumunun sonu anlamına gelebilirdi ancak James ve Prades kaçmayı başardı. Yine de dananın kuyruğu kopmuştu. Peyre, Engizisyon'a grubun yaptıklarıyla ve ne kadar yaygınlaştıklarıyla ilgili her şeyi anlattı -Autierler'in 125 bölgede en az 1000 Mümini vardı.⁸⁹⁾ Ancak Autierler'in hâlâ ciddi bir desteği vardı. Peyre'nin kardeşi ihanetine misilleme olarak öldürüldü. 1321 yılında Peyre hâlâ tanık koruma programına benzer bir şekilde koruma altında yaşıyordu.

Engizisyon ise daha etkili bir girişimde bulundu. Languedoc'taki Engizisyon'u yürütmek üzere tarihin görebileceği en yetkin iki kılıse adamı görevlendirildi: Geoffrey d'Ablis ve Bernard Gui. Şüphelilerden elde ettikleri itiraflar -ve 1317'de Pami-ers piskoposu James Fournier tarafından elde edilenler- öyle ayrıntılıydı ki bunlar Katharizm ile ilgili elimizdeki en iyi bilgilerdir. Tüm ürkütücülüklerine karşın merhamet talep edildiğinde genellikle bağışlayıcı davrandılar. Gui'nin 930 davasından yalnızca 42'si ölüm cezasıyla sonuçlandı.⁹⁰⁾ Yeni Engizisyoncular'ın belki de en kayda değer uygulaması Montaillou'da gerçekleşti. 8 Eylül 1308'de köyün tamamı heretiklik şüphesiyle tutuklandı.

Son Ermiş

Geoffrey d'Ablis ve Bernard Gui'nin sağladığı canlılıkla birlikte Engizisyon Autier Erenleri'nin neredeyse tamamını ele geçirdi. Bunlar 1309-1310 yıllarında tutuklandılar, sorgulandılar ve yakıldılar.⁹¹⁾ 1309'da *consolamentum* almış olan genç dokumacı Sans Mercadier yakalanmasa da umutsuzluğa kapılarak intihar etti. Peter Autier 9 Nisan 1310'da Toulouse'ta yakılmadan önce

89) Lambert, s. 259. Autier yandaşlarının sayısı 1000'den fazladır.

90) Barber, s. 196-197.

91) Philip d'Aylarac 1312'ye dek hayatta kalmıştır. Weis, s. 244.

hapiste sekiz ay geçirdi. Artık altmışlı yaşlarında olan Autier kendisini bekleyen sona meydan okur haldeydi. Kazığa bağlanırken ölümünü izlemeye gelenlere vaaz vermesine izin verilmesini istedi. Peter orada bulunan herkesi Katharizme döndürebileceğini söyledi. Talebi reddedildi ve ölümünün ardından Languedoc'un tamamında yalnızca bir Ermiş kalmış oldu.

Corbieresli William Belibaste 1305 yılı Paskalyası'ndan bir süre önce, tanıdığı bir çobanı öldürmüştü. Aynı yıl içinde James Autier ile Prades Tavernier Limoux'ta tutuklanmadan kısa bir süre önce Ermiş Philip d'Aylarac ile karşılaştı. Philip geceleri yolculuk ediyor ve William'm koyun ağılında konaklamak istiyordu. Bu karşılaşma William'ın hayatını değiştirecekti. O da Autierler'e katıldı ve avutuldu. 1307 yılında o ve Philip d'Aylarac heretik olma şüphesiyle Carcassone'da tutuklandılar ancak aynı yıl Eylül ayında kaçmayı başardılar. Gün boyunca bir nehirde gizlenerek gardiyanları atlattılar. Belibaste ardından Katalonya'ya geçti. Autier hareketinin 1309-1310 yıllarında tutuklamalar ve yakmalar aracılığıyla tamamen çökertilmesinin ardından sürgünde kaldı ve Languedoc'tan kaçmış bir grup Müminin arasına karıştı.

Belibaste'nin yönetimi oldukça sıra dışıydı. Raymonde Piquier adında bir metresi oldu ama *consolamentum* gereği cinsellikten uzak duruyormuş gibi göründü. 1319'da Raymonde'nin bir çoban ve Kathar Mümini olan Peter Maury ile evlenmesini sağladı. Böylece diğer budalaların Raymonde'nin taşıdığı çocuğun Peter'den olduğunu düşünmelerini sağlayacaktı. Evlenmelerinden birkaç gün sonra Raymonde ve Peter boşandılar ve kız Belibaste'ye geri döndü. Ancak kusurlarına karşın Belibaste iyice azalmış grubunu elinden geldiğince bilinçli bir şekilde yönlendiren etkili bir vaizdi. Takipçilerinin hiçbir zaman umutsuzluğa kapılmamalarını sağladı. Birbirlerini sevmelerinin önemini vurguladı. Onları gerçek dünyada, ışığın manevi dünyasında beklemekte olan iyi Tanrıyı methetti. Stephen O'Shea'nın yazdığı gibi; "*Beli-*

baste'nin vaazları takipçileri tarafından yıllarca anımsanacaktı."⁽⁹²⁾

Grubun başı 1317'de Arnold Sicre'nin gelmesiyle belaya girdi. Geldiğinde referansları yeterince sağlam görünüyordu. Annesi Sybille ile kardeşinin -bir Autier Ermişi olan Axlı Pons- Engizisyon tarafından yakıldığı Ax-les-Thermes'ten geliyordu. İnançla ilgili eğitim almak istediğini söyledi ancak Belibaste'nin grubunun tamamı onun dürüst olduğuna inanmadı, zira babası bir Kathar değildi ve Montailou'daki saldırının organize edilmesine yardım etmişti. Yine de tüm bu çekincelere karşın Sicre gruba dâhil oldu ve ayakkabı tamircisi olarak çalışmaya başladı. Grupla geçirdiği bir yılın ardından Arnold, söylediğine göre Foix bölgesindeki Aragon'un bir parçası olan Pallars Vadisi'nde bir yerlerde yaşayan zengin halasını ve küçük kız kardeşini bulmak istediğini söyledi. Ailesinin peşinde iki dela kuzeye yolculuk yaptı ve her seferinde halasının Belibaste'den kendi eğitimi için gönderdiğini söylediği bir miktar parayla döndü. Son olarak da kız kardeşi Raymonde'nin evlenmek istediğini söyledi. Belibaste, gruba zengin bir hayırsever kadın kazandırma beklentisiyle kızın gruptan biri olan Peter Maury'nin kardeşi Arnold'a iyi bir eş olabileceğini düşündü.

Belibaste Sicre ile birlikte hala ve kız kardeşle tanışmak için Mart 1321'de yola çıktı. Ancak büyük bir kazık yemişti. Tírvia'ya varır varmaz Belibaste tutuklandı. Arnold Sicre bunu annesi yakıldığında el koyulmuş olan evini geri alabilmek için yaptığını söyledi. Hala ve gelinlik kız kardeş asla varolmamıştı. Sicre yolculuğa çıktığında onların yerine yeni bir Engizisyon dalgasına öncülük eden James Fournier'yi ziyaret ediyordu. Sicre'nin ihaneti bununla son bulmadı. Belibaste, tutuklandıktan sonra yakılmadan önce açlıktan ölmeyi umarak kendini *enduraya* verdi. Sicre onu yaptıkları için üzgün olduğuna ve Belibaste'nin zinde olması durumunda işleyebilecek bir kaçış planı yapacağına ik-

92) O'Shea, s. 241.

na etti. Böylece onun orucunu bozdu. Sicre yine yalan söylüyordu; ortada ne bir plan ne de kaçış vardı. Dante bir Kathar olmuş olsaydı,⁹³ Sicre'nin, ihaneti nedeniyle cehennemin en alt katmanlarına yerleştirileceğinden şüphe edilemezdi. Sicre annesinin evine kavuştu ve diğer Katharlar'ı da Engizisyon'a teslim etmeye devam etti. Belibaste'nin duruşmalarıyla ilgili herhangi bir kayıt günümüze ulaşmadı. Ancak küçük bir kasaba olan Villerouge-Termenès'te yakıldığı biliniyor.

Montaillou

Bu arada James Fournier on yıl önce Geoffrey d'Ablis (1316'da ölmüştü) tarafından sorgulanmış olan kişileri yeniden sorgulamayı sürdürüyordu. Fournier daha titiz bir sorgucu olduğundan daha fazla bilgi elde etmeyi başardı. Özellikle Montaillou'daki durumun sanılandan çok daha ağır olduğunu keşfetti. Orada bulunan herkes geçmişte ya da hâlâ Kathar'dı. Bu da yeni bir tutuklama dalgasına yol açtı. Bir dizi etmen Katharizmin tüm köyde yayılmasını sağlamıştı. Olanları gözlemekle yükümlü lord 1299'da ölmüştü ve onun dul karısı Beatrice de Planisolles -en azından bir süre için- köyün papazı Peter Clergue tarafından Katharizme çekilmişti. Bir Kathar olsa da, Clergue hâlâ cemaate seslenen, günah çıkartan, vaftiz ve cenaze törenlerini yöneten Katolik bir rahip görünümündeydi. Öte yandan köyde önüne gelenle yatmasıyla ünlüydü. İçlerinde bir defasında kilisede birlikte olduğu Beatrice'nin de olduğu sayısız kadınla yatmıştı. Peter'in kardeşi Bernard köyün yedimeiniydi ve bir Kathardı. İki adam birlikte köyün hâkimiydi ve davetsiz misafirleri köyün dışında tutma güçleri vardı.

1320'lerin başları Fournier'nin yüzlerce insanı cezalandırmasıyla geçti. Beatrice de Planisolles cezaevine gönderildi ancak

93) Dante bir Kathar değildir, ancak onlardan haberi olduğu ve Trobadorlar'ın eserlerine sempati duyduğu kesindir. William Anderson, *Dante the Maker*.

cezası sonradan yakasına sarı haç takmaya indirildi. Belibaste grubunun birçok üyesi tutuklandı. İçlerinde 12 Ağustos 1324'te müebbet hapisle cezalandırılan Peter Maury ve kardeşi John da vardı. Montaillou'nun azgın rahibi Peter Clargue cezalandırılmadan önce öldü. 16 Ocak 1329'da heretik ilan edildi ve bedeni mezarından çıkarılarak yakıldı.

Bu, Languedoc'ta Katharizmin sonuydu. Orada kalan Müminlerin tamamı günah çıkartmaya ve tövbe etmeye zorlandı. Artık *consolamentum* ayininde adlandırıldığı üzere "kutsal vaftiz" gerçekleşmeyecekti. Kathar inancına göre bu gelenek onlara "havariler döneminden o döneme dek İyi Adamlar dan İyi Adamlar'a aktarılmıştı ve dünyanın sonuna dek de sürdürülecekti." Artık İyi Adam kalmadığına göre dünyanın sonu da gelmiş olmalıydı.

İTALYA VE BOSNA

On Üçüncü Yüzyıl İtalyan Katharizmi

İtalyan Katharizmi Concorezzo ve Desenzano'nun ayrı ayrı ılımlı ve mutlak düalizm ekollerine sahip çıkmasıyla on üçüncü yüzyıla bölünmüş bir cemaat olarak girdi. Floransa ve Val del Spoleto gibi diğer cemaatlerin ise hangi düzene bağlı kaldıkları bilinmiyor. Languedoc'taki gibi politik ortam Katharizmin gelişmesine olanak sağlamıştı ancak güney Fransa'nın aksine direniş genel olarak Haçlılar'dan değil Kilise içi ve dışı reformist hareketlerden geldi. Bunun öncülüğünü her ne kadar Katharlar'ı -ya da İtalya'da bilindikleri ismiyle Patarenleri- isim olarak zikretmese de, Fransiskan mezhebinin yeni üyelerinin inançlarını yakından takip etmenin önemini vurgulayan Assisili St Francis yapıyordu. Kilise'ye ve günah çıkartma işlemine düzenli olarak devam etmenin ve rahiplere saygı göstermenin ne kadar önemli olduğunu yazdı. Aynı zamanda Kathar Doketizmine aykırı olarak İsa'nın doğumunun fiziksel gerçekliğini de vurguladı.

Orada aynı zamanda her vaaz verişinde geniş kalabalıkları toplayabilen Vicenzalı John gibi popüler vaizler de vardı. Ağustos

1233'te Verona'da 200 heretiğin -çoğunluğu Kathar ve Waldensian- yakılmasına katkıda bulunan John, 7. Gregory zamanındaki reform yanlısı Pataria hareketi geleneğiyle paralel kısa süreli popüler bir olgu olan Alleluia hareketinin büyümesini sağladı. John'un başarısı ruhani yaşantılarını bir keşiş ya da rahibe olmadan sürdürmek isteyen insanları yönlendiren Bergamo'daki Misericordlu St Maria hareketi gibi bir dizi kardeşlik topluluğu kurulmasına ön ayak oldu. Bu grupların üyeleri kan dökmeyi, silah kullanmayı ve etik dışı yaşamayı reddetmek gibi kesin kurallara bağlı yaşamaya yemin ediyorlardı. Bunlar bir yandan da heretikliğin yok edilmesi için uğraş veriyorlardı.

Bir takım farklı hareketler geleneksel dindarlık biçimlerinden hoşnut olmayan kişiler için bir açık kapı işlevi görse de papalıkla imparatorluk arasındaki çekişme Katharizmin yeşermesine zemin hazırlamıştır. İmparator 2. Frederick (1220-1250) bu zıtlıkların doruk noktasına eriştiğini görmüştü. İtalyan politikası papalık yanlısı Guelphler ve imparatorluk yanlısı Ghibellineler tarafından yönetilmekteydi. Frederick heretiklerin yok edilmesi için çok şey yapmadı, papalık ise Lombardy'nin önemli kentlerinde taraftar kazanmak için heretik sorununa eğilmedi. Öte yandan birçok şehir de bağımsızlıklarını kazanmak için heretik karşıtı yasalardan uzak durdu. Bunun nedeni Katharlar ya da Waldensianlar gibi gruplara sempati duymaları değil heretikleri yok etmeye yönelik hareketlerin şehirlerin otonomisini kısıtlayarak Kilise'nin nüfuzunu artıracakı düşüncesiydi. Katharlar Ghibelline soylularının koruması altında görece özgür bir şekilde hayatlarını sürdürüyorlardı. Lombardy'de bir Languedoc Kathar cemaati sürgünde yeşermektedir.

Kathar Yazmaları

Çok az Kathar belgesi günümüze ulaşmıştır. Ulaşanların çoğu da okuma yazma oranı Languedoc'takinden daha iyi olan ve farklı Kathar grupları arasındaki çelişkilerin polemiklere yol aç-

tuğı İtalya'dandır. Bunun yanında İtalya'nın Balkanlar'a coğrafi yakınlığı sayesinde Bogomiller'in *The Secret Supper** ve *The Vision of Isaiah*** gibi doğudan gelen kitapları batıda ilk olarak İtalya yarımadasına ulaşmaktadır. Batı bu iki çalışmadan on ikinci yüzyılın sonunda haberdar olmuştur. Gizli Yemek Şeytanın Tanrı'dan daha büyük olma isteğı sonucu cennetten kovulmasını anlatan Bogomil/Kathar yaradılış söylencesini açığa kavuşturur. Şeytan tövbe etmiş gibi görününce Tanrı onu affeder ve istediğini yapmasına izin verir. Yeniden elde ettiğı özgürlüğüyle Şeytan maddi dünyayı yaratır ve başlangıçtaki çamurdan insanı şekillendirir. Bütün ruhlar tuzağa düşürülmüş birer melektir. Sonra şeytan insanlığı kendisinin tek gerçek tanrı olduğuna inandırır. Bu da asıl tanrının -Meryem'e kulağından giren bir ruh olan-İsa'yı göndermesine neden olur. İsa insanlığı şeytanın hileleri konusunda uyaracak ve gerçek tanrının kim olduğunu ilan edecektir. *Yeşaya'nın Bakışı* hem ılımlı hem de mutlak düalistler tarafından kabul gören bir kitaptır. Kitapta "Şeytani ve Tanrısal güçlerin savaşı sonucu birbirinden ayrılmış maddi ve göksel dünyalar" anlatılır.⁽⁹⁴⁾

Günümüze ulaşan en önemli Kathar belgesi 1240'larda muhtemelen mutlakçı Desenzano cemaatinin bir parçası olan Albigen ekolünden⁽⁹⁵⁾ bir Kathar olan Lugiolu John tarafından yazılmış *Book of the Two Principles*'tır.*** Bu kitap "Katharlar'ın Düalizmin doğasıyla ilgili fikirlerinin değişmekte olduğunun"⁽⁹⁶⁾ ve Bogomil geleneğine uymakla yetinmediklerinin açık kanıtıdır. *İki İlke Kitabı* yazarın ılımlı ekole karşı onları Katolikler'den çok

* Gizli Yemek. (çn)

** Yeşaya'nın Bakış. (çn)

*** İki İlke Kitabı. (çn)

94) Barber, s. 88.

95) Grup adını erkek kardeş Albanus'tan almıştır, ancak bu kişinin gerçekten yaşayıp yaşamadığı tartışmalıdır.

96) Barber, s. 86.

farklı görmediğini belirttiği güçlü bir eleştiridir. Çalışma her biri kendi çeperlerini -cennet ve maddi dünya- yaratmış olan iyi ve kötü iki ebedi ilkenin varlığını konu edinir. Gerçek tanrı kötü olanın yaratıcısı olamaz. Yuhanna İncili'ndeki "her şey onun (Tanrının Sözüyle) tarafından yaratılmıştır ve onsuz yaratılmış olan, hiçbir şeydir"⁹⁷ ayetindeki hiçbir şey terimi -yani maddi dünya- Şeytan tarafından yaratılanı göstermektedir. Asıl dünyanın yaratıcısı ise gerçek yaratıcı Tanrıdır. Bu dünya maddi dünya değildir ve kendi yasaları olan daha yüce bir dünyadır.

Günümüze ulaşan bir başka çalışma da -muhtemelen on dördüncü yüzyılın üçüncü çeyreğinden- *The Vindication of the Church of God** adını taşır. Kitapta Katharlar "Deccal'in görünmesinden ve Son Sorgu'dan önce acı çeken zulüm görmüş ve şehit edilmiş bir cemaat"⁹⁸ olarak tanımlanmaktadır. "Bu Tanrı cemaati gücünü Efendi İsa Mesih'ten aldığı için onun dualarıyla günahları bağışlanacak, hırsızlıktan uzak duracaktır. Şeytani Roma Kilisesi'nin aksine hayatın tüm kurallarını koruyacak ve güçlendirecektir."⁹⁹

İtalyan Katharizminin Çöküşü

İmparatorluk yanlısı Ghibelline grubu 13 Aralık 1250'de İmparator 2. Frederick'in ölümüyle gerileme dönemine girdi. Oğlu 4. Conrad mücadeleye devam etti ancak papalık Hohenstaufen Hanedanı'nın son üyesi olan Frederick'in torunu Conrad'ın 1268'da yakalayıp öldürerek hâkim konuma geçti. En önemli müttefiklerini kaybeden Ghibellineler kan kaybetmeye başladılar. Bu nedenle onların koruması altındaki Katharlar Engizisyonun darbelerine açık hale geldi. Eski bir Kathar olan Engizisyon-

* Tanrının Cemaatini Temize Çıkarmak. (çn)

97) Yuhanna 1.3-4 (Tyndale çevirisi).

98) Barber, s. 202.

99) *The Vindication of the Church of God*, Lambert, s. 223.

cu Veronalı Peter'in Katharlar'ın tuttuğu katiller tarafından 1252 yılında öldürülmesinin ardından papa 4. Innocent bu olayı Kilise'nin lehine kullanmakta gecikmedi: Peter, Şehit St Peter olarak kutsandı ve Innocent engizisyonculara sorgulama sırasında işkence yapma izni verdi.

Engizisyon'un yoğun çalışmaları Katharlar'ı ya yeraltına ya da ikili bir yaşama sürükledi. Bu durumda yaşayanların belki de en sıra dışı örneği Ferraralı Armano Pungilupo'dur. Onun yaptığı iyiliklerle tanınan dindar bir Katolik olduğu düşünülüyordu ve 13 Ocak 1268'deki ölümünün ardından katedrale gömüldü. Onun azizlere yaraşır ünü yayıldı ve mezarının etrafında mucizeler gerçekleştiği rivayet edildi. Engizisyon tarafından yapılan daha titiz bir araştırma sonucunda onun bir Kathar Mümini olmakla kalmayıp hayatının son 20 yılını Ermiş olarak geçirdiği anlaşıldı. Hatta 1254 yılında Engizisyon tarafından işkenceye tabi tutularak Katolik Kilisesi'ne sadakat yemini etmeye zorlanmış ve gelecekte heretik uygulamalara katıldığı takdirde ağır bir ceza görmekle tehdit edilmişti. Armano şartları kabul etmiş ama eskisi gibi yaşamaya devam etmişti. Dilsiz bir adamın onun mezarının başında birdenbire dilinin çözülmesi biçiminde gerçekleşen bir mucizenin, sonradan Kilise'nin mucizeler kültünü hicvetmek isteyen bir Kathar hilesi olduğu anlaşıldı. Sonuçta Engizisyon üstün geldi ve Armano'nun bedeni 1301 yılında mezarından çıkarılarak yakıldı ve külleri Po Nehri'ne atıldı.

İtalyan Katharları'nın bu dönemde yaşadığı en büyük kayıp 1276 yılında Sirmione'deki kalenin düşmesiydi. Bu kale Garda Gölü'nün içine doğru uzanan bir yarım adada bulunuyordu. Sirmione İtalya'nın Monisegur'u olarak içlerinde kuzey Fransa Kathar cemaatinin ve Toulouse'un son piskoposu Bernard Oliba'nın da olduğu sürgün Katharlar'a ev sahipliği yapmaktaydı. Şubat 1278'de 200 Sirmioneli Kathar Ermişi Verona'daki amfi tiyatro-

da yakıldı.

Kaba kuvvet ve kitlesel kıyımlar İtalya'da Katharizmin kan kaybetmesinin tek nedeni değildi. Malcolm Lambert'in de yazdığı gibi, "alternatif kurtuluş yolları açılmıştı"⁽¹⁰⁰⁾ ve insanlar Kilise'yle ilgili hoşnutsuzluklarını ifade edebilmek için Kathar olmak zorunda kalmıyorlardı. Kardeşlik grupları kadar Fransiskanlar'ın büyük başarısı da bu konuda önemli rol oynadı. Katharizmin James Fournier Engizisyonu ve William Belibaste'nın yakılmasıyla son bulan Kilise destekli bir kıyım sayesinde yok olduğu Languedoc'un aksine İtalyan Katharizmi yavaş yavaş yok oldu. Son aktif Kathar piskoposu 1321 yılında tutuklandı ve bilinen son Kathar 1342 yılında Floransa'da Engizisyon önüne çıkarıldı. Bu tarihten itibaren geriye kalanlar Alpler'deki gizli dağ topluluklarında birkaç on yıl boyunca Engizisyon'dan uzak durabildiler.

Son Katharlar

Son Katharlar Piedmont'un ıssız vadilerini mesken tuttular. Kaçak Waldensian gruplarıyla bir arada neredeyse görünmez yaşadılar. Yalnızca 1332 yılında yerlerini Engizisyon'a ispiyonlayan bir rahibi ve 1365 ve 1374 yıllarında iki Engizisyoncu'yu öldürmek amacıyla ortaya çıktılar. Bir zamanlar düşman olan Waldensianlar ve Katharlar koşullar gereği bir arada durmak zorunda kaldılar ve birlikte zulüm gördüler.⁽¹⁰¹⁾ Zulüm, düzenli olmayan askeri operasyonlarla sürdürüldü: Fransızlar 1375'te Dauphiné'de Waldensianlar'a karşı bir sefer düzenlediler. Ancak Alpler'in Lombard tarafında güç kullanımı lojistik ve politik sebeplerden dolayı imkânsızdı. Yavaş yavaş olsa da Engizisyon geride kalan topluluklar üzerindeki çemberi iyice daralttı. 1373'te Val di Lanzo'da Kathar yandaşları yakalandı. Antonio di Settimo di Savigliano'nun 1387-1389 arasındaki Engizisyonu son iki

101) Lambert, s. 291.

Kathari gün yüzüne çıkardı: Antonio di Galosna ve Jacob Bech.

Antonio di Galosna Turin, Chierili bir Fransiskan'dı. 1362'de Chieri'nin kuzey doğusunda küçük bir kasaba olan Andezeno'da heretiklikle tanıştı. Katıldığı ayin kısmen Waldensian kısmen de Kathar izleri taşıyordu. Bu da artık bu geç dönemde Piedmont Katharları'nın melez bir inanç sistemine sahip olduğunu göstermektedir. Galosna, Engizisyon'a İsa'nın yaşadığına ve Katolik Kilisesi'nin ayinlerine inanmadığını anlattı. Andezeno'da Katharizmin birleştirilmiş ve dejenere olmuş bir biçiminin yayılmakta oluşunun kanıtı Antonio'nun öğretmenini ziyarete gittiği zamanlarda inanca kabul edilmesi için başına bir kılıçla adet olarak vurulmasıydı.⁽¹⁰²⁾ Ardından düalist eğitim aldı. Bu eğitimde Tanrı'nın bu dünyanın değil cennetin yaratıcısı olduğu ve yeryüzünün buradaki gerçeklikte asıl tanrıdan daha fazla güç sahibi olan ürkütücü bir ejderha tarafından yaratıldığı anlatıldı.⁽¹⁰³⁾ Martin de Presbitero adlı başka bir öğretmen Antonio'nun günahlarını çıkarttı ve iki dejenere *consolamentum*a tabi tuttu. Bu ayinlerde *consolamentum* alan kişi *enduraya* sokulmak yerine yasıklarla boğuldu. İşkence alındayken Antonio'nun aklına inanca yeni katılanın kaçmasını önlemek için kurbağa dışkısından ve kasık tüylerinden büyüdü bir iksir yapan Biliala Castagna adlı bir kadın tarafından yönetildiği söylenen sapkınlık hikâyeleri geldi. Bu kuşkusuz gerçek dışıydı. Zira 1022 yılında Orleans'ta yaşananlardan beri cinsel sapkınlık hikâyeleri heretikleri suçlamanın standart yollarından biri olmuştu. Antonio'nun Engizisyoncular'a yalnızca duymak istediklerini anlattığı çok açıktı.

Jacob Bech'in itirafları tüm Piedmontlu Katharlar'ın ejderha-

102) Senkretizm Montailou Katharizminin temel niteliklerinden biridir. Köylüler bir yandan büyüye inanırken bir yandan da iyi Hristiyanlar'ın inançlarına sahip çıkarlar. Örneğin Beatrice de Planisolles çocuklarının göbek bağlarını saklamıştır. Öte yandan *Kara Ölüm* de (1347-1351) hâlâ Alplerde kalmış olan Ermişler'in sayısını bir hayli azaltmıştır. 103) Lambert, s. 293.

larla ilgili hikâyelerden hazzetmediğinin kanıtıydı -ona maddi dünyanın Şeytanın hâkimiyeti altında olduğu biçimindeki daha Ortodoks Kathar inancı öğretilmişti. O, Engizisyon'a o dönemde Piedmont Katharları'yla Slavonia Meclisi arasındaki bariz ilişkiden bahsetmişti. Bech kendisinin iki İtalyan Kathar ve Slavonialı üçüncü bir kişi tarafından döndürüldüğünü söylemişti. Ona göre Balkan heretiklerinin kendi papaları vardı.⁽¹⁰⁴⁾ Bunlardan önce Bech içlerinde Apostolikler'in de olduğu bir dizi heretik gruba katılmış, yolculukları onu Roma ve Avignon'a kadar sürüklemişti. Hatta bir defasında iyi niyetli biri onun Balkan heretiklerinden daha fazla şey öğrenebilmek adına Adriyatik'ten geçebilmesi için bir miktar para vermişti. Ancak hava koşulları nedeniyle yolculuk gerçekleşmemişti. Zamanla Bech etrafına adam toplamaya başladı, Castagnole'de şerefine bir ziyafet verildi. Kendisinden *consolamentum* hakkında bilgi istenince boğarak ötanazi gerçekleştirme örneğini vererek Galosna'nın anlattıklarını pekiştirdi. Ancak *consolamentum* alan kişinin üç günlük tam bir oruca girmek gibi bir seçeneğinin daha olduğunu ekledi. Bu oruçta *endura* esnasında içilebilen soğuk su dahi yasaklanmıştı. Hayatta kalabilenler Ermiş oluyordu, ancak tüm dünyevi mallarını onlara *consolamentum* sağlayan kişilere vermek zorundaydılar. Bech, Engizisyon'a ılımlı Katharizmin yaygın olduğu Chieri'ye yerleştiğini ve oradaki bir grup Katharın daha fazla eğitim için Bosna'ya gittiğini de aktardı.⁽¹⁰⁵⁾ Galosna ve Bech yakıldılar ve Katharizm batıda onlarla birlikte öldü.

1412'de Engizisyon Chieri'ye döndü ve 15 ölü Kathar'ın bedenlerini mezarlarından çıkararak -Bech tarafından bunların bazılarının Bosna'ya gittiği söylenmişti- yakıldı. Artık yaşayan bir

104) Heretik bir Balkan Antipapası söylencesi vardır. 1025 yılında Montlorte'de tutuklanan heretikler bir heretik antipapanın varlığından söz etmişlerdir. Jacob Bech'de 1387 yılında Engizisyon'a Katharlar'ın Büyük Papa adını verdikleri bir papaya sahip olduklarını anlatmıştır. Stoyanov, *Hidden Tradition*, s. 190-191.

Kathar kalmamıştı. Ancak Engizisyon heretiklerin hâlâ Adriyatik çevresinde yaygın olduğunun bilincindeydi.

Bosna Cemaati'nin Gizemi

Bosna daima heretik hareketlerle ünlenmiş bir yerdi. 1203 gibi erken bir tarihte 3. Innocent Macaristan Kralı'nın -Kilise'nin doğu Avrupa ve Balkanlar'daki tek gerçek müttefiki- oradaki heretiklere karşı bir sefer düzenlemesini istemişti. Bosna'da Kulin Bey'in, emrindeki 10.000 adam gibi heretik olduğu düşünülüyordu. En sonunda Innocent'in danışmanı John de Casamaris araştırma için gönderildi. Kulin Bey tüm heretiklik suçlamalarını reddetti ve John'a yakın zamanda kazandığı bir askeri zaferin şerefine inşa ettirdiği kiliseyi gösterdi. Ne var ki Bosna'da Hristiyanlık az gelişmişti ve Kulin Bey'in Ortodoksluğun bitip heretikliğin başladığı sınırı bilmiyor olması olasılığı vardı. Bir önlem olarak Bilino Polje'deki Roma'ya bağlı farklı manastırlardan yedi önder 8 Nisan 1203'te Kulin Bey ve papalık elçisinin önüne çıkarıldı. 30 Nisan'da tören Budapeşte'nin güneyinde Tuna Nehri'ndeki Csepel adasında tekrar edildi. Bu defa yedi önder Kulin Bey'in, Macaristan Kralı Emeric'in ve kıdemli Macar din adamlarının huzuruna çıkarıldı. Adamlar Kilise'ye sadakat yemini etmelerinin yanı sıra "Maniheist" olduğundan şüphelendikleri kişileri cemaatlerine almayacaklarına dair de söz verdiler.

Buna karşın, Bosna'daki heretik yayılması daha sonraki papaları endişelendirmeye devam etti. 1232'de Bosna'nın Katolik piskoposunun nasıl vaftiz yapıldığını bilmemekle kalmayıp heretiklerle aynı köyde yaşayan cahil bir din taciri olduğu anlaşıldı.⁽¹⁰⁵⁾ Hemen görevden alındı ve yerine bir Dominikan getirildi. 9. Gregory artık askeri bir çözümün gerekli olduğunu düşünüyordu. Macaristan Kralı'nı Bosnalı heretiklere karşı Haçlı ordu-

105) Bech'in itirafı için, Lambert, s. 294-295.

106) Lambert, s. 299.

sunu yönetmekle görevlendirdi. 1234-1246 yıllarında gerçekleştirilen seferlerde çok sayıda heretik yakıldı. Ninoslav Bey'in 1250 civarında ölmesinin ardından Bosna Macar hâkimiyetine boyun eğmek zorunda kaldı.

Bu olay Bosna'nın dini eğilimleri için önemli bir dönüm noktasıydı. Haçlı Selerleri heretikliğin kökünü kazımak amacıyla yapılmış olsa da Bosna Kilisesi Macar hâkimiyetinde olduğu için bu çabalar geri tepti. Bu süreçle ilgili kaynaklar oldukça az olduğu için olanlar konusunda tartışmalar hâlâ sürmektedir. Yapılanların çok azının heretikliğe yönelik olduğu biliniyor, zira bu süreçte Dominikanlar bölgeden sürüldü ve manastırları yakıldı. Macaristan'ın çocuk Kralı Ladislav'ın (1272-1290) annesi Elisabeth' 1280 yılında Papa 3. Nicholas'a heretiklere karşı önlem alacağına dair söz verdi ancak bu önlemlerin bir işe yarayıp yaramadığı bilinmiyor. İşe yaradığı konusunda ciddi şüpheler var çünkü Bosna Kilisesi 1322 civarında tarihte yeniden boy gösterdi ve hem Roma hem de Sırp Ortodoks Kiliseleri tarafından heretik ilan edildi.

Bosna Kilisesi'nin heretik doğası yalnızca söylentiden ibarettir. Üyelerinin Patarenler olarak bilinmesi -İtalya'daki Katharlar'a verilen ad- bunların Katharist bir yönelime sahip olduğunu göstermektedir. Dahası, Kilise *consolamentuma* çok benzeyen bir ritüel gerçekleştirmekte ve Babamız duasında "gökten inen ekmek" kavramını kullanmaktadır. Bu da Bosna Kilisesi'nin Kathar, yarı Kathar ya da en azından Kathar uygulamalarını içeren bir cemaat olduğunu göstermektedir.

1325 yılında Papa 12. John (1316-1334) "birçok heretiğin" Bosna'ya akın ettiği iddiasıyla bir grup liderden Bosna Kilisesi'ne karşı tavır alınmasını istemiştir. Onun Pamiers piskoposu James Fournier'den aşağı kalır yanı olmayan halefi 2. Benedict (1334-1342) heretiklere dair her şeyi bilmektedir, ancak bir Haçlı ordusu toplamayı başaramamıştır. Katolik Kilisesi'nin başardığı en önemli ilerleme bir Fransiskan misyonunu Bosna'ya göndermek

olmuştur ancak 1318-1353 yıllarında beylik yapmış olan Stephen Kotromanich Bosna Kilisesi'ne karşı hoşgörölü yaklaştığı için herhangi bir baskı uygulanmamıştır. Kendisi Fransiskanlar'la iyi geçinmiş ve Katolik olmuştur. Heretikler Stephen'in halefi ve yeğeni 1. Tvrtko döneminde de baskı görmemiştir. Öyle ki, Fransiskanlar cemaate seslenmek istediklerinde "Patarenler" in de kiliseye girmelerine izin verilmesinden ve heretiklere verilen desteğin çok fazla olmasından dolayı kendi ibadetlerini bile gizlice yapmak zorunda kalmaktan yakınmışlardır.

Heretikler uzun zaman boyunca Bosna'da önemli konumlarda bulunmuşlar ve on beşinci yüzyılın ilk yarısında Dubrovnik'te -sonradan bağımsız bir cumhuriyet olacaktı- olduğu gibi diplomatik görevlere gönderilmişlerdir. (Dubrovnikli bir tüccar 1458'de Bosnalılar'ın "Maniheist gelenekleri izlediklerini" yazmıştır.)⁽¹⁰⁷⁾ Bosna Kilisesi'nin son gosti'si -ya da dedesi- Radin hem Bosna krallığına hem de Dubrovnik'e hizmet ederek uzun ve başarılı bir kariyer ortaya koymuştur. 1466'da vasiyetini hazırlarken Bosna Kilisesi üyeleri ile Katolikler arasında gerçek bir ayrım yapmış ve parasını Katolikler'e bırakmıştır.

Artan Osmanlı tehdidi sonucu Bosna Kralı Stephen Thomas (1443-1461) baidan yardım istemiştir. Destek alma şansını artırmak için de Katolik olmuş ve Bosna Kilisesi'ne baskı yapmaya başlamıştır. Bu da kendisini tebaasının gözünde istenmeyen adam konumuna sokmuştur. Kilise üyelerine din değıştirme ya da sürölme baskısı yapılmıştır. Radin'in topluluğundan bazıları Dubrovnik ve Venedik'teki umarhanelere kapaulmış, diğierleri de kendi krallarına karşı gelerek Osmanlılar'la işbirliği yapmıştır. Bosna 1463 yılında Osmanlılar'ın eline geçmiş ancak sürölüne gönderilmeyen Bosna Kilisesi üyelerine neler olduğu karanlıkta kalmıştır. Bunların Müslüman olduğu düşünölmektedir. Yine de on sekizinci yüzyıla kadar Bosna'da Bogomiller'in,

107) Lambert, s. 307.

Patarenler'in ve Maniheiztler'in var olduğuna dair kayıtlar vardı. Bu kayıtların en sonuncusu 1867 tarihlidir.⁽¹⁰⁸⁾ Onuncu yüzyılda hiçlikten yeşermiş olan Büyük Heretik Hareket aynı biçimde karanlık ve gizemli bir sona ulaşmış gibi görünmektedir.

108) O'Shea, s. 23.

KATAR HAZİNESİ

Tükenmelerinin ardından Katharlar'la ilgili özellikle de Montsegur kuşatması esnasında ortadan kaybolduğu söylenen sözde Kathar Hazinesi ne ve Katharlar'ın Trobadorlar ve Tapınak Şövalyeleri ile ilişkilerine odaklanan birçok efsane uydurulmuştur. Her ne kadar bu söylentilerin çoğu Napoleon Peyrat (1809-1881) ve Deodat Roche (1877-1978) gibi yazarların inancı romantikleştirme uğraşlarının sonucuymuş gibi görünse de bu söylentiler aslında en azından 1320'lerden beri ağızlardadır⁽¹⁰⁹⁾ ve ele alınmayı hak etmektedir. Zira bunlar Katharlar'ın etrafındaki söylencelerin şekillenmesinde önemli bir rol oynamışlardır ve kamuoyunun, kurgusal tarihçilerin ve gizemcilerin ilgisini ve hayal gücünü kuşaklar boyunca cezbetmiştir.

Katharlar ve Kutsal Kâse

Katharlar'la ilgili en kalıcı söylence belki de onların Kutsal Kâ-

¹⁰⁹⁾ Barber, s. 182-184.

se'ye sahip olduklarıdır. Her ne kadar, aşağıda da değinileceği gibi, on dokuzuncu ve yirminci yüzyıl yazarlarının Kâse konusunda bir hayli yol aldığı ve Kathar/Kâse mitini ortaya çıkardıkları düşünülse de bu söylence aslen Katharizmin henüz oldukça canlı olduğu on üçüncü yüzyıla dayanmaktadır.

Bugün bildiğimiz kadarıyla Kâse söylenceleri Chretien de Troyes'nin 1180 civarlarında *Conte del Graal* adlı kitabı yazmasıyla başladı.⁽¹¹⁰⁾ Kitapta Kral Arthur'un şövalyelerinin Kâse'yi ele geçirme çabaları anlatılmaktadır ancak Chretien'in ölümü nedeniyle hikâye yarıda kalmıştır. Hikâye Robert de Baron ve ardından Kâse hikâyelerinin çoğunu derleyen Wolfram von Eschenbach tarafından toparlanmıştır. Wolfram'ın en önemli çalışması daha çok bir ruhani gelişme alegorisi olarak görülen ve doğu (Wolfram'ın Haçlı Seferleri'ne kauldığı düşünülmektedir) ile simya etkileri taşıyan *Parzival* adlı kitabıdır. Öte yandan *Titirel* adlı kitabında Kâse ile ilgili yazmaya devam etmiş ve Kâse'nin bulunduğu kalenin Pireneler'de olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, bu kalenin komutanının "Perilla" adıyla bilindiğini iddia etmiştir. Montsegur'un Pireneler'de olmasının yanı sıra komutanları Raymond Percille'nin imzasını Latince Perilla olarak attığı düşünülünce söylenti çanları çalmaya başlamaktadır. Bu türden bir tesadüfün Wolfram'ın daha sonraki yazarların bilmediği bir şeyleri biliyor olduğu anlamına geldiği söylenemez ancak onun verdiği bilgilerin Kâse/Kathar söylencesini tamamen reddetme çabası içinde olan yazarları güç durumda bıraktığı kesindir. Kesin olan, Kâse söylencesinin en azından İly Hristiyanlar döneminde beri Kathar hikâyesinin bir parçası olduğu ve sonraki yazarların bir uydurması olmadığıdır.

110) Kâse söylenceleri genellikle Kelt mitolojisindeki Dolu Kâse öyküsünün Hristiyanlaştırılması olarak görülür ancak Kâse öykülerinin on ikinci yüzyılda birdenbire ortaya çıkmasının Haçlı seferleri ve Tapınak Şövalyeleri ile ilgisi vardır.

Wolfram'ın *Parzival* eserindeki kâsenin simyadaki Felsefe Taşı'na benzer bir taş olduğu iddia edilmektedir. Ne var ki kâseye ilgili kutsal şarap kadeci geleneğinden, çok daha ırtışmalı Maria Magdalena'nın rahmine kadar alternatif yorumlar da mevcuttur. Maria Magdalena'nın rahmı İsa'nın kanını Calvary'de değilse de Cana'daki düğünden sonra saklayan kap olarak görülmektedir. Bir başka varsayıma göre teslim olmadan hemen önce Montsegur'den kaçırılan Kathar hazinesi aslında Kâse'dir veya yakınlardaki bir mağaraya saklanmış ya da Tapınak Şövalyeleri'ne emanet edilmiştir. (Hâlbuki Montsegur'un çavuşu Sallesli Imbert, Engizisyoncular'a Kathar hazinesinin yalnızca para ve değerli taşlardan ibaret olduğunu söylemiştir.)⁽¹¹¹⁾ Magdalena varsayımına göre Fransızca'da San Graal olan Kutsal Kâse terimi aslında *sang real* yani kutsal kan teriminin yanlış bir telaffuzudur ve İsa ile Magdalena soyunu belirtmektedir. Bu teori Michael Baigent, Richard Leigh ve Henry Lincoln'un ünlü *Kutsal Kan ve Kutsal Kâse* adlı kitaplarında savunulmaktadır. Son dönemde Dan Brown'ın dünya çapında çok satan *Da Vinci Şifresi*'ne de konu olmuştur. Ne var ki, İsa'nın Maria Magdalena ile evlendiği görüşü Baigent, Leigh ve Lincoln'e ait değildir: Katharlar'ın yalnızca Ermişler'den Ermişlere aktarılan gizli öğretilerinden biri Magdalena'nın İsa'nın karısı olduğudur⁽¹¹²⁾ Katharlar'ın evliliği hor gördüğü düşünüldüğünde bu biraz şaşırtıcı olmaktadır. Dahası, bu inanç Bogomiller'den gelmemektedir. İsa ile Magdale-

111) Montsegur ile ilgili bir başka muamma da iki haftalık ateşkeştir. Kimi teorilere göre bu süre Katharlar'ın güneşe ibadet etmeleri ya da Paskalya yı kutlamaları için verilmiştir. Bu iki teori de doğru olamaz: Güneşe ibadet etmek Montsegur çevresinde bir dönemde gerçekleşmiş olabilir ama bu en iyi ihtimalle Bronz Çağı'nda olmuştur (Güneşin Maniheizm'de de kullanılan bir sembol olduğunu unutmamak gerekir). Paskalya iddiası da gerçeği yansıtmamaktadır. Zira Katharlar Paskalya yı kutlamazlar. Dahası, Paskalya 1244 yılında 3 Nisan'a yani ateşkesin sona ermesinden üç hafta sonrasına denk gelmektedir.

112) Stoyanov, *Hidden Tradition*, s. 222-223.

na'nın evli olduğu inancı Katharlar'a bir Languedoc halk inanışından kalmış olabilir.

Trobadorlar ve Tapınak Şövalyeleri

Katharlar'ın sıkça ilişkilendirildiği iki grup Trobadorlar ve Tapınak Şövalyeleri'dir. Bunların on üçüncü yüzyıl boyunca Languedoc'ta güçlü bir varlık gösterdikleri bilinmektedir. Trobadorlar on bir ile on üçüncü yüzyıllar arasında beliren ve Occitan dilinde yazan gezgin ozanlardır. Bunların Almanya'daki benzerleri Minnesinger adını alan gezginlerdir ve bunlardan biri de Wolfram von Eschenbach'tır. Trobadorlar'ın temel konuları belli bir kadının erdemlerinin şair tarafından övüldüğü şövalyelik ve zarif aşktır. Bazen ulaşılamaz bir kadına yöneltilen yalın aşk şarkıları biçimindedirler. Bazen de trobador şiirleri ve şarkıları ruhani gelişme alegorileri ile ilahi bir Dişiliğin farkında olmayı işler. En tanınan trobadorlar Peter Vidal, William Figueira ve Jaufre Rudel'dir. Languedoc'ta Katharlar'ı koruyan aileler bunları da korumuşlardır. En azından William de Durfort adlı Trobadorun Kathar olduğu kesindir. Başkalarının da olduğu bilinmektedir. İlahi Dişilik kavramı iki hareket arasında bir bağ kurulmasını sağlar: Ermişler'e *consolamentum* almalarının ardından Theotokos unvanı verilir. Bu unvanın sahibi yalnızca Bakire Merem'dir.

Tapınak Şövalyeleri kendi dönemlerinin en güçlü askeri dinsel birliğidir. Bunlar aynı zamanda Languedoc'un en büyük arazi sahipleridir. Her ne kadar Kathar hazinesinin Şövalyeler'e teslim edildiği teorileri hâlâ geçerli olsa da heretiklerle asker keşişler arasında daha belirgin ilişkiler de mevcuttur. Şövalyeler'in en büyük Baş Efendilerinden Bertrand de Blancfort bir Kathar ailesinden gelmedir ve Albigen Seferi boyunca kaçak Katharlar'ı birliğe kabul etmişlerdir. Languedoc'taki kimi tapmaktalarda Katharlar'ın sayısı Katolikler'in sayısından fazladır. Dahası, Şövalyeler Albigen Seferi'ne katılmayı reddetmişlerdir. Bunun pek çok se-

bebi olabilir. Languedoc'ta ciddi bir destekleri vardı ve oraya yapılacak herhangi bir askeri müdahale Birlik için politik anlamda felaket anlamına gelecekti. Montfort yıllarının sonlarına doğru ise Beşinci Haçlı Seferi'ne (1217-1221) katılmış ve önemli roller üstlenmişlerdir. Ne var ki, Tapınağın kendine has nitelikleri konusunda Katharlar'ın nasıl bir yaklaşım sergilediği bilinmemektedir. Şövalyeler 1307-1312 arasında heretiklik, kâfirlik ve homoseksüellik gibi suçlamalarla baskı altına alınmışlardı; aynı suçlamalar daha önce İyi Hristiyanlar'a karşı da yöneltilmişti.¹¹³

Modern Katharlar

Katharlar'ın romantikleştirilmesi Languedoclu yazar Napoleon Peyrat ile başlamıştır. Kendisi bir rahip olmanın yanı sıra Rahip Yiyiciler adlı ruhban sınıfı karşıtı bir grubun üyesidir ve Katolik Kilisesi'nin gerici doğasına karşı sayısız saldırıda bulunmuştur. İddialarını desteklemek için güneyli şehitler olarak andığı Katharlar'ı kullanmıştır. 1870'lerde yayımlanan muazzam yapıtı *Albigenlerin Tarihi*nde Katharlar'ı mitleştirirken Kilise'yi kötülemiştir. Montsegur hâlâ keşfedilmeyi bekleyen mucizelerle dolu bir tür Camelot'dur ve Peyrat, Kathar hazinesinin Lombrives yakınlarındaki bir mağaraya saklanmış bir kutsal metinler bütünü olduğunu düşünmektedir. Bu metinlerin yanı sıra bir Kathar toplumu da mağaralara sığınmış ve kuzeyli birlikler onları bulup mağaranın girişini bir duvarla kapatana dek orada yaşamışlardır. Papa karşıtı duruşlarıyla Katharlar Protestanlığın öncüsü olmakla kalmayıp aynı zamanda Fransa Cumhuriyeti'nin de yolunu açmıştır.

Peyrat'ın mitleştirilmiş yarı kurgusal Katharlar'ı Occitan dilinde yazılmış metinleri koruma amacıyla olan Felibrige adlı bir grup üzerinde büyük etki bırakmıştır. Bu amacın altında Langu-

113) Katharlar'da olduğu gibi şeytana tapma ve cinsel sapkınlık suçlamaları politik düşmanlara yöneltilen en yaygın suçlamalardır. Fransa Kralı 4. Philip tarafından bu tür suçlamalar Papa 8. Boniface'ye karşı yöneltilmiştir.

edoc bağımsızlığını ve kimliğini yeniden kazanmayı hedefleyen ayrılıkçı bir hareket yatmaktadır. Peyrat bir çeşit guru kabul edilmiş ve grup Katharlar'ı doğudan asırlarca eskiye dayanan bilgileri taşımış gizemli öncüler olarak gösteren Kathar teorileri yazmaya başlamıştır. Kathar Hazinesi de böylece bir antik çağ bilgi haznesine dönüştürülmüştür.

Başka bir kendine özgü güneyli Kathar uzmanı olan Deodat Roche de bir dizi Kathar araştırmasına imza atmıştır: *L'église romane et les Cathares albigeois** (1937), *Le Catharisme*** (1938). 1948'de *Cahiers d'Etudes Cathares**** adlı bir dergi çıkarmaya başlamış iki yıl sonra *Societe du Souvenir et des Etudes Cathares***** adlı bir topluluk kurmuştur. 1930'lar boyunca içinde Katharlar üzerine çalışmalar yapmış filozof Simone Weil (1909-1943) ile romancı Maurice Magre'nin de (1877-1941) olduğu bir gruba öncülük etti. Magre, Ermişler'e Batı'nın Budistleri diyordu. Roche'nin yörüngesine girmiş üçüncü bir kişi de genç Alman yazar Otto Rahn (1904-1939) idi. *The Crusade Against the Grail* adlı ilk kitabında Rahn Wolfram von Eschenbach'ın *Parzival* adlı kitabını Albigen Seferi'nin tebdili kıyafet bir temsilcisi olarak görmektedir. Bu kitapta Kutsal Kâse'nin kendisi kadar Kathar Hazinesi de ele alınmaktadır. Bir sonraki kitabı *Şeytanın Mahkemesi*'nde (1937) Rahn, Katharlar'ın Haçlılar'la mücadelesini Hitler'in Binyıl Reich'ını kurma mücadelesine benzetir. Katharlar'ı yalnızca Roma'ya değil Yahudiliğe de karşı koyan iyi Aryanlar olarak görür. Rahn'ın Himmler için çalıştığının ortaya çıkması ise hiç şaşırtıcı değildir. Bunun ardından söylentiler Rahn'ın etrafında dönmeye başlar. Buna göre Rahn aslında Kâse'yi savaşın sona ermesinden hemen önce Bavarian Alpleri'nde

* Roma Kilisesi ve Albi Katharları. (çn)

** Katharizm. (çn)

*** Kathar Araştırmaları Dergisi. (çn)

**** Kathar Araştırmaları ve Tarihi Topluluğu. (çn)

bulup Almanya'ya geri götürmüş bir Nazi Indiana Jones olarak görülmektedir.

Psikiyatrist Arthur Guirdham (1905-1992) en öne çıkmış İngiliz neo Katharlar'dandır. 1960'larda hastalarından biri olan gerçek bir Mrs Smith ona bir önceki hayatında on üçüncü yüzyılda Languedoc'ta bir Kathar olarak yaşadığını anlattı. Başlangıçta şüphe duyan Guirdham kadının iddialarını araştırmak için önde gelen Katharizm tarihçilerinden Jean Duvernoy'a mektup yazdı. Duvernoy'un Mrs Smith'in hikâyesinin tüm ayrıntılarını onaylaması Guirdham'ı şaşkınlık içinde bıraktı. Bunun sonucu olarak ortaya çıkan kitap Katharlar ve Reenkarnasyon (1970) Guirdham'ın kendisinin de yeniden hayata gelmiş bir Kathar olabileceği ihtimalini de içerecek biçimde yazıldı. Aynı iddialar *Hepimiz Bir Başkasıyız* (1974) ve *Göl ve Kale* (1976) adlı kitaplar da da sürdürüldü. Guirdham'ım *Büyük Heretik Hareket* (1977) adlı kitabı heretiklerin kısa bir tarihini anlatır ve son bölümlerinde bedenlerinden sıyrılmış Katharlar'ın kendisine açıkladığı kristallerin iyileştirici gücü, aura, dokunmanın iyileştirici etkileri ve simyanın gerçek doğası gibi konuları içerir. Guirdham'a göre Ermişler yeryüzündeki hayatları boyunca bu tür konularda iyi eğitilmişlerdir.

Zulmeden Toplum

Katharlar Avrupa'da köklü değişimlerin yaşandığı bir dönemde belirdiler. Tarihçi R. I. Moore batı toplumunun kendi kurumlarını heretiklerin ve başkalarının on üçüncü yüzyılda gördükleri zulüm üzerinden şekillendirdiğini iddia eder.¹¹⁴ Dahası, heretikliğin tanımlanması binlerce masumun -özellikle de kadınların- on altıncı ve on yedinci yüzyıllardaki Cadı Avı sürecinde zulüm görmesine ve öldürülmesine neden olan cadılık kavramının oluşmasında önemli bir rol oynamıştır. Katharlar'ın hâ-

114) R. I. Moore, *The Formation of a Persecuting Society*.

lâ ilgi çekiyor olmasının sebebi belki de onların otantik bir ruhanilik peşine düşmeleridir. Kendilerinin -Kilise'nin değil- gerçek Hristiyanlar olduğu inancı Dostoyevski'nin *Büyük Sorgucu* meselini akla getirmektedir. Bu meselde İsa İspanyol Engizisyonu döneminde yeryüzünde Sevilla'ya dönmüştür. Döner dönmez de heretik olma suçlamasıyla tutuklanır ve Büyük Sorgucu tarafından sorgulanır. İhtiyar adam İsa'nın mesajı yerine Kilise'nin ona sunduğu güvenlik ve iktidar duygusunu yeğlemektedir. İsa'ya der ki: "Bizim ateşlerimizi hak eden biri varsa o da Sensin. Yarın seni yakacağım." İsa'nın cevap vermesini bekler: "Mahkûmun sessiz sedasız, yüzüne kibarca bakarak ve açıkça cevap vermeye niyetlenmeden dinlediğini gördü. İhtiyar onun acı ya da berbat da olsa bir şeyler söylemesini istiyordu. Ama o ansızın sessizlik içinde ihtiyara yaklaşır ve yavaşça onun kansız dudaklarından öper. Vereceği bütün yanıt budur. İhtiyar sarsılır. Dudakları hareket eder. Kapıya gider ve ona der ki: 'Git ve bir daha gelme... sakın gelme, asla asla!' Ve onun kasabanın karanlık sokaklarında kaybolmasına izin verir. Mahkûm gitmiştir."⁽¹¹⁵⁾

Katharlar'ın İsa zamanından apostolik bir otantik geleneğin bir parçası oldukları iddiası kanıtlanamaz, yalnızca anlaşılabılır. Katolik Kilisesi'nin de Petrus'tan geldiği iddiası tarihsel olarak doğrulanabilir bir bilgi değildir. Katharlar lehine olabilecek bir bilgi ilk defa 1991 yılında kamuoyuna açıklanan *Ölü Deniz Parşömenleri*'nde mevcut olabilir. Damascus Belgesi'nin sonunda -*Erdemliliğin Temelleri: Bir Aforoz Metni*- Paulus'un Hristiyan toplumundan aforoz edildiği yazılıdır.⁽¹¹⁶⁾ Eğer bunlar doğruysa, Katolik Kilisesi'nin kendilerinin Tanrı'nın bu dünyadaki elçileri olduğu iddiası kendiliğinden geçersizleşmektedir. Zira örgütlü Hristi-

115) Fyodor Dostoyevski, *Karamazov Kardeşler*, Kitap 5, Bölüm 5, Constance Garnett çevirisi.

116) Robert Eisenman ve Michael Wise, *The Dead Sea Scrolls Uncovered*, s. 212-219. Holger Kersten, *Jesus Lived in India*; Baigent ve Leigh, *The Dead Sea Scrolls Deception*, s. 286-287.

yanlığın en temel biçimleri İsa'nın değil Paulus'un üzerine kuruludur. Kilise, metnin açıklanmasının kendi konumuna zarar vermediğini iddia etmiş ve Papa 2. John Paul 2000 yılında Haçlı Seferleri için özür dilemiştir. Ancak birçok kişi bu özürün Arap dünyasıyla bir uzlaşma anlamına gelmediğini düşünmektedir. Söylemesi gereksiz ama Albigen Seferi'nden hiç söz edilmemiştir. Papalığın bu konuda herhangi bir özür dilemesi beklenemez.

Gerçek Kathar hazinesinin onların sadelik, eşitlik, şiddet karşıtlığı, emek ve sevgi konularında yaptığı vurgularda bulunması olasıdır. Kiliseler inşa etmeyerek ilahiliği yerel çeperlere taşımışlar ve bu sayede her günün her anının insanlar tarafından kendi ruhani hayatlarını derinleştirmek amacıyla kullanılmasına olanak sağlamışlardır. Maurice Magre'nin Katharlar'ın Avrupa'nın Budistleri oldukları iddiası gerçekten uzak değildir. Kilise'nin bugün -Katolik Kilisesi ve Amerika'daki dinci sağın- en az daha önce olduğu kadar muhafazakâr ve seçkin olduğu düşünülünce Katharlar'ın mesajının da en az Languedoc'ta on ikinci ve on üçüncü yüzyılda olduğu kadar önemli olduğu görülebilir.

Büyük Amerikan bilim kurgu yazarı Philip K. Dick VALIS adlı kitabında Kathar tarzı bir ruhaniliğe duyulan ihtiyacı ele almıştır. Modern dünyanın sıkıcılığından bunalan kahramanımız bir Gnostik olur (Dick'in kendisi gibi). Birinci yüzyılın Hristiyanları gibi yaşamaya çalışması nedeniyle arkadaşları tarafından alaya alınır. Ancak o zulmeden toplumun -romanda Roma İmparatorluğu- hâlâ ayakta olduğunu savunur. Ona göre tek çözüm yolu bir Gnostik gibi yaşamaktır. Romanın sonlarına doğru şöyle der: *"Evren bilgilerden oluştuğu için bizi de bilgilerin kurtaracağı söylenebilir. İşte bu Gnostiklerin peşine düştüğü kurtarıcı gnosis'tir. Başka bir kurtuluş yolu yoktur... Yaptığımız iyi şeylerle değil Tanrı'nın inayetiyle kurtulacağımız; kurtuluşun, bana göre bir hekim olan İsa'ya ait olduğu söylenir. O hekim farklı isimlerle birkaç defa gelmiştir. Ama hâlâ iyileştirilmiş değiliz."*⁽¹¹⁷⁾

117) Philip K. Dick, VALIS, s. 236.

Kronoloji

- 930-940 Bulgaristan'da Bogomilizm'in belirmesi.
- 970 Bogomiller'e karşı ilk girişim, Rahip Cosmas'ın *Heretiklere Karşı Vaaz* adlı eseri
- 991 Sonradan Papa 2. Sylvester adını alacak olan Gerbert d'Aurillac'ın Rheims'te Ortodoksluk yemini etmeye zorlanması.
- 999 Batıda bilinen ilk heretik olan Leutard'ın Chalons-Sur-Marne'de etkin olması.
- 1022 Batıda heretiklerin ilk kez tutuklanması ve öldürülmesi.
- 1082 Bogomil misyonerlerinin Sicilya'da görülmesi.
- 1100 Bogomil piskoposu Hekim Basileios'un İstanbul'da idamı.
- 1110-1150 Heretiklerin yayılması: Antwerpli Tanchelm, Brescialı Arnold ve Lozan'lı Henry dönemleri.
- 1143 İlk defa Katharlar adıyla bilinen kişilerin Köln'de yakılması.
- 1145 St Bernard'ın Katharlar'a karşı vaazı ve Languedoc ziyareti.
- 1163 Tours Konsili; Schönau'lu Eckbert'in *Sermones ad Catharos (Katharlar'a karşı Vaaz)* adlı eseri.

- 1165 Lombers'te Kathar/Katolik tartışması.
- 1167 St Felix'de Kathar buluşması.
- 1179 3. Lateran konsilinde heretiklere karşı güç kullanılmasının önerilmesi.
- 1181 Lavaur'da Katharlar'a karşı Henri de Marcy'nin önderliğinde kısa süren bir askeri hareket.
- 1184 *Ad abolendam* papalık genelgesinde Katharlar'ın ve diğer heretik hareketlerin kınanması.
- 1198 Papa 3. Innocent'in başa geçmesi;
Cistercianlar'ın heretiklere vaaz vermeleri için Languedoc'a gönderilmeleri.
- 1199 Vergentis in senium'da heretikliğin vatan hainliğiyle özdeşleştirilmesi ve heretiklerin mallarına el konmasına izin verilmesi.
- 1203 Nisan: Bosna Kilisesi nin Roma'ya bağlılık yemini etmeye zorlanması; Arnold Amaury ve Castelnau'lu Peter'in Languedoc'ta papalık temsilcisi olarak görevlendirilmesi.
- 1204 Montsegur kalesinin güçlendirilmesi.
- 1204-1207 Languedoc'ta Kathar/Katolik tartışmaları.
- 1206 Mart: Dominic de Guzman'ın insanları kiliseye çekmek amacıyla Languedoc'ta yoksulluk kisvesi altında vaaz verilmesini önermesi; bunun sonucu olarak Dominikan tarikatının kurulması.

- 1208 14 Ocak: Castelnaulu Peter'in öldürülmesi.
- 10 Mart: Innocent'in Katharlar'a karşı Haçlı Seferi talebi.
- 1209 18 Haziran: 4. Raymond'un halk önünde kırbaçlanması.
- 22 Temmuz: Beziers baskını. En az 9.000 kişinin Haçlılar tarafından öldürülmesi; Albigen Seferi'nin başlaması.
- Ağustos başı: Carcassone kuşatması.
- 15 Ağustos: Carcassone'un teslim olması.
- Ağustos sonu: Simon de Montfort'un Beziers ile Carcassone'un vikontluğuna getirilmesi ve Albigen Haçlılarının başına geçmesi.
- 10 Kasım: Raymond Roger Trencavel'in hücresinde ölü bulunması.
- 1210 Nisan: Bram baskını; kör ve sağır bırakılan 100 kişinin Cabaret'ye zorla yürütülmesi; Cabaret'nin düşüşü.
- Haziran/Temmuz: Minerve baskını.
- 22 Temmuz: 140 Ermiş'in Minerve dışında yakılması.
- Nisan/Mayıs: Lavaur baskını; 80 şövalyenin asılması; Lavaurlu Lady Geralda'nın bir kuyuya atılarak ölene dek taşlanması.

3 Mayıs: 400 Ermişin Lavaur dışında yakılması.
Mayıs sonu: 50-100 kadar Ermişin Les Casses'de yakılması.

1213 17 Ocak: Innocent'ın Albigen Seferi'ni durdurması.

21 Mayıs: Innocent'ın seferin yeniden başlaması için ikna edilmesi.

12 Eylül: Muret Savaşı; Kral Aragonlu
2. Peter'ın beraberindeki en az 7000 kişiyle birlikte öldürülmesi.

1215 20 Kasım: Dördüncü Lateran Konsili'nin Simon de Montfort'a arazi vererek onu Languedoc'un Lordu ilan etmesi.

1216 16 Temmuz: Innocent'ın Perugia'da ani ölümü.
Ağustos: Toulouse baskını.

1217 13 Eylül: 6. Raymond'a bağlı askerlerin Toulouse'a girmesi; Toulouse kuşatmasının başlaması.

1218 25 Haziran: Simon de Montfort'un Toulouse surları dışında öldürülmesi.

1219 Marmande Katliamı: 7000 kişinin öldürülmesi.

1221 St Dominic'in ölümü.

1222 Ağustos: 6. Raymond'un ölümü.

- 1224 Amaury de Montfort'un Languedoc'un denetimini Fransız sarayına bırakması.
- 1225 Arnold Amaury'nin ölümü.
- 1226 İlkbahar: 8. Louis'nin Haçlı birliğinin güneye doğru hareket etmesi.
Pieusse Kathar Konsili: Razes piskoposluğunun kurulması.
- 8 Kasım: Louis'nin 39 yaşında ölümü;
dul karısı Castileli Blanche'ın Kraliçe olması.
- 1228 Toulouse'ye karşı toprağı kullanılamaz hale getirme taktığının kullanılması.
- 1229 12 Nisan: 7. Raymond'un Paris'te halk önünde kırbaçlanması; Albigen Seferi'nin sonu.
- 1231 Katharizmle savaş için Engizisyon'un kurulması.
- 1233 İlkbahar: Engizisyon'un Languedoc'a varışı.
30 Temmuz: İlk Engizisyoncu Marburglu Conrad'ın öldürülmesi.
- Ağustos: 200 Kathar Waldensian'ın Verona'da yakılması.
- 1234-1246 Bosna'daki heretiklere karşı Haçlı Seferi.
- 1239 Champagne'daki Mont Aime'de 180 heretiğin yakılması.
- 1240 Trencavel ayaklanması.

- 1240'lar *İki İlke Kitabı* nın yazılması.
- 1242 28 Mayıs: Engizisyoncular St Thiberyli Stephen ile William Arnold'un Avignonet'de öldürülmesi; 7. Raymond'un Papalık ve Fransız sarayına karşı son atağı.
- 1243 Mayıs: Montsegur kuşatmasının başlaması.
- 1244 2 Mart: Montsegur'un iki haftalık ateşkes şartıyla teslim olması.
- 13 Mart: 21 Mümin ve askerin *Consolamentum* talep etmesi ve alması.
- 16 Mart: Montsegur'un teslim edilmesi;
225 Ermişin tamamının sonradan Yakılanların Bölgesi adını alacak yerde yakılması.
- 1245-1246 Languedoc'ta Engizisyon uygulamalarının yoğunlaşması.
- 1249 Haziran: 7. Raymond'un Agen'de 80 Kathar'ı yakması.
- Eylül: 7. Raymond'un ölümü.
- 1252 Engizisyoncu Veronalı Peter'in (Şehit St Peter) İtalya'da öldürülmesi; 6. Innocent tarafından sorgularda işkence kullanılmasına izin verilmesi.
- 1255 Ağustos: Languedoc'taki son Kathar yerleşimi Queribus'nun düşüşü.
- 1276 İtalya'daki son Kathar kalesi Sirmione'nin düşüşü.

150 Katharlar

- 1278 Şubat: 200'den fazla Ermişin Verona'da yakılması.
- 1296 Ekim: Peter ve William Autier'nin *consolamentum* almak üzere Lombardy'ye gitmesi.
- 1299 Sonbahar: Autierler'in Languedoc'a dönüşü; Kathar dirilişinin başlangıcı.
- 1303 Geoffrey d'Ablis'nin Carcassone'da Engizisyoncu olarak görevlendirilmesi.
- 1305 Eylül: William Belibaste'nin bir çobanı öldürdükten sonra gizlenirken Ermiş Autier ile karşılaşması.
- 1307 Geoffrey d'Ablis'nin Toulouse'ta Engizisyoncu olarak görevlendirilmesi.
- Eylül: Belibaste'nin heretiklikten tutuklanması ve haptisten kaçması.
- 1308 8 Eylül: Montaillou'da tüm köylülerin heretik olmaktan tutuklanması.
- 1309 Yaz sonu: Peter Autier'nin tutuklanması.
- 1310 9 Nisan: Autier'nin Toulouse'ta kazığa bağlanarak yakılması.
- 1315 Belibaste'nin Katalonya'daki Tarragona'nın güneyinde Sant Mateu ve Morella'da Kathar topluluğu kurması.

- 1317 James Fournier'nin Pamiers piskoposu olması ve Engizisyon uygulamalarına girişmesi.
- 1321 Mart: Belibaste'nin tuzađa dűřürölerek yakalanması. Bilinen son Kathar piskoposunun tutuklanması.
- 1325 Papa 12. John'un Bosna Kilisesi'ne karşı, harekete geçilmesi çağrısı.
- 1329 16 Ocak: Montaillou papazı Peter Clergue'in mezarından çıkarılarak yakılması.
- 1342 Bilinen son Kathar'ın Floransa'da Engizisyon önüne çıkarılması.
- 1387-1389 Antonio di Settimo di Savigliano'nun Engizisyonu. Antonio di Galosna ile Jacob Bech'in yakalanması ve yakılması.
- 1412 Chieri'de 15 Kathar'ın mezarlarından çıkarılarak yakılması.
- 1459 Bosna Kilisesi'ne Kral Stephen Thomas tarafından baskı uygulanması.
- 1463 Bosna'nın Osmanlılar'ın eline geçmesi.
- 1867 Bosna'da Bogomiller'm son kez görülmesi.

SEAN MARTIN

ORTA ÇAĞ'DA AVRUPA'DA ALEVI HAREKETİ

KATHARLAR

Katharlar hem "gerçek Hristiyan biziz" diyorlar hem de kiliseye gitmiyor ve ibadetlerini evlerde gerçekleştiriyorlardı. İnsanı Kamilleri, Erenleri vardı ve buların izlerinden gidiyorlardı. Kendilerine yol gösteren insanları "dede" diye çağırıyorlardı. Kadın ve erkekler eşit ve her iki cins beraber ibadet ediyor ve kadınlar Ermiş olabiliyorlardı. Bu insanlar İsa'nın çanlığın gerilişine ve yeniden dirilişe inanmıyorlar, hakire doğum ve canının oğlu inanışlarına değer vermiyorlardı. Ermişlerle sıradan inananlar kıyafet ya da yaşantılarıyla birbirinden ayrılmıyordu. Ortak mülkiyet bir tenezzül olarak gören Katharlar'ın Fransa ve diğer Avrupa ülkelerine Doğu'dan geldikleri biliniyordu. Katharlar'ın bugün karanlık gibi görünen kökeni onları yaşadıkları çağda apaçık biliniyordu. Bu insanlar kurumsal iktidarlarına karşı bir tehdit olarak gören ve arda toplanan Hristiyan konsillerinde -1160 yılında Oxford'da 1162 yılında Flandres'te 1167 yılında Burgundy'da ve 1179 yılında toplanan büyük konsilde- Katharlar'ın Divriği kökenli sapkınların ardılları ve uzantıları oldukları vurgulandı ve lanetlendiler.

Hristiyan teolojisi içerisinde sapkın (Hareşik) olarak görülen bu insanların bugün İslam coğrafyasında "asıl Müslümanlar biziz" diyerek yaşayan insanlarla olan ilişkisi dışarıdan kolayca görülemeyecek bir sırlar örtüsü altındadır. "Asıl Müslümanlar biziz" deyip sudan sebeplerle camiye gitmeyenler, oruç tutmayanlar, namaz kılmayanlar, hacı reddedenler, geçmişte aynı coğrafyada Hristiyan mezalimi ile kuşatıldıklarında "gerçek Hristiyanlar bizleriz" deyip, kiliseye gitmemişler, vaftiz olmamışlar, haça tapmamışlar. Hz. İsa'nın ve Hz. Meryem'in kutsallıklarını reddetmişlerdir.

Onlar geçmişte Hristiyan oldularsa bugün de o k...

ISBN 978-605-5679-15-6

9 786055 679156